

JURISTA VĀRDS

Una lex — una iustitia omnibus

21. APRĪLIS 2009

Nr. 16 (559)

Oficiālā publikācija:
forma, pieejamība, lietderība

Latvijā viesojas
Eiropas Cilvēktiesību
tiesas priekšsēdētājs

Detaļas aizēno lietas būtību:
Rīgas pilsētas Centra rajona
tiesas prakse

Darba devēja uzteikuma
patiesās dienas noteikšana

Darbaņēmēja uzteikuma
tiesiskais raksturs un sekas

Ceļvedis tiesību filozofijā



**Ikvienam ir tiesības
zināt savas tiesības**

JURISTA VĀRDS

Una lex — una iustitia omnibus

NOTIKUMS

SANNIJA MATULE, VAIRIS DMITRIJEVS.
Latvijā viesojas Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšsēdētājs..... 1–2
LEONARDS PĀVILS.
Ar rūpēm par reputāciju sabiedrībā..... 3

DISKUSIJA

Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.
Diskusijā piedalās: EGILS LEVITS, GUNĀRS KUSIŅŠ,
GUNĀRS KŪTRIS, KRISTĪNE JARINOVSKA, ILZE PILSĒTNIEČE,
AIVARS BOROVKOVS, RINGOLDS BALODIS, JĀNIS ENDZIŅŠ,
AIGARS STRUPIŠS, ARVĪDS DRAVNIĒKS, JURIS RUDEVSKIS..... 4–19

SKAIDROJUMI. VIEDOKĻI

JĀNIS NEIMANIS.
Koncentrēšanās uz detaļām aizēno lietas būtību 20–23

JURIDISKĀ LITERATŪRA

JĀNIS PLEPS.
Ceļvedis tiesību filozofijā 24
SANNIJA MATULE.
Desmitgades aktuālāko rakstu krājums 25

AKADĒMISKĀ DZĪVE

Jauns izaicinājums studentiem: tiesas izspēle civiltiesībās 26–27

TIESĪBU PRAKSE

Darba devēja uzteikuma patiesās dienas noteikšana;
darba ņēmēja uzteikuma tiesiskais raksturs un sekas..... 28–30
Par atlīdzinājuma saņemšanu..... 30–31

INFORMĀCIJA

Saeimas sesijas kopsavilkums 32
Pārmaiņas advokātu birojā 32
Loskutovs uzņemts advokatūrā 32
Spēkā līgums par izdošanu..... 32
Aktivitātes Rēzeknes augstskolā..... 32

Žurnāls “Jurista Vārds”: reģistrācijas apliecība Nr. 1148, iznāk otrdienās.

Zinātniski konsultatīvā padome: Romāns Apsītis, Mārtiņš Bičevskis, Elita Dreimane,
Sandra Kukule, Gunārs Kusiņš, Gunārs Kūtris, Gunta Višņakova

Redakcija: galvenā redaktore Dina Gailīte, atbildīgais redaktors Leonards Pāvils,
informācijas un elektroniskās versijas redaktore Sannija Matule,
literārā redaktore Baiba Saulīte, datormaketētājs Komelīus Briedis.

Kontakti: adrese – Rīgā, Bruņinieku 36-2, LV-1011, tālrunis – 67310680;

E-pasts: dina.gailite@lv.lv; leonards.pavils@lv.lv; sannija.matule@lv.lv;

Izdevējs: VSIA “Latvijas Vēstnesis”.

Iespiests: SIA tipogrāfija “Citrons” Rīgā, Ūnijas ielā 8, LV-1084, tirāža – 3000 eksemplāru.

Abonēšana: VSIA “Latvijas Vēstnesis” Pārdošanas daļa, tālrunis: 800060000.

Sludinājumi un reklāma: “Latvijas Vēstneša” Klientu centrā Rīgā, Bruņinieku 53, LV-1011;
tālrunis: 67315001; fakss: 67312202 (darba laiku un iesniegšanas kārtību sk. www.lv.lv).

© Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz “Jurista Vārdu” obligāta.

Notikums

Latvijā viesojas Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšsēdētājs

Viesojoties Rīgas pili, Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšsēdētājs Ž.P. Kosta (*no kreisās*) personiski arī uzaicināja Latvijas Valsts prezidentu Valdi Zatleru piedalīties īpašā konferencē 2010. gada februārī Šveicē, kur plānots lemt par iespējam efektivizēt ECT darbu



Foro: Boriss Koļesņikovs, "LV"

Aizvadītajā nedēļā oficiālā vizītē Latvijā viesojās Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) priekšsēdētājs Žans Pols Kosta (*Jean-Paul Costa*) un tiesnese Ineta Ziemele, kā arī ECT sekretariāta vadītāja vietnieks Maikls O'Boils (*Michael O'Boyle*). Vizītes ietvaros ECT delegācija tikās gan ar valsts augstākajām amatpersonām, gan arī tiesu varas pārstāvjiem. Tomēr arī citiem interesentiem bija iespēja klātienē sastapt un publiskajā lekcijā uz klausīt Ž.P. Kostas viedokli par aktualitātēm, kas izriet no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas un Eiropas Savienības tiesību savstarpējām attiecībām.

Publiskā lekcija ar Ž.P. Kostas uzstāšanos 14. aprīlī Rīgas Juridiskajā augstskolā pulcēja pazīstamus tiesību zinātniekus un praktiķus, kā arī studentus. Lai arī pats ECT priekšsēdētājs Latvijā viesojās pirmo reizi, līdz šim Rīgas Juridiskajā augstskolā ir uzstājušies jau vairāki ECT tiesneši, un arī šoreiz starp klātesošajiem vēl bija ECT tiesnese no Latvijas I. Ziemeles, kura aktīvi piedalījās lekcijā, to saturiski papildinot ar saviem komentāriem par atsevišķiem jautājumiem.

Lekcijas pirmajā daļā Ž.P. Kosta sniedza savu redzējumu par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (Konvencija) un ES tiesību attiecībām, galvenokārt analizējot ECT un Eiropas Kopienas tiesas (EKT) savstarpējo mijiedarbību un ietekmi. Tādējādi, kā, piemēram, uzsvēra Ž.P. Kosta, Eiropas Padomes (EP) un ES tiesiskās sistēmas ir principiāli paralelas, tomēr vienlaikus starp tām ir būtiskas atšķirības. Proti, Eiropas kopiena tika veidota kā ekonomiska savienība, savukārt EP daba jau

sākotnēji bija vairāk politiska. Lai gan pirmsākumos ECT un EKT darbojās nošķirti, ar laiku abu tiesu darbībā iezīmējās arvien vairāk līdzību un mijiedarbība cilvēktiesību jautājumos. Līdz ar to, Ž.P. Kostas ieskatā, abas tiesas un sistēmas kopumā viena otru bagātina.

Tāpat, viņaprāt, sistēmu mijiedarbība atspoguļojas arī ES Pamattiesību hartas 52. un 53. pantā, kur ir atsauce uz Konvenciju, veidojot "tiltu" starp Pamattiesību hartu un Konvenciju. Ž.P. Kosta atzina: ES Pamattiesību harta ir modernāka un pilnīgāka par Konvenciju, jo tā ietver vairākas sociālās tiesības, kas nav minētas Konvencijā.

Vēl kāds būtisks jautājums, kuru savā lekcijā skāra Ž.P. Kosta, bija saistīts ar ES pievienošanas Konvencijai. Proti, šāds jautājums apspriests jau astoņdesmito un deviņdesmito gadu mijā, jo visas ES dalībvalstis Konvenciju bija ratificējušas. Taču, tā kā Lisabonas līgums nav stājies spēkā un līdz ar to ES nav pievienojusies Konvencijai, iesniegumi ECT pret ES

nav savienojami ar Konvenciju. Tomēr ECT ir skatījusi lietas, kurās ir vērtēts, vai, ieviešot ES direktīvas, nav pārkāpta Konvencija, un tādējādi tiesa savā praksē ir noteikusi, ka ES direktīvu ieviešana valstī neatbrīvo no pienākuma ievērot Konvenciju.

Kā norādīja Ž.P. Kosta, pirms ES pievienojas Konvencijai, ir nepieciešamas vairākas izmaiņas un precizējumi Konvencijas tekstā. Pirmām kārtām tas ir saistīts ar apsvērumu, ka ES nav valsts. Savukārt, atbildot uz jautājumu, vai ES pievienošanās gadījumā ECT varēs risināt ES dalībvalstu savstarpējos strīdus, Ž.P. Kosta vēlreiz uzsvēra vajadzību pēc grozījumiem Konvencijā un arī akcentēja, ka starpvalstu strīdi ECT ir pieļaujami tikai izņēmuma gadījumos un šāda kārtība saglabājama turpmāk.

Rezumējot sacīto, Ž.P. Kosta pauda, ka ES pievienošanās Konvencijai nostiprinās ECT un EKT sadarbību. Lai arī EKT prakse ne vienmēr pievēršas cilvēktiesību jautājumiem un "pārklā-

Notikums

šānās zona” starp EKT un ECT nav liela, pamattiesību aizsardzība lielā mērā ir nepieciešama un vēlama. Viņaprāt, ES pievienošanās Konvencijai veicinās harmoniskas Eiropas veidošanos attiecībā uz cilvēktiesībām, un šajā jautājumā ES ietekme būs ļoti nozīmīga. Tāpat viesis arī norādīja, ka Pamattiesību hartas iestrādāšana Lisabonas līgumā un pievienošanās Konvencijai nav savstarpēji konkurējoši risinājumi. Viņš uzsvēra Konvencijas un ES tiesību kopējo interesi, proti, veidot Eiropas likuma virsvadības un demokrātijas telpu.

Devums Latvijas tiesību sistēmai

Pēc publiskās lekcijas Rīgas Juridiskajā augstskolā 14. aprīlī ECT pārstāvji vēl devās uz tikšanos Rīgas pili pie Valsts prezidenta Valda Zatlera. Viņa padomniece juridiskajos jautājumos Inese Lībiņa-Egnere sacīja, ka ECT priekšsēdētāja un mūsu valsts augstākās amatpersonas sarunā dominējis jautājums par ECT darbu un iespējām to pilnveidot. V. Zatlers augsti novērtējis gan ECT veikumu kopumā, gan arī devumu tieši Latvijas tiesību sistēmai, kas, piemēram, izpaužas Satversmes tiesas darbā un vispārējās jurisdikcijas tiesu darbā, savos spriedumos piemērojot ECT judikatūru, vai likumprojektu izstrādē, tos saskaņojot ar ECT praksi. Tomēr delegācijas dalībiece tiesnese I. Ziemele gan iebilda, ka Latvijā, izstrādājot jaunus normatīvos aktus, vēl nepienācīgi tiek ņemta vērā ECT prakse. Tādējādi iespējamās problēmas netiek novērstas jau sākumposmā, izstrādājot un pieņemot normatīvo aktu projektus, un šāda pieeja attiecīgi veicina vēlāk tiesā iesniedzamo sūdzību skaita pieaugumu ECT.

Uz lielo iesniedzēju skaitu un garajām rindām, ilgstoši gaidot savas lietas izskatīšanu, norādīja arī ECT priekšsēdētājs, uzsverot, ka tas aizvien aktualizē jautājumu par to, kā padarīt efektīvāku ECT darbu. Tā, piemēram, šajā kontekstā ECT ir ļoti ieinteresēta, lai stātos spēkā Konvencijas 14. protokols. Pēc I. Lībiņas-Egneres teiktā, Konvencijas 14. protokols parakstīšanai tika atvērts 2004. gadā un tā mērķis ir paātrināt pieteikumu izskatīšanu ECT, paredzot atšķirīgus mehānismus, kā atvieglot dažādu kategoriju lietu izskatīšanu. Lai minētais protokols stātos spēkā, tas jāratificē visām Konvencijas dalībvalstīm. Latvijai šai ziņā pārme-

tumus nevar adresēt, jo minētā dokumenta ratifikācija ir paveikta, turpretim Krievijas Federācija vairākkārt atteikusies to darīt. Šobrīd Eiropas Padomes ietvaros tiek meklēti dažādi risinājumi, to skaitā tiek apspriesta arī protokola pagaidu piemērošanas iespēja. ECT minētās problēmas risinājumam lūdz visu Konvencijas dalībvalstu politisko atbalstu, vizītes laikā šāds aicinājums adresēts arī V. Zatleram.

Izmantojot situāciju tikties klātienē, Ž.P. Kosta personiski arī informēja Valsts prezidentu par 2010. gada februārī Šveicē iecerēto konferenci ar dalībvalstu augstāko vadītāju piedalīšanos, lai spriestu par iespējām efektivizēt ECT darbu. Uzaicinājumu uz minēto konferenci saņēma arī V. Zatlers, kurš viesim puda Latvijas apņemšanos piedalīties šajā pasākumā.

Vienādi standarti atšķirīgām valstīm

Oficiālās vizītes ietvaros laikā no 14. līdz 16. aprīlim ECT delegācija vēl tikās ar Ministru prezidentu Valdi Dombrovski, ārlietu ministru Māri Riekstiņu, tieslietu ministru Mareku Segliņu, kā arī tiesu varas pārstāvjiem u. c.

Uzskatot, ka nacionālo tiesu tiesneši ir pirmie un galvenie Eiropas Cilvēktiesību konvencijas interpretētāji, 15. aprīlī notika arī ECT delegācijas tikšanās ar Augstākās tiesas (AT) tiesnešiem. Tās laikā Ž.P. Kosta norādīja uz svarīgo nozīmi, kāda ir sadarbībai starp ECT un AT. “Valstīm jāgarantē cilvēktiesības, kas noteiktas Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, un vislielākā mērā to nodrošina nacionālās tiesas. ECT ir tikai galīgā tiesa,” uzsvēra viesis.

AT Komunikācijas nodaļas vadītāja Rasma Zvejniece informēja, ka tikšanās laikā ECT delegācija atbildēja uz tiesnešu jautājumiem un skaidroja ECT nostāju vairākās Latvijai aktuālās lietās. Tā, piemēram, AT tiesneši izzināja ECT viedokli par rakstveida procesa plašāku izmantošanu tiesu lietu izskatīšanā, ar nolūku paātrināt tiesvedības gaitu; jautāja arī par to, kā rīkoties nacionālajām tiesām, ja kādā jautājumā valstu likumdošanā ir “vakuums”, bet Konvencijā ir paredzētas attiecīgas normas, piemēram, minot morālā kaitējuma atlīdzināšanu civilprocesā lietās, kas skatītas laikā, kad sāpju naudas institūts procesuālajos likumos vēl nebija iestrādāts. ECT priekšsēdētājs ieteica izmantot

citu valstu pieredzi līdzīgās lietās un, negaidot ECT spriedumu, piemērot Konvencijas normas, pat ja tajās noteiktais nav paredzēts nacionālajā likumdošanā, jo “Konvencija ir daļa no nacionālās likumdošanas”.

Tāpat AT tiesneši izmantoja izdevību paust bažas, ka ECT ne vienmēr pievērš pietiekamu vērību Latvijas vēsturiskajai situācijai, un vaicāja ECT priekšsēdētāja viedokli par 1940. gada notikumiem Baltijas valstīs. Pēc R. Zvejnieces teiktā, Ž.P. Kosta apstiprināja savu pārliecību, ka 1940. gadā Baltijas valstis tika okupētas un arī šajā vizītē vēl esot jaušamas 50 gadu sloga sekas Latvijā. Viesi puda, ka ECT cenšas būt taisnīga un objektīva tiesa, ņemot vērā valstu politisko pagātni, taču tas gan neizslēdz Krievijas pārmērumus par tiesas politizēšanu.

Jautājums par valstu īpašo vēsturisko situāciju arī skarts oficiālās vizītes noslēguma daļā, ECT delegācijai tiekoties ar Satversmes tiesas tiesnešiem un darbiniekiem. Taču, kā norāda Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze Lina Kovalevska, tas gan bijis tikai viens no sarunas aspektiem. Visupirms viesi iepazīstināti ar Latvijas konstitucionālo tiesu – tās struktūru, kompetenci un tiesvedības procedūru, bet tam sekojis jautājums par cilvēktiesībām globālās finanšu krīzes apstākļos. L. Kovalevska teic, ka delegācijas viesi atzinuši: lai arī ECT pastāvēšanas laikā pasaulē jau ir piedzīvotas lielākas vai mazākas krīzes, pēc būtības, pēdējos gadu desmitos arī ECT prakse faktiski ir veidojusies ekonomiskās izaugsmes apstākļos, kas ietekmēja arī sociālās tiesības. Proti, sociālo tiesību, dažādu indivīdiem piešķiramo labumu apjoms daudzās valstīs arvien ir pieaudzis, tādēļ šobrīd, ekonomiskajai situācijai mainoties, arī ECT pastiprināti pievēršas jautājumiem, ar kuriem tai nākotnē varētu būt jāsaskaras. ECT klasiskā nostāja ir tāda, ka valstīm pieder plaša rīcība brīvība, realizējot sociālās tiesības, tomēr vienlaikus nedrīkst aizmirst par vienlīdzību un tiesisko palāvību. Šai sakarā Ž.P. Kosta puda pārliecību, ka brīdī, kad ECT būs jāskata lietas par jautājumiem, kas saistīti ar šā brīža krīzi, šī – tobrīd jau vēsturiskā situācija tiks ņemta vērā. Turklāt, pēc viņa teiktā, ECT pastāvīgais izaicinājums ir piemērot vienādus standartus 47 dažādām un ļoti nevienādām valstīm.

Sannija Matule, Vairis Dmitrijevs

Ar rūpēm par reputāciju sabiedrībā

Gadskārtējā Latvijas tiesnešu konference 17. aprīlī iezīmējās ar vēl nebijušu valsts augstāko amatpersonu un citu viesu klātbūtni. Tiesnešus uzrunāja Valsts prezidents Valdis Zatlers, Ministru prezidents Valdis Dombrovskis, Saeimas priekšsēdētāja biedre un Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētāja Vineta Muižniece, ģenerālprokurors Jānis Maizītis, konferencē piedalījās Saeimas sekretārs un Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētāja biedrs Dzintars Rasnačs, Satversmes tiesas priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētājs Jānis Grīnbergs, Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja Ilze Pilsētniece un Juristu biedrības prezidents Aivars Borovkovs. Konferencē ziņojumus sniedza jaunais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un tieslietu ministrs Mareks Segliņš.

Uzrunās gan Valsts prezidents, gan Ministru prezidents un citi runātāji pievērsās galvenokārt trīs tematiem: sabiedrības uzticībai tiesu varai, kas nozīmē arī uzticību tiesiskai valstij; tieslietu sistēmas solidarai darbībai ekonomiskās krīzes apstākļos; kriminālpārkaupumu, it īpaši sevišķi smagu noziegumu, pieaugumam, kā arī civillietu un administratīvo lietu kāpumam tiesās.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs I. Bičkovičs ziņojumā uzsvēra, ka, reizi gadā tiekoties konferencē, tiesnešiem ir iespēja apspriest aktuālāko, neapējot sāpīgākos jautājumus, piedalīties debatēs, uzlabot savu pašpārvaldi. Arī viņš ievērojamu uzmanību veltīja sabiedrības uzticības palielināšanai tiesām, minot pieņēmumu, kuru gan var apšaubīt: tā kā samazināties sūdzību skaits par tiesām kopumā, var uzskatīt, ka sabiedrības noskaņojums ir mainījies uz labo pusi. Jāšaubās, vai nelielā laika posmā var mainīties sabiedrības noskaņojums, turklāt to nevar apstiprināt vērā ņemamas socioloģiskās aptaujas. Bet kopumā Augstākās tiesas priekšsēdētājs, izvirzot par tuvāko mērķi palielināt sabiedrības uzticību tiesu varai, skaidri norādīja prioritāti tiesu varai.

Tieslietu ministrs M. Segliņš solīja divu mēnešu laikā klātienē iepazīties ar



Foro: Boriss Koļešņikovs, "LV"

Uzrunāt tiesnešu konferences dalībniekus bija ieradušās valsts augstākās amatpersonas (*augšējā attēlā*): tieslietu ministrs Mareks Segliņš, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Valsts prezidents Valdis Zatlers, Ministru prezidents Valdis Dombrovskis un ģenerālprokurors Jānis Maizītis;

Konferencē kļuva zināms, ka valsts augstākos apbalvojumus Neatkarības deklarācijas gadadienā saņems divi tiesneši: Triju Zvaigžņu ordeni – senators Dr.iur. Kalvis Torgāns (*apakšējā attēlā kopā ar Juristu biedrības prezidentu Aivaru Borovkovu*), bet Atzinības krustu – Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Gunārs Aigars

visām Latvijas tiesām. Viņš runāja par nesenajiem grozījumiem Civilprocesa likumā, kas paātrina s lietu izskatīšanu un atslēgos apgabaltiesas, kā arī pieņemtajiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas stāsies spēkā šā gada jūlijā. Tieslietu ministrs aicināja izmantot jaunākās tehnoloģijas tiesvedībā, pievērsties arī alternatīvo strīdu risināšanas iespējām, mediācijai. Kā vienu no iespējām tiesu noslodzes mazināšanā un izlīdzināšanā viņš minēja atsevišķu pašreizējo kompetenču nodošanu zvērīnātiem notāriem. M. Segliņš arī pauda savu nostāju par tiesu un tiesnešu repu-

tācijas nozīmi sabiedrībā, izpelnoties konferences dalībnieku atbalstu savai pozīcijai šajā aktuālajā jautājumā.

Tiesnešu konference pieņēma aicinājumu valsts augstākajām amatpersonām saistībā ar tiesu darbu ekonomiskās krīzes apstākļos. Konferences dalībnieki papildināja Tiesnešu ētikas komisijas reglamentu, pieņēma Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas reglamentu, kā arī ievēlēja jaunu sastāvu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā un Tiesnešu disciplinārkolēģijā.

Leonards Pāvils

Diskusija



Foto: Boriss Koļesņikovs, "LV"

Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības

Oficiālā publikācija: forma, pieejamība un lietderība

Satversmes 90. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības. Satversmes tiesa savā praksē ir norādījusi: "Šī konstitucionālā norma ievada Satversmē ietverto pamattiesību katalogu un norāda uz nozīmi, kādu šīs pamattiesības nostiprināšanai Satversmē piešķirīs likumdevējs."¹

Izvērsot un uzsverot šo Satversmē definētā principa nozīmi, likumdevējs likuma "Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību" 7. pantā formulējis likuma varas principu, proti, "spēkā esošie likumi [...] ir saistoši visiem Latvijas teritorijā, un neviens nevar aizbaidināties ar to nezināšanu."² Taču šā principa ievērošanu no privātpersonas valsts var prasīt tikai gadījumā, ja tā ir nodrošinājusi personas tiesības zināt savas tiesības, proti, izpildījusi Satversmes 90. panta prasības.

Līdz šim Satversmes 90. pants vairāk ir aplūkots saistībā ar valsts pienākumu nodrošināt normatīvo aktu pieejamību sabiedrībai, taču tikai ar normatīvajiem aktiem šā Satversmes panta tvērums neaprobežojas. Augstākās tiesas Senāts savā praksē ir norādījis: "Tiesības zināt savas tiesības ietver arī tiesības iepazīties ar informāciju, kura ar lielu varbūtību nosaka privātpersonas iespējamību vai, tieši otrādi, neiespējamību aizstāvēt savas subjektīvās mantiskās vai cita rakstura tiesības"³ Līdzīgi jau iepriekš bija secinājusi arī Satversmes tiesa: "[Sat-

versmes 90. pants] paredz arī personas tiesības, stājoties publiski tiesiskajās attiecībās ar valsts varas institūcijām, tikt informētai par tās tiesībām konkrētajās attiecībās."⁴

Līdztekus normatīvajiem aktiem valstij ir pienākums nodrošināt privātpersonai plaša informācijas klāsta pieejamību. Arī šāda informācija līdzīgi kā normatīvie akti valstij ir jāizsludina oficiālajā laikrakstā.

Gan likumu un citu normatīvo aktu, gan arī jebkuras oficiālās informācijas izsludināšana un publicēšana ir vienoti procesi un nav sadalāmi vai atraujami viens no otra. Kā savu laik noteica Likuma par "Valdības Vēstnesi" 2. pants: "Neviens nevar aizbaidināties ar "Valdības Vēstnesi" iespīestu, kā arī Latvijā spēkā stājušos likumu, lēmumu, pavēļu, rīkojumu un oficiālu izziņojumu nezināšanu." Līdz ar to jāsecina, ka tikai izsludināšana oficiālajā laikrakstā nodrošināja šādu "oficiālo izziņojumu", kā tos dēvēja starpkaru periodā, publisko raksturu, proti, neviena persona nevarēja atsaukties uz to, ka viņu valsts nav informējusi vai ka viņai nav bijis iespējams iepazīties ar konkrēto informāciju.

Oficiālais laikraksts vienmēr ir pastāvējis ar mērķi vienkopus publiskot visu informāciju, kura privātpersonām, tostarp komersantiem, kā arī valsts un pašvaldību institūcijām ir jāzina, lai ikviens varētu pildīt pienākumus un īstenot savas tiesības. Ar šo principu cieši saistīts arī ikviena pienākums sekot līdzi publikācijām oficiālajā laikrakstā: no valsts pienākuma informēt personas savukārt izriet pieņēmums, ka persona ir iepazīsinies ar šo informāciju. Ja kāda informācija ir bijusi ievietota oficiālajā laikrakstā, vairs nav iespējams atsaukties uz jebkādiem apstākļiem, kuru dēļ persona nav varējusi ar to iepazīties.

Šā iemesla dēļ ne vien likumi, bet arī citi normatīvie akti un pārējā valsts oficiālā informācija tiek izsludināta oficiālajā laikrakstā. Kā norādījis Latvijas Senāts, jebkura normatīvā akta spēkā esamības pamats ir tā "izsludināšana oficiālā orgānā"⁵ Viens no izsludināšanas būtiskākajiem elementiem ir izsludināmā teksta verificācija, proti, pārbaude, vai attiecīgais teksts ir pieņemts tam noteiktajā procesuālajā kārtībā un ir autentisks.⁶

Kaut arī vairumā Eiropas valstu tradicionāli oficiālie laikraksti līdz šim

iznākuši papīra (vai papīra un elektroniskā) formātā, mūsdienās arvien aktuālāks kļūst jautājums par oficiālā laikraksta izdošanu tikai elektroniski.⁷ (Šeit jāatzīmē, ka Latvijas Republikas oficiālais laikraksts "Latvijas Vēstnesis" jau kopš 1996. gada paralēli papīra formātā ir pieejams arī interneta vidē un kopš 2007. gada gan laikraksta jaunāko numuru, gan visu apjomīgo arhīvu internetā var lasīt bez maksas.)

Taču oficiālā publikācija – ja tā notiktu vairs tikai elektroniskajā vidē – raisa arī vairākus šobrīd vēl neatbildētus jautājumus: vai tādējādi tiktu uzlabota oficiālās informācijas pieejamība sabiedrībai un līdz ar to nodrošināta pilnīgāka Satversmes 90. panta izpilde, vai arī – tieši pretēji – noteiktai sabiedrības daļai tiktu ierobežota piekļuve valsts oficiālajai informācijai un tiktu apdraudēta minētā Satversmes panta īstenošana, publiskās informācijas ticamība un vairāki tiesību pamatprincipi.

Tā kā tiesības ir daļa no valsts kultūras mantojuma, ne mazāk būtisks ir arī jautājums par elektroniskā medija ilgtspēju, salīdzinot ar papīra drukāšanu, kas savu dzīvotspēju jau ir pierādījusi vairāku gadsimtu garumā. Turklāt, ja datorpirāti ik pa laikam pamanās uzlauzt pat ASV izlūkošanas dienesta datortīklu, vai risks situācijā, kad valsts oficiālā informācija tiek izsludināta un uzglabāta tikai elektroniskā formā, būtu samērīgs naudas ietaupījums, kas rastos, pilnībā pārtraucot oficiālā laikraksta papīra versijas izdošanu? Vai arī – varbūt tomēr jāturpina oficiālā laikraksta drukāšana uz papīra kaut minimālā metienā, lai to "drošības nolūkos" varētu glabāt, piemēram, publiskajās bibliotēkās?

Vēl kāds aspekts. Oficiālajā laikrakstā publicētā informācija ir uzskatāma par autentisku, valsts garantē tās pareizību. Iedzīvotājiem ir tiesības pilnībā paļauties, ka oficiālajā publikācijā lasāmais normatīvo aktu, komercreģistra un citu sludinājumu, kā arī jebkādu citu oficiālu izziņojumu teksts ir tieši tāds, kāds tas ir publicēts. Jebkura kļūdaina, novēlota vai neprecīza informācija var izraisīt negatīvas sekas (arī personas tiesību aizskārumu), par ko valstij ir jāatbild kā sākotnējai publisko tiesību juridiskajai personai, tai skaitā materiāli. Turklāt valsts atbildība par oficiālās informācijas pareizību ietver arī valsts prestižu un cieņu.

Un pēdējais jautājums pārdomām: ja notiek pilnīga pāreja uz elektronisko

publikāciju, vai oficiālajiem izziņojumiem jābūt apkopotiem vienā vietnē, vai arī tie var būt izvietoti dažādos portālos? Jau kādu laiku vērojama tendence veidot atsevišķus sludinājumu portālus noteiktiem oficiālo sludinājumu veidiem vai ievietot tos dažādās jau esošās mājaslapās. Tā, publikā iepirkuma paziņojumi atkarībā no paredzamā iepirkuma summas atrodami vai nu Iepirkumu uzraudzības biroja, vai atsevišķu pašvaldību mājaslapās, kā arī dažādu valsts un pašvaldību iestāžu un uzņēmumu elektroniskajās vietnēs. Savukārt paziņojumi par maksātnespējas procesiem lasāmi IT uzņēmuma "Lursoft" mājaslapā. Oficiālajā laikrakstā nedz papīra, nedz elektroniskajā formātā tie vairs nav atrodami. Turpinoties šādai tendencei, aktuāls kļūst jautājums: cik daudz informācijas avotu regulāra

aplūkošana var būt Latvijas iedzīvotāja pienākums, lai viņš varētu iepazīties ar visiem oficiālajiem izziņojumiem un tādējādi pilnvērtīgi realizēt savas Satversmes 90. pantā noteiktās tiesības? ■

¹ Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 16. punkts.

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. SKA-5 13.–18. punkts.

³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 24. maija sprieduma lietā Nr. SKA-191/2007 14. punkts.

⁴ Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 16. punkts.

⁵ Latvijas Senāta Apvienotās sapulces 1927. gada 25. februāra spriedums. Grām.: Latvijas Senāta spriedumi (1918–1940). 1. sējums. Senāta Apvienotās sapulces spriedumi. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 152.–153. lpp.

⁶ Sal.: Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 442. lpp.

⁷ Sk.: Tropis A. Ceļā uz oficiālo publikāciju elektroniskajā vidē. Jurista Vārds, Nr. 8(512), 26.02.2008.

Tā kā šobrīd darba grupā norit darbs pie jaunas koncepcijas par oficiālo publikāciju, žurnāls "Jurista Vārds" aptaujāja ekspertus, uzdodot vairākus jautājumus:

1. Kas mūsdienās jāsaprot ar jēdzienu "oficiālā informācija", kuras pieejamības nodrošināšana ir valsts pienākums? Vai tie ir tikai vispārsaisīti normatīvie akti (likumi, Ministru kabineta noteikumi, starptautiskie līgumi, pašvaldību saistošie noteikumi, Satversmes tiesas spriedumi), vai arī citi (oficiāli) izziņojumi, kas var ietekmēt personas subjektīvās tiesības, piemēram, Centrālās vēlēšanu komisijas paziņojumi, tiesu ziņas, pašvaldību paziņojumi, komercreģistra informācija, politisko partiju darbības pārskati, tiesu izpildītāju, notāru, maksātnespējas administratoru paziņojumi, informācija par laulāto mantiskajām attiecībām, dokumentu un zīmogu atsaukumi u. tml.? Vai sabiedrībai ar vienota oficiāla ziņu avota starpniecību jādara pieejami arī tādu valsts pārvaldes iestāžu dokumenti, kas nav ārēji normatīvie akti, piemēram, Ministru kabineta, Ministru prezidenta un Saeimas priekšsēdētāja rīkojumi, nozaru iestāžu instrukcijas u. tml.?

2. Vai valsts oficiālā informācija jāizsludina papīra, elektroniskā vai papīra un elektroniskā formātā? Vai oficiālajiem izziņojumiem jābūt sabiedrībai pieejamiem bez maksas?

3. Vai oficiālajai publikācijai, ja tā tiek veikta elektroniskā vidē, jābūt pieejamai vienā interneta vietnē, vai arī būtu pieļaujama oficiālo izziņojumu sadalīšana pa nozarēm un dažādiem informācijas kanāliem (mājaslapām)?

4. Vai būtu iespējams deleģēt valsts oficiālās informācijas izziņošanu privātajam sektoram? Kā šāda situācija būtu vērtējama no tiesiskās drošības viedokļa, teiksim, ja valsts privātais partneris kāda (piemēram, tehniska vai finansiāla) iemesla dēļ Satversmē noteiktajā termiņā nepublicē Valsts prezidenta parakstītu likumu un tas attiecīgi nevar stāties spēkā? Kā būtu risināms jautājums par (materiālo) atbildību gadījumā, ja izziņošanu veiktu privāts partneris, bet oficiālajā publikācijā rastos kļūda un persona, kurai ar to būtu nodarīts kaitējums, vērstos tiesā?

Piedāvājam lasītājiem Egila Levita, Gunāra Kusiņa, Gunāra Kūtra, Kristīnes Jarinovskas, Ilzes Pilsētnieces, Aivara Borovkova, Ringolda Baloža, Jāņa Endziņa, Aigara Strupiņa, Arvīda Dravnieka un Jura Rudevska skatījumu uz oficiālās publikācijas formu, pieejamību un lietderību (6.–17. lpp.).

Daži "Jurista Vārda" aptaujātie eksperti savu viedokli par oficiālās publikācijas formu un saturu izklāstījuši brīvā formā, daži atbildes formulējuši atbilstoši jautājumu struktūrai. Diskusijas noslēgumā – ieskats citu valstu oficiālās publikācijas institūciju darbībā (sk. tabulas 18.–19. lpp.)

Diskusija



Foto: no personīgā arhīva

Prof. Dr.iur.h.c. Ass.iur. Dipl.-Pol. EGILS LEVITS

Valsts oficiālās informācijas pasniegšanai nedrīkst pieiet formāli

1.

1) Publicējamā oficiālā informācija ir valsts (plašā nozīmē, t. i., jebkuras publisko tiesību juridiskas personas vai ar valsts varu apveltītas privātpersonas) orgānu, iestāžu vai amatpersonu **publiski sniegtā informācija**, kura izpilda vēl vismaz vienu no šādiem priekšnosacījumiem:

- ir **normatīvi tiesību akti** (t. i., visi **ārējie normatīvie tiesību akti** – gan ārējie normatīvie tiesību akti kā likumi, Ministru kabineta noteikumi, pašvaldību saistošie noteikumi – un visi **iekšējie normatīvie tiesību akti** – iekšējie nolikumi, instrukcijas utt.);

- ir **individuāli tiesību akti**, t. i., tiesību akti, kas **saistoši konkrētām iestādām, amatpersonām vai privātpersonām** (administratīvie akti, pārvaldes iekšējie rīkojumi u. c.) – bet tikai tik, cik to prasa **atklātības princips** vai citas sabiedrības intereses, un to neierobežo **datu aizsardzības** noteikumi;

- informē par valsts orgāna, iestādes vai amatpersonas **darbību** saistībā ar savu kompetenci vai pauž valsts orgāna, iestādes vai amatpersonas **viedokli** (dažādi paziņojumi u. c.);

- ir saistīta ar valsts darbību un ir nepieciešama vai palīdz privātpersonai orientēties, lai **īstenotu savas tiesības** vai **plānotu savu rīcību** (piemēram, dažādu reģistru informācija, konkursu un vakancu sludinājumi, tiesu ziņas u. tml.);

- valsts orgāna, iestādes vai amatpersonas ieskatā, var būt **sabiedrībai noderīga** (piemēram, statistikas, plāni, analīzes u. tml.);

- ir saistīta ar **publiskā telpā darbojošos organizāciju** darbību un palīdz sabiedrībai vai individuam orientēties politiskajā un sabiedriskajā dzīvē (piemēram, informācija par politisko partiju kongresiem, to paziņojumi, darbības un finanšu pārskati, informācija par frakciju darbību, par politiskā vai sabiedriskā dzīvē nozīmīgu reliģisku organizāciju vai biedrību darbību u. tml.).

2) No Satversmes 1., 90. un 101. panta izriet, ka **valstij ir pienākums sniegt un privātpersonai ir tiesības saņemt oficiālu informāciju**. Pie tam privātpersonai ir tiesības tieši uz oriģinālu, nefiltrētu, nekomentētu informāciju.

Šai informācijai jābūt tādā formā un izkārtojumā, ka tā katram ir viegli un ērti **pieejama** un bez īpašiem palīgīdzekļiem un palīgdarbībām **saprotama**. Principā šai informācijai jābūt bez maksas; tikai izņēmuma kārtā tā drīkst sasniegt maksimāli pašizmaksas līmeni. Doma, ka kāds – valsts vai privātpersona – varētu ar oficiālās informācijas izplatīšanu pelnīt, pati par sevi ir pretrunā ar oficiālās informācijas jēgu demokrātiskā sabiedrībā. Cik daudz šī informācija patiesi tiek lietota, nav jāņem vērā: visai oficiālai informācijai katram potenciālam lietotājam katrā laikā ir jābūt pieejamai visvieglākajā un vissaprotamākajā veidā. Individuam arī jābūt iespējai šo informāciju pašam krāt un uzglabāt.

3) No tā, cita starpā, izriet secinājums, ka valsts oficiālās informācijas pasniegšanai **nedrīkst pieiet formāli**. Ņemot vērā tās apjomu, tā jādara lietotājam pieejama tādā formā, ka tas bez īpašām priekšzināšanām var to atrast un lietot. Piemēram, likumiem un citiem normatīviem aktiem jābūt pieejamiem arī konsolidētā veidā, ar norādēm uz citiem, sistēmiski saistītiem normatīviem aktiem, kā arī tiesu spriedumiem; interneta versijai jābūt labi pārdomātai un efektīvai meklēšanas funkcijai pēc dažādiem kritērijiem, tajā skaitā ar sistēmisko meklēšanas iespēju, u. tml.

4) Jāatceras, ka valsts pienākums sniegt informāciju neaprobežojas tikai ar oficiālās informācijas publicēšanu. **Valstij ir pienākums sniegt arī citu informāciju**, kam nav oficiālās informācijas statusa, bet kas palīdz vai nu individuam orientēties sabiedrības norisēs, pārredzēt valsts darbību un labāk izvērtēt savas tiesības un iespējas, un/vai palīdz iestādēm un amatpersonām labāk pildīt savus pienākumus (piemēram, dažāda veida juridiska literatūra kā komentāri vai juridiski pētījumi, iestāžu prakses un tiesu judikatūras apkopojumi, dažādiem lietotāju informācijas un specializācijas līmeņiem domāti pārskati, analīzes, plāni un citi informatīvi materiāli u. tml.).

Individuam uz šādas informācijas saņemšanu gan ir tiesības tikai izņēmuma gadījumā, taču tas valsti neatbrīvo no pienākuma šādu informāciju sagatavot un darīt pieejamu. Savukārt valsts darbiniekiem tā ir nepieciešama kā “amata rīks”. Tādēļ lieki piebilst, ka no tās nedrīkst gūt peļņu; tai jābūt vai nu bez maksas, vai – izņēmuma kārtā – tā jāpie-dāvā par cenu, kas nepārsniedz pašizmaksu.

5) Vēl plašākā, šeit konkrēto jautājumu pārsniedzošā kontekstā jāņem vērā, ka valstij no Satversmes 1., 90., 99., 100. un 101. panta izriet pienākums nodrošināt **augstvērtīgas informācijas infrastruktūru**, kas sniedz individuam iespējami objektīvu, plašu un dziļu informāciju par dažādām politiskajām, sociālajām un kultūras norisēm, lai indivīds varētu pilnvērtīgi piedalīties sabiedrības dzīvē.

Informācijas “tirgus” nav salīdzināms ar “parastu” preču, piemēram, kartupeļu vai automašīnu, tirgu. Šeit brīvā **tirgus principi**, it sevišķi konkurences princips, kam vajadzētu novest pie pēc iespējas augstākas kvalitātes “produkta”, **nedarbojas**. Informācijas jomā (visplašākajā nozīmē, ietverot arī kultūru un zinātnei) brīvā tirgus principi parasti noved, tieši otrādi, pie zemākas kvalitātes “produkta”, jo komerciāli izdevīgs informācijas piedāvājums masu patēriņam parasti neatbilst iespējami augstākās kvalitātes prasībām. Savukārt augstvērtīgas informācijas piedāvājums, jo to patērētāju skaits – it sevišķi skaitliski nelielā sabiedrībā – ir mazāks, bieži nav komerciāli izdevīgs.

Tādēļ paļaušanās vienīgi uz brīvo tirgu var novest pie rezultāta, ka nelielā sabiedrībā, kā Latvijā, augstvērtīgas informācijas piedāvājums kļūst tik ierobežots, ka apdraud gan visas sabiedrības attīstību, tās globālo politisko un ekonomisko konkurētspēju, gan arī ierobežo potenciāli ieinteresētā individuāla intelektuālās iespējas.

Ievērojot modernas sabiedrības un katra individa eksistenciālo atkarību no viņam pieejamās augstvērtīgas informācijas, valstij atbilstoši Satversmes 1. pantā ietvertajam sociāli atbildīgas valsts virsprincīpam ir pienākums nodrošināt potenciālo lietotāju ar šādu informāciju. Lai arī, pildot šo pienākumu, valstij ir plaša rīcības brīvība, tomēr tā nedrīkst pieļaut, ka Latvijas sabiedrības potenciālās iespējas saņemot augstvērtīgu informāciju samazinās līdz kritiskam minimumam.

Patlaban valsts pilda šo pienākumu, nodrošinot sabiedrisko televīziju un radio (lai gan var būt dažādās domās par to, kā sabiedriskā televīzija un radio šo savu konstitucionālo uzdevumu patlaban patiešām pilda).

Tuvākā nākotnē, iespējams, būs jādomā arī par **sabiedriskiem drukātiem medijiem, sabiedrisko izdevējdarbību, sabiedriskiem interneta portāliem vai citādām sabiedrisko mediju formām**, lai latviešu sabiedrībai un tās locekļiem varētu tikt sniegts mūsdienu vajadzībām atbilstošs informatīvs piedāvājums (ieskaitot kultūru un zinātnei), kas, it sevišķi globalizētās konkurences apstākļos, ir priekšnoteikums Latvijas sabiedrības attīstībai un individa intelektuālā potenciāla izmantošanai. Jebkurā gadījumā ir kritiski jāizvērtē naivā tirgusticība – tieši augstvērtīgas informācijas jomā (it sevišķi mazā un ne pārāk bagātā sabiedrībā) brīvais tirgus viens pats strukturāli nespēj nodrošināt adekvātu piedāvājumu, un šeit valstij ir jāveic papildu pasākumi, lai šādu piedāvājumu nodrošinātu.

Protams, ir jādiskutē par to, kas tieši būtu darāms, kādā formā un kā šādas sabiedriskas struktūras varētu tikt pasargātas no manipulatīvas ietekmes, taču tas jau ir īpašs jautājums. Par to tiks diskutēts arī tradicionālajā Publisko tiesību institūta un Dišlera biedrības rīkotajā Bīriņu konstitucionālo tiesību seminārā šī gada jūlijā.

2.

Lai arī vairums lieto **interneta versiju**, tomēr **no papīra versijas atteikties nedrīkst** vairāku iemeslu dēļ.

Pirmkārt, papīra versija nav vēlāk grozāma un līdz ar to vienmēr pieejama oriģinālā veidā. Pretruna gadījumā starp interneta versiju un papīra versiju pareizā vienmēr būs papīra versija.

Otrkārt, papīra versija ir drošāka, ar to nav iespējams pēc tam manipulēt. Turpretim interneta versija ir daudz nedrošāka: “hakeri”, piemēram, varētu manipulēt ar likumu vai kādu citu dokumentu kaut vai uz dažām stundām vai dienu, pa to laiku radot uzticību šai manipulētajai versijai (un to izmantot blēdībās); kā rāda pagājušā gada interneta uzbrukums Igaunijai, arī visu serveri var izsist no ierindas un valsts tādā gadījumā uz laiku paliktu bez likumiem utt. Apgalvojums, ka internets ir drošs, vienkārši neatbilst patiesībai. Kļūdas un manipulācijas oficiālās publikācijas interneta versijā (ja salīdzinājumam nav papīra versijas) ir arī grūti konstatējamas un pierādāmas.¹

Treškārt, privātpersonai jābūt iespējai pašai krāt un uzglabāt oficiālo informāciju.

Ceturtkārt, internets nav visiem pieejams, un ne visi iedzīvotāji prot ar to apieties; ja oficiālā informācija tiktu ierobežota tikai uz interneta versiju, tad patlaban vēl lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju tiktu izslēgti no pieejas tai, kas būtu pretrunā ar Satversmes 90. pantu.

Tātad jāsecina, ka oficiālā informācija ir jāpublicē gan papīra formā (pietiekamā eksemplāru skaitā, lai katrs, kas to vēlas, varētu to abonēt), gan vienlaikus internetā.

Tiesības saņemt oficiālo informāciju ir cilvēktiesības un pilsoniskās līdzdalības tiesības (tāpat kā, piemēram, vēlēšanu tiesības); tās ir absolūtas, un tās nevar ierobežot, piemēram, prasot par to nodevu, kas būtu pretrunā ar vienlīdzības principu (jo vieniem tā būtu pieejamāka nekā citiem). Tādēļ **oficiālajai informācijai principā jābūt pieejamai bez maksas**.

3.

No lietotāja viedokļa, neapšaubāmi, ir ērtāk, ka visa valsts oficiālā informācija atrodama **vienā publikācijā** un vienlaikus tai atbilstošā **vienā interneta vietnē**. Gan oficiālajā publikācijā, gan interneta versijā informācija jāsakārto tā, lai tā būtu pārskatāma un viegli atrodama.

Tas tomēr nenozīmē, ka blakus tai nevarētu būt arī citas publikācijas un interneta vietnes, kur šī informācija tiek atkārtota un kur papildus var tikt ievietota arī cita informācija.

4.

Vispirms attiecībā uz **normatīvo aktu un citu tiesību aktu izsludināšanu** (un līdzīgām darbībām) oficiālajā publikācijā (no kā, cita starpā, ir atkarīga attiecīgā akta spēkā stāšanās) jākonstatē, ka tas ir **klasisks valsts publiskais uzdevums, kas saistīts ar valsts varas izmantošanu**, un tādēļ uz to attiecināmi Valsts pārvaldes iekārtas likuma V nodaļas noteikumi par atsevišķu pārvaldes uzdevumu deleģēšanu. Taču šis uzdevums pēc savas būtības pieder pie **valsts uzdevumu kodola** – valsts savu likumu un citu tiesību aktu oficiālu izsludināšanu nevar deleģēt privātpersonai. Tādēļ šo uzdevumu saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 41. panta 3. daļas Nr. 3 **deleģēt nevar**.

Arī **pārējās oficiālās informācijas izziņošana ir valsts publiskais uzdevums**. Tas nav publiskais pakalpojums (tāpat kā civiltiesas spriedums nav publiskais pakalpojums pusēm). Valsts no šī publiskā pakalpojuma veikšanas nevar atteikties vai atbrīvoties, nododot tā veikšanu privātam uzņēmumam. Taču, tā kā šis uzdevums atšķirībā no tiesību aktu izsludināšanas **nav saistīts ar valsts varas izmantošanu**,

tad uz to tieši neattiecas Valsts pārvaldes iekārtas likuma V nodaļas noteikumi par deleģēšanu. Šeit nav runa arī par sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldē saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma VI nodaļu. Šeit būtu piemērojami noteikumi par valsts iepirkumu, jo valsts principā savu publisko uzdevumu veikšanā (kas principā jāveic ar valsts pašas resursiem) izņēmuma kārtā un pakārtotā vietā var piesaistīt arī privāto sektoru. Turklāt privātpersonai nav subjektīvas tiesības prasīt no valsts tās publisko uzdevumu privatizēšanu vai privātu uzņēmumu piesaisti to veikšanai. Tas ir vienīgi tiesiskuma un lietderības jautājums, kas jāizšķir valstij pašai.

Tomēr te jāņem vērā, ka valsts centrālu publisku uzdevumu izpildē – pat pakārtotā vietā – piesaistot privātu uzņēmumu, rodas papildu problēmas, vadot, uzraugot un kontrolējot to izpildi. Šeit konkrētā gadījumā nepietiktu ar norādi uz piesaistītā uzņēmuma materiālo atbildību *post factum* par kļūdām vai nolaidību. Šajā gadījumā valsts pienācīgā rūpība, šādu lēmumu pieņemot, prasītu nodrošināt, ka privātais uzņēmums, lai jau iepriekš samazinātu šādas problēmas, būtu iesaistāms valsts pārvaldes struktūrā, tās hierarhisko rīkojumu sistēmā (ieskaitot disciplināratbildību) tādā veidā, “it kā tas piederētu pie valsts struktūrām”.²

Taču te rodas jautājums, kādēļ tad šāda piesaiste, kas radītu nepieciešamību pēc papildu uzraudzības, vispār būtu vajadzīga, nemaz jau nerunājot par konstitucionālo problēmu par to, kādēļ valstij būtu vēl jāsamaksā šim uzņēmumam tā peļņa (jo privāts uzņēmums neiesaistītos šī valsts uzdevuma veikšanā tikai altruistiskos nolūkos).

Ja privātpersonai uzņēmuma kļūdas vai nolaidības dēļ (neatkarīgi no tā vainas) rastos zaudējums, tad tā, ņemot vērā privātā uzņēmuma (šeit absolūti nepieciešamo) integrāciju valsts pārvaldes struktūrā, varētu vērsties pret valsti administratīvajā tiesā, bet valsts savukārt varētu vērst regresā prasību pret šo uzņēmumu. Tomēr te jāredz, ka, ņemot vērā iespējamo risku un ne pārāk lielās investīcijas, privātā sektora ieguldītais kapitāls varētu nesegt pat nodarītos materiālos zaudējumus, nemaz nerunājot par uzticības zaudējumu valstij.

Jāatzīst: lai gan privāta uzņēmuma piesaiste konkursa kārtībā šī valsts publiskā uzdevuma veikšanai uz šeit minēto noteikumu pamata (integrācija valsts pārvaldes hierarhiskajā struktūrā) varētu nebūt principiāli izslēgta (ja neskaita problēmu, kas saistīta ar uzņēmuma peļņas apmaksu, kas būtu vēl tuvāk jāanalizē), šāda soļa lietderība, ņemot vērā iespējamos riskus un ieguvumus, pagaidām ir grūti saskaņājama. ■

¹ Šajā sakarā interesants ir Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas 3.03.2009. spriedums lietās Nr. 2 BvC 3/07 un 2 BvC 4/07, kas noraida elektronisko vēlēšanu ierīču izmantošanu vēlēšanās, jo atšķirībā no “tradicionālajiem” vēlēšanu biļetieniem elektroniskās vēlēšanu ierīces ir vieglāk manipulējamas vai arī tajās var būt programmas kļūdas, kas varētu novest pie nepareiziem vēlēšanu rezultātiem. Federālā konstitucionālā tiesa uzsver, ka atšķirībā no procedūras ar vēlēšanu biļetieniem šādas elektronisko ierīču kļūdas vai manipulācijas pilsonim bez īpašām priekšzināšanām ir grūti konstatēt vai pierādīt; līdz ar to šādu ierīču izmantošana ir pretrunā tiesiskās valsts principam un brīvu vēlēšanu principiem.

² Sal. analogi Eiropas Kopienų tiesas 11.1.2005. spriedumu lietā Nr. C-26/03, Stadt Halle, §§66 un turpm., kā arī 18.11.1999. spriedumu lietā Nr. C-107/98, Teckal.



Foto: Māris Kaparkalējs, “LV”

GUNĀRS KUSINŠ,
Saeimas Juridiskā biroja vadītājs,
Latvijas Universitātes lektors

Oficiālā izsludināšana ir aktīva darbība ar mērķi sasniegt adresātu

1. Pirmais jautājums ir ļoti apjomīgs, un man šķiet, ka vajadzētu nošķirt lietas, ko prasa 69., 90., 100., 101. un citi Latvijas Republikas Satversmes panti. Jautājuma kontekstā būtu jānodala trīs pamatlīnijas: normatīvo aktu izsludināšana, pieejamības nodrošināšana valsts informācijai un informācijas atklātība. Domāju, ka attiecībā uz pirmo – likumu un citu normatīvo aktu izsludināšanu – būtu lietderīgi apsvērt pat īpaša tiesiskā regulējuma nepieciešamību, jo gribētu piebilst, ka Latvijā joprojām ir zināmas problēmas pat ar iespējām uzzināt normatīvos aktus. Piemēram, Latvijā ir daudz cilvēku ar īpašām vajadzībām, to skaitā neredzīgi cilvēki. Vai personas, kas nezina latviešu valodu. Šīs personas dzīvo Latvijas sabiedrībā. Kā viņi var uzzināt par savām tiesībām un pienākumiem? Šīs problēmas nedrīkst aizmirst, ja diskutē par iespējamiem uzlabojumiem oficiālās informācijas izsludināšanas jomā. Cits piemērs – ANO Drošības padomes rezolūcijas, kuras nekur nav izsludinātas (un vispār latviešu valodā nav pieejamas), taču minētas Latvijas Krimināllikuma 84. pantā. Pieļauju, ka daudzi nemaz nezina par šo faktu, kur nu vēl minēto rezolūciju saturu.

Manuprāt, svarīgi saprast, kāds ir likumu un citu normatīvo aktu izsludināšanas mērķis. Izsludināšanas mērķis ir, lai likumu un citu normatīvo aktu teksts saprotamā formā nonāktu līdz adresātam.

Izsludināšana nav tas pats, kas pieejamības nodrošināšana vai informācijas atklātība. Izsludināšana pati pēc savas būtības ir aktīva rīcība. To var salīdzināt ar reklāmu, kas “sludina” viedokļus – to taču nesauc par informācijas pie-

ejamības nodrošināšanu. Arī normatīvo aktu izsludināšanas procesā valstij ir nevis vienkārši jānodrošina normatīvo aktu tekstu pieejamība, bet jāiet soli tālāk – valstij normatīvie akti ir “jāsludina”. Tas ir nepieciešams, lai katrs subjekts varētu viegli uzzināt un realizēt savas tiesības un pienākumus.

Uzdotajā jautājumā ietvertais formulējums “oficiālā informācija”, manuprāt, ietver vairākas informācijas grupas.

Pirmkārt, jau minētie normatīvie akti – likumi, Ministru kabineta noteikumi, starptautiskie līgumi, Satversmes tiesas spriedumi, lēmumi par amatpersonu iecelšanu un daži citi akti. (Izsludināšanai varbūt nevajadzētu attiekties uz visiem iekšējiem normatīvajiem aktiem.) Līdzīgā apjomā izsludināšana parādās, piemēram, Somijas konstitūcijas 79. pantā, kā arī Lisabonas līguma 254. pantā.

Jāpatur prātā, ka izsludināšana ir normatīvo aktu spēkā stāšanās nosacījums – Satversmes 69. pants sasaista abas šīs lietas. Tātad neizsludināts likums nevar radīt juridiskas sekas.

Savukārt attiecībā uz citu jautājumā pieminēto “oficiālo informāciju” varbūt nebūtu veicama “izsludināšana”, bet gan drīzāk vienkārši “publicēšana”. Skaidrs, ka, piemēram, oficiālajā laikrakstā publicētai kādas partijas programmai nav ar tāda paša juridiska spēka un sabiedriskas nozīmības kā, piemēram, likums par iedzīvotāju nodokli.

Tādēļ, pēc manām domām, formāli apvienot jēdzienā “oficiālā informācija” dažādas nozīmības informāciju (jau minētos obligāti izsludināmos normatīvos aktus un informāciju, kura atbilstoši likumam ir jāpublicē) var tikai ērtības labad.

Jautājums par to, vai oficiālā informācija izsludināma vienā vietā (oficiālajā laikrakstā un interneta vietnē), ir saistīts ar lietotāju ērtībām un finanšu aspektu.

Neapšaubāmi, viens oficiāls informācijas avots ir ļoti ērts. Taču, ja runājam par papīra formāta oficiālo laikrakstu, šeit ir vairākas piezīmes.

Pirmkārt, ja tajā publicē arī tādu informāciju, kas nav vispārstaistoša, tas var sadārdzināt visu laikrakstu. Ja “Latvijas Vēstnesī” šobrīd tiktu publicēti tikai normatīvie akti, laikraksts būtu ievērojami plānāks un acimredzot arī lētāks (diemžēl arī mazāk noderīgs un populārs).

Mans priekšlikums būtu rūpīgāk nodalīt informāciju, uz kuru attiecas “oficiālās izsludināšanas” nepieciešamība (to arī turpmāk izsludināt oficiālajā laikrakstā), un citu informāciju, kas valstij jāpublisko, piemēram, ziņas par laulāto mantisko attiecību reģistru, utt. (Tālākas diskusijas gaitā varētu nonākt pie secinājuma, ka to var publicēt valsts uzturētajā elektroniskajā vietnē).

Otrkārt, no uztveramības viedokļa, jāatceras, ka gadījumā, ja oficiālajā laikrakstā tiek publicēts liels apjoms citas (atbilstoši likumam publicējamas, bet ne izsludināmas) informācijas, pastāv risks, ka svarīgākās lietas – saistošie normatīvie akti – pazūd starp mazāk svarīgajām. Šādu pārmērumu gan nevar attiecināt uz “Latvijas Vēstnesi”, kur likumi un Ministru kabineta noteikumi šobrīd atrodami laikraksta sākumdaļā, bet cita veida informācija – tālākajās lappusēs.

2. Atbildot uz jautājumu, vai oficiālajai publikācijai jābūt papīra vai elektroniskā formātā (vai abos veidos), situāciju analizēšu galvenokārt saistībā ar to valsts informācijas daļu, uz kuru attiecas jau iepriekš minētais jēdziens “izsludināšana”, resp., vispārstaistošiem normatīvajiem aktiem.

Ja oficiālā laikraksta papīra formāts tiek likvidēts un ārējo normatīvo aktu izsludināšana notiek vairs tikai elektroniski, tad man izskatās, ka mēs jau daļēji pārejam uz dzīvi tādā kā “matriksa” pasaulē. Ja tā nenopietni turpina šo viziju, tad nākamais solis – elektroniska likumu pieņemšana, elektroniska Saeima un elektroniska valdība. Process

noslēgsies, kad kā personas dzīvesvieta tiks deklarēta e-pasta adrese...

Runājot nopietni, prātīgāk tomēr būtu elektronisko sasniegumu iespējas izmantot paralēli “pārbaudītām vērtībām”, kā papildu ērtību nodrošinājumu.

Gadījumā, ja normatīvo aktu izsludināšana notiktu tikai elektroniskā vidē, to drīzāk varētu vērtēt nevis kā aktīvu izsludināšanas darbību (kāda tai vajadzētu būt), bet gan tikai kā pieejamības nodrošināšanu. Šādā gadījumā, manuprāt, valsts oficiālā informācija nesasnies tās adresātu – personas, kurām valsts noteiktās tiesības un pienākumi ir svarīgi.

Ir būtiska atšķirība starp aktīvu izsludināšanu un pieejamības nodrošināšanu. Lai gan tas nav praktiski iespējams, visefektīvākā likumu izsludināšana noteikti būtu tad, ja likumi katram pilsonim tiktu “izstāstīti” klātienē. Esmu dzirdējis, ka kādreiz t. s. senajos laikos ir bijusi prakse, ka atsevišķu valsts iestāžu darbinieki laukos ir apstaigājuši saimniecības, sasaukušī kopā saimes un mutiski informējuši par varas iestāžu pieņemtajiem lēmumiem – lai visi būtu informēti. Protams, tas ir ļoti dārgi un diezgan vai mūsdienās praktiski iespējami. Taču tādi “izsludināšanas” precedenti ir bijuši.

Lai šobrīd runātu par to, ka var atteikties no normatīvo aktu izsludināšanas papīra laikrakstā un pāriet uz elektronisko izsludināšanu, ir nopietni jāapsver divi aspekti: cik daudz šādā veidā tiks ierobežota izsludināto tekstu publiskā pieejamība un iespēja uzzināt savas tiesības un pienākumus un vai tādējādi pieejamība būs lētāka vai dārgāka?

Ja tiks likvidēts papīra laikraksts, tas vairs nebūs nopērkams kioskos. Bibliotēkās to nevarēs izlasīt uz papīra, bet tikai elektroniski. Lai cilvēks varētu nopietni iepazīties ar likuma tekstu, ļoti ticams, ka viņam tas vienalga būs nepieciešams papīra izdrukā veidā (lai varētu paņemt līdzi uz mājām, lasīt rūpīgi, pa daļām utt.). Tātad papīra versijas izdrukā izmaksas saglabāsies, tikai nauda tiks ņemta no indivīda kabatas. Izmaksas tiks vienkārši pārceltas. Turklāt, iespējams, likuma izdrukā no valsts oficiālā portāla bibliotēkā maksās vairāk nekā šobrīd maksā drukātais laikraksts “Latvijas Vēstnesis”. Tātad pat gadījumā, ja oficiālais elektroniskais portāls būs bez maksas, faktiski var iznākt pretējais – oficiālā informācija maksās dārgāk nekā līdz šim.

Vēl viens būtisks kritērijs – interneta pieejamība. Šaubos, vai Latvija ir sasniegusi tādu interneta pārklājuma un lietotāju daudzuma līmeni, lai varētu apgalvot, ka elektroniska publikācija būtu pieejamāka nekā uz papīra drukāts laikraksts.

Nevar aizmirst arī par elektroniski pieejamās informācijas “ievainojamību” un “hakerus”.

Līdz ar to es uzskatu, ka atteikšanās no oficiālās publikācijas papīra versijas ir pārakra. Jo prātā vienmēr jāpatur mērķis – normatīvo aktu izsludināšana ir aktīva darbība ar mērķi sasniegt adresātu.

4. Tā kā likumu un citu normatīvo aktu izsludināšana ir tipiska valsts varas funkcija, šī funkcija ir jāpilda valstij (arī gadījumā, ja tiek ieviesta oficiāla elektroniska publikācija). Faktiski tas ir pilnīgi klasisks valdības pienākums.

Ja valsts normatīvo aktu izsludināšanu nodod privātam partnerim, jāsaprot, ka izsludināšana kļūst savā ziņā atkarīga no šī privātā partnera. Pirmkārt, privātais partneris to noteikti darīs par maksu un nolūkā nopelnīt. Tātad oficiālā izsludināšana kļūs par biznesa plāna sastāvdaļu, kas ir pēc būtības nepieļaujami. Vēl pastāv bīstamība saistībā ar bankrota risku, atteikšanos publicēt utt.

Tādēļ neredzu iemeslu, kādēļ lai valsts mainītu pašreiz iedibināto valsts oficiālās informācijas izsludināšanas institucionālo kārtību. ■



Foto: Boriss Koļesņikovs, "LV"

GUNĀRS KŪTRIS,
Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Valsts ir apsolījiesies, ka nodrošinās, lai visi zinātu savas tiesības

1. Visupirms ar "oficiālo informāciju" es saprotu to, ko valsts jau konstitūcijā vai ar likumu ir apsolījiesies izsludināt publiski. Valsts pat ir apsolījiesies, ka tā nodrošinās, lai visi zinātu savas tiesības (Satversmes 90. pants). Pamatā šī oficiālā informācija ir ārējie normatīvie akti (likumi, Ministru kabineta noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi). Turklāt bez kādām diskusijām tiek prezumēts, ka ikviens zina, kas rakstīts šajos dokumentos, jo valsts tos ir oficiāli darījusi zināmus. (Šeit gan varētu nopietni diskutēt par to, kā valsts nodrošina, lai iedzīvotāji valsts valodā varētu brīvi iepazīties ar tikpat saistošajiem Eiropas Savienības "likumiem").

Otru oficiālās informācijas grupu veido dažādi izziņojumi, kuri saskaņā ar likumiem ir jāpadara publiski pieejami, jo indivīdam saistībā ar konkrēto ziņu noteiktā laika periodā var rasties kāds pienākums vai tiesības (maksātne-spējas pieteikumi, mantojuma atklāšanās, nederīgo dokumentu atsaukumi u. tml.). Šeit varētu būt dažādas tiesu ziņas, pašvaldību paziņojumi utt. Arī Satversmes tiesas likums noteic, ka spriedumi ir jāpublicē.

Valsts pārvaldes iestāžu dokumentu (metodikas, kārtības utt.) publicēšana ir valsts interesēs, lai izskaidrotu kādu rīcību, veidotu vienotu praksi, tā atvieglo iedzīvotāju un valsts iestāžu sadarbību. Domāju, ka to nevarētu saukt par oficiāli nepieciešamo, taču par vēlamu publicēšanu gan. Līdzīgi varētu vērtēt Saeimas vai Valsts prezidenta paziņojumus (politiskos dokumentus), kuru mērķis jau pēc būtības ir tikt oficiāli izpaustiem, lai visi saprastu konkrēto problēmu.

Konkrētā jautājuma risinājumu citās valstīs neesmu īpaši pētījis, tāpēc savu viedokli balstu uz priekšstatu par to, kādai jābūt normālai tiesiskai valstij.

Esmu pilnīgi pārliecināts, ka oficiālajam informācijas nesējam ir jābūt vienam avotam. Būtu neloģiski un ekonomiski neizdevīgi, ja valsts uzturētu (vai pirktu) pakalpojumu no vairākiem ziņu izplatītājiem. Savukārt iedzīvotājiem tāds juceklis, kad nav skaidrs, kur ko var atrast, radītu tiesību aizskārumu, un tiem pilnīgi pamatoti būtu tiesības vērsties Satversmes tiesā. Turklāt informācijas meklēšana vairākos avotos prasa gan daudz laika, gan papildu līdzekļus.

2. Es atbalstītu oficiālās informācijas izsludināšanu gan papīra, gan elektroniskā formātā. Elektroniskais formāts ir parocīgs lietotājam (var ātri sameklēt vajadzīgo terminu, operatīvi var nodrošināt konsolidētās teksta versijas). Taču tas nav pieejams visiem iedzīvotājiem: tehnikas iegāde, sakaru kanālu nodrošināšana, izmaksas, prasme rīkoties ar tehniku – to nevar prasīt no ikviena. Domāju, ka problēmas var radīt arī atšķirīgās programmatūras, elektroniskās informācijas "valoda" utt. Noteikti uzsvērtu arī to, ka elektroniskā vide ir pakļauta apdraudējumiem (piemērs par uzbrukumu Igaunijas datoru sistēmai). Neviena aizsardzības programma nav pilnīga. Un tad var rasties liels apjukums visā valstī. Likumu sistēmas "sabrukums" radītu lielāku haosu nekā dažu datoru vai sistēmas "uzkāšanās" kādā iestādē vai veikālā.

Papīra formāts ir pārdzīvojis visus laikmetus, un tas saglabāsies arī nākotnē. Tas ir drošākais identiskā teksta jeb kontroleksemplāra saglabāšanas veids, visiem cilvēkiem vienkāršāk un lētāk pieejamais informācijas avots. Patiesi, vismaz bibliotēkās šādam izdevumam vajadzētu būt.

Es noteikti atbalstītu pozīciju, ka valsts oficiālajam izziņojumiem ir jābūt pieejamiem bez maksas. Ja iedzīvotāji ir ievēlējuši savus pārstāvjus, lai tie darītu darbu – pieņemtu likumus, tad šo likumu paziņošana saviem vēlētajiem nevarētu būt maksas pakalpojums. Nedrīkstētu būt tāda attieksme, ka cilvēkam ir pienākums zināt likumus, bet tas ir atkarīgs no viņa materiālā stāvokļa (ja nav naudas, nevari realizēt arī savas tiesības, jo nezini tās). Valstij būtu jāuztur oficiālās informācijas nesējs (no budžeta vai piesaistot citus līdzekļus), lai nodrošinātu visiem iedzīvotājiem šīs informācijas pieejamību (vismaz lētāko un plašākai sabiedrībai pieejamāko veidu).

3. Jau pie pirmā jautājuma norādīju – publiski izsludināmajai informācijai ir jābūt vienā avotā. Vairāku "oficiozu" pastāvēšana var radīt sajukumu. Tas arī apgrūtinātu nepieciešamās informācijas meklēšanu. It īpaši nespeciālistiem var būt neskaidrs informācijas dalījums pa nozarēm (nereti pat speciālistiem nav skaidrs, kas informācijā ir pamatjautājums).

4. Šajā jautājumā jānorobežojas no ekonomiskās puses, proti, kas iznāktu lētāk. Praksē esmu pārliecinājies, ka pakalpojuma nodošana privātajam sektoram parasti ir tikai palielinājusi izmaksas. Īpaši riskanti tas ir ar monopoliem. Taču nauda šeit nedrīkstētu būt par mērķi. Svarīgākais ir oficiālās informācijas ticamība un sistēmas drošība.

Privātais izsludinātājs var atbildēt tikai ar savu mantu. Bet dažkārt neliela novilcināšanās (kā gan tehnika mūs reizēm pievīl!) vai kļūda oficiāli izziņojamajā tekstā var būt tik nozīmīga, ka uzņēmējs labprāt ir gatavs atvainoties un jau nākamajā dienā "savu bodīti klapēt ciet". Tā teikt, business neizdevās. Turklāt šādā situācijā var tikt izmantota arī šantāža, jo momentā atrast otru "oficiozu" var būt apgrūtināsi.

Ja valsts izvēlētos pirkt šo pakalpojumu no privātā sektora, atbildība jebkurā gadījumā saglabātos valstij. Ja kļūdainās informācijas dēļ kādam rastos problēmas, atbildētājs būtu valsts, jo tā izvēlējās informācijas izplatītāju. Indivīds prasa oficiālu un ticamu informāciju no savas valsts, viņš nav slēdzis saistību līgumu ar kādu privātu uzņēmumu. ■



Foto: no personīgā arhīva

LL.M. Kristine Jarinovska,
Latvijas Universitātes doktorante

Oficiāla publikācija ir valsts funkcija, ko nevar nodot privātpersonas kompetencē

1. Latvijas tiesiskajā sistēmā jēdziens “oficiāla publikācija” attiecināms, pirmkārt, uz tādu publikācijas veidu, kas gan garantē publicētā tiesību akta īstumu, kā tas ir autentiskas publikācijas gadījumā, gan arī ir tiesību akta spēkā esības un darbības nosacījums prezumpcijai, ka persona laikus ir informēta par tiesību aktu un tādēļ ir pakļauta šī tiesību akta spēkam. Otrkārt, jēdziens “oficiāla publikācija” aptver tos gadījumus, kad informācijas publicēšana piedzina vispārzināma fakta konstatācijai un no šī fakta attiecīgi izrietošajām tiesiskajām sekām.

Treškārt, jēdziens “oficiāla publikācija” var būt arī valsts varas īstenotāja atklātuma un tā rīcības caurskatāmības īstenošanas veids.

Ievērojot minēto, oficiālā publikācija būtu attiecīgi jāorganizē. Proti, tā kā pirmajā un otrajā gadījumā oficiāla publikācija uzskatāma par vispārzināmu un ir saistāma ar iespējamām tiesiskām sekām, tai kā vispārējas intereses objektam jābūt nodrošinātai centralizētai un bezmaksas pieejamībai. Iespēju robežās šāda oficiāla publikācija var būt replicēta citos informācijas avotos, tomēr arī šādā gadījumā, lai nodrošinātu attiecīgas informācijas publisku ticamību, jābūt norādei uz oficiālo publikāciju.

Savukārt trešais minētais oficiālās publikācijas veids, ievērojot iespējamo tiesisko seku trūkumu, var tikt publiskots arī dažādos citos informācijas avotos. Tomēr šādā publicēšanā jāievēro jaunākajos starptautiskajos cilvēktie-

sību dokumentos, jo sevišķi Eiropas Padomes 2008. gada 27. novembra Konvencijā par oficiālu dokumentu pieejamību, paustās atziņas, proti, šādos gadījumos oficiālai publikācijai jābūt regulārai un tā jāorganizē iepriekš noteiktā un vispārzināmā kārtībā.

2. Atbilde uz jautājumu par oficiālas publikācijas bezmaksas pieejamību izriet no minētā oficiālas publikācijas saturā. Tāpat oficiālās publikācijas forma ir saistīta ar oficiālās publikācijas jēdzienisko saturu Latvijas tiesiskajā sistēmā. Proti, tās pieejamība jānodrošina formā, kas būtu uzskatāma par vispārpieejamu. Jaunākajās starptautisko cilvēktiesību dokumentu atziņās, piemēram, Konvencijā par oficiālo dokumentu pieejamību un tās skaidrojošajā ziņojumā attiecībā uz vispārējas pieejamības nodrošināšanu, norādīts: lai arī ir jāizmanto jaunāko informācijas tehnoloģiju priekšrocības, tomēr reizē oficiāliem dokumentiem jābūt pieejamiem arī publiskās bibliotēkās un lasītāvās. Līdz ar to jaunākās starptautisko cilvēktiesību dokumentu atziņas, kas ir piemērojamas arī oficiālās publikācijas jautājumu risināšanā, pieļauj oficiālās publikācijas nodrošināšanu elektroniskā formā. Tas, vai elektroniskā forma var būt arī vienīgā oficiālās publikācijas forma, atkarīgs no tā, vai faktiskā situācija pieļauj prezumpciju, ka elektroniskā oficiālā publikācija ir vispārpieejama. Faktiskās situācijas novērtējumā, piemēram, var vadīties no statistikas datiem.

Atbilstoši Eurostat¹ datiem Latvijā 2008. gadā 53% mājsaimniecību bija pieejams internets (2007. gadā – 51%, 2006. gadā – 42%, 2005. gadā – 31%, 2004. gadā – 15%). Salīdzinājumam – Francijā, kur kopš 2004. gada oficiāla publikācija ir gan papīra, gan elektroniskā formā,² 2008. gadā internets bija pieejams 63% mājsaimniecību (2007. gadā – 49%, 2006. gadā – 41%, 2004. gadā – 34%). Igaunijā, kur kopš 2001. gada oficiālā publikācija ir gan papīra, gan elektroniskā formā, 2008. gadā internets bija pieejams 58% mājsaimniecību (2007. gadā – 53%, 2006. gadā – 46%, 2005. gadā – 39%, 2004. gadā – 31%). Austrijā, kur kopš 2004. gada oficiālā publikācija ir tikai elektroniskā formā, 2008. gadā internets bija pieejams 69% mājsaimniecību (2007. gadā – 60%, 2006. gadā – 52%, 2005. gadā – 47%, 2004. gadā – 45%).

Tomēr interneta pieejamība jāvērtē arī, ņemot vērā citus aspektus, piemēram, bezvadu un bezmaksas interneta pieejamību valsts un pašvaldību iestādēs, kā tas ir, piemēram, Francijā.

Tāpat interneta pieejamības jautājums ir saistīts ar prasmēm to lietot. Latvijā atbilstoši Eurostat³ datiem 2007. gadā 22% iedzīvotāju vecumā no 16 līdz 74 gadu vecumam savas prasmes interneta lietošanā vērtē kā zemas, 26% – kā vidējas un 11% – kā augstas. Salīdzinājumam Francijā 2007. gadā līdzīga vecuma grupa savas prasmes interneta lietošanā vērtē šādi: 26% – kā zemas, 27% – kā vidējas, 12% – kā augstas. Igaunijā attiecīgi: 20% – kā zemas, 25% – kā vidējas, 20% – kā augstas. Visbeidzot, Austrijā iedzīvotāji savas prasmes interneta lietošanā vērtē šādi: 38% – kā zemas, 23% – kā vidējas, 8% – kā augstas. Manuprāt, tas, ka pie līdzīgas un pat labākas faktiskās interneta pieejamības valstis var nodrošināt gan elektronisku oficiālu publikāciju, gan arī oficiālu publikāciju papīra formā, norāda, ka arī Latvijā būtu īstenojama abējāda oficiāla publikācija.

Spriežot par oficiālas publikācijas pieejamības formu, būtu jāpatur prātā bijušās Saeimas priekšsēdētājas Dr. Ilgas Kreituses uzstāšanās Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas 14. sēdē 1998. gada 29. oktobrī, apspriežot likumprojekta "Informācijas atklātības likums" 9. pantu trešajā lasījumā, kur bija paustas bažas par dokumentāru ievērojamu laika posmu "nenosegtību". Pāreja uz elektronisku oficiālu publikāciju var notikt tikai tad, kad būs droša pārliecība gan par šādas formas teju pilnīgu vispārēju pieejamību, gan arī par tās drošumu.

3. Atsevišķa oficiālas publikācijas īstenotāja pastāvēšana ir tieši saistīta ar oficiālas publikācijas jēdzienisko saturu. Jo nošķirtāks no oficiālas publikācijas radītājiem ir oficiālas publikācijas īstenotājs, jo publiski uzticamāka kļūst tā publicētā oficiālā informācija. Ievērojot minēto, vismaz tai oficiālajai publikācijai, kuras mērķis būt uzskatāmai par vispārzināmu un būt saistāmai ar iespējamām tiesiskām sekām, jābūt pieejamai vienkopus.

4. Oficiālas publikācijas īstenošana ir valsts funkcija, ko atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajiem pamatprincipiem nevar nodot privātpersonas kompetencē. Turklāt, ievērojot, ka oficiāla publikācija ir saistīta ar vismaz trim Satversmes minētajām pamattiesībām – tiesībām zināt savas tiesības (Satversmes 90. pants), tiesībām uz publiskas informācijas pieejamību (Satversmes 100. pants) un tiesībām piedalīties valsts lietu kārtošā (Satversmes 101. pants) – un ir neatņemama tiesiskas, demokrātiskas valsts varas sastāvdaļa (Satversmes 1. pants), valstij jāgarantē šīs funkcijas izpildei arī atbilstošu finanšu resursu piešķiršana.

Līdztekus tiesiskiem apsvērumiem ir arī vairāki praktiski iemesli, kas liedz nodot oficiālu publikāciju privātpersonu kompetencē. Pirmkārt, oficiālas publikācijas īstenošanai jābūt nepārtrauktai, ko nespēj nodrošināt privātpersona, jo tās saistību izpildes iespējas ir ierobežotas.

Otrkārt, oficiālas publikācijas īstenošanā valstij jābūt tiesiskai iespējai dot tiešus rīkojumus oficiālas publikācijas īstenošanai un nodrošināt tūlītēju rīkojuma izpildi arī nepakļaušanās gadījumā – tas ir komplicēti vai nav iespējams civiltiesisko attiecību un civilprocesa kārtībā, kas piemērojama gadījumā, ja oficiālu publikāciju veic privātpersona.

Visbeidzot, ievērojot Satversmes tiesību normas, kas, piemēram, nepieļauj Valsts prezidenta tiesību ierobežošanu par labu oficiālas publikācijas nodrošināšanai, un līdzšinējo praksi oficiālās publikācijas nodrošināšanā, pat oficiālas publikācijas daļu, kas saistīta, piemēram, tikai ar tipogrāfijas pakalpojumiem vai interneta portāla tehnisku nodrošināšanu, nav iespējams nodot privātpersonām. ■

¹ Eurostat, Level of Internet access – households – Percentage of households who have Internet access at home. Available: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/skatits> 11.04.2009.).

² Council of the European Union, General Secretariat of the Council to Working Party on Legal Data Processing, Electronic Publishing of Legislation – Towards Authenticity – Final report of the Working Group, 10651/07, Jurinfo 34, Brussels, 21 June 2007. Available: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10651.en07.pdf> [skatīts 11.04.2009.].

³ Eurostat, Individuals' level of Internet skills – Percentage of the total number of individuals aged 16 to 74. Available: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/skatits> 11.04.2009.).



Foto: Māris Kaparkalējs, "LV"

ILZE PILSĒTNIECE,
Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja

Jā saglabā abi formāti: elektroniskais un papīra

1. Manā ieskatā, ir divu veidu "oficiāla informācija". Pirmkārt, tā, kuru sniegt ir likumdevēja, valsts pārvaldes iestāžu vai amatpersonu pienākums. Tie ir ārējie normatīvie akti, kā arī informācija, kuras publiska sniegšana (izsludināšana) noteikta ar likumu. (Piemēram, publiskie iepirkumi, pilnvaru atsaukumu un mantojuma atklāšanās izsludināšana u. tml.). Otrkārt, tā ir informācija, kuru likums neprasa publikot, bet kura tomēr var tikt izsludināta, jo skar lielas valsts iedzīvotāju daļas intereses. Šādas informācijas publicēšanas lietderību izvērtē pati iestāde vai amatpersona (šeit pieskaitāmi arī iekšējie normatīvie akti).

2. Domāju, ka jā saglabā abi oficiālās publikācijas formāti: gan elektroniskais, gan papīra. Neuzskatu, ka oficiālajai informācijai noteikti jābūt bezmaksas.

3. No lietderības apsvērumiem informācijai ir jābūt pieejamai vienā oficiālā interneta vietnē. Pretējā gadījumā var rasties neskaidriības, pārrapumi, arī izdevumi.

4. Valsts oficiālā informācija ir sniedzama nepastarpināti, un šī funkcija, manuprāt, nav nododama privātajam sektoram. Ja šāds lēmums tomēr tiek pieņemts, liela uzmanība pievēršama līgumam, kas tiks slēgts par šā pakalpojuma sniegšanu, tai skaitā valsts institūciju kontrolei pār šīs funkcijas veikšanu, kā arī reglamentējot materiālo atbildību. ■



Foto: Māris Kaparkalējs, "LV"

AIVARS BOROVKOVS,
Latvijas Juristu biedrības prezidents

“Latvijas Vēstnesim” ir jābūt “valsts logam” attiecībā ar sabiedrību

Jautājumu par oficiālo publikāciju es redzu ļoti vienkārši un skaidri: “Latvijas Vēstnesim” arī turpmāk ir jābūt “valsts logam” attiecībā ar sabiedrību – turklāt vienīgajai vietai, kur ir apkopota oficiālā informācija, kas personai uzliek pienākumus vai nosaka tiesības. Lai katrs no rīta tur var ieskatīties un redzēt visu, kas viņu interesē vai var viņu skart. Vienam nevar uzlikt pienākumu “sērfot” pa nebeidzami daudzām vietām internetā ar bažām kaut ko palaist garām. Es teiktu, ka varētu formulēt šādi – valsts informācijas, kas nav “Latvijas Vēstnesī”, nav vispār.

Vairāk vai mazāk tā tas ir jau šobrīd. Taču to vajadzētu sakārtot un noteikti nostiprināt arī normatīvā veidā.

Praktiski tas varētu izskatīties kā “Latvijas Vēstneša” jeb valsts oficiālās informācijas vietne internetā, kur labi pārskatāmā veidā būtu izvietota visa būtiskā valsts informācija:

1) saistoši normatīvie akti (Saeimas pieņemtie likumi, ko izsludina Valsts prezidents, un Ministru kabineta noteikumi, pašvaldību saistošie noteikumi u. c.);

2) citi valsts iestāžu izdoti tiesību akti, kas, lai gan nav saistoši trešajām personām, bet padara valsts pārvaldi “caurskatāmu” un satur informāciju, kas var būt noderīga, piemēram, Ministru kabineta rīkojumi;

3) cita valsts iestāžu, piemēram, komercreģistra un tiesu, informācija;

4) šajā pašā vietnē obligāti būtu jāievieto saites arī uz to informāciju, kura šobrīd ir ārpus “Latvijas Vēstneša”, piemēram, uz Iepirkumu uzraudzības biroja izsludinātajiem valsts un pašvaldību iepirkumiem, maksātspējas administratoru paziņojumiem u. c.

Racionāli, ka tieši šīs iestādes pašas uzturētu un aktualizētu savas datubāzes, bet citiem saistošas tās kļūtu ar brīdi, kad tiktu iedarbināta saite uz datubāzi “Latvijas Vēstneša” logā.

Tā praktiski tiktu realizēts “vienas pieturas aģentūras” princips, par kura nepieciešamību valsts aparātā runā jau ļoti sen.

Šobrīd tiesas, kā arī dažādas iestādes no personas kā apliecinājumu faktam, ka kaut kas ir ticis publicēts “Latvijas Vēstnesī”, nereti prasa pievienot laikraksta papīra versiju. Tātad viena valsts institūcija prasa no personas ziņas par to, ko izdarījusi otra valsts institūcija. Protams, ierēdnim ir viegli pieprasīt no cilvēka vienu izziņu, kas apliecina, ka esmu virietis, un otru – ka neesmu sieviete... Un tad vēl vairākos eksemplāros, no kuriem katrs ir notariāli apstiprināts. Tas nav normāli. Valsts iestādēm pašām ir jāpārbauda informācija par personu, ar ko tām ir darīšana.

Es nedomāju, ka ilgtermiņā būtu nepieciešams saglabāt “Latvijas Vēstnesi” papīra formātā (taču noteikti ir vērts saglabāt “Latvijas Vēstnesi” kā oficiālā “rupora” zīmolu). Tas ir dārgi, un biežais laikraksts bieži vien ir grūti izmantojams. Informācijas sistēmas ir ļoti attīstītas, un elektroniskās datubāzes mūsdienās ir pietiekami drošas. Turklāt var gadīties, ka nodeg vai applūst arī bibliotēka, kurā glabājas uz papīra drukātais “Latvijas Vēstnesis”. Tāpēc informācijas drošība nav nopietns arguments tam, lai oficiālo izsludināšanu neveiktu elektroniski. Protams, “Latvijas Vēstnesi” var izdrukāt vai nodot pāris eksemplārus Valsts arhīvam, par kuru nav dzirdēts, ka tas kaut ko neprastu droši uzglabāt.

Varbūt pārejai no papīra drukas uz elektronisko formātu kā vienīgo izsludināšanas formu būtu jānotiek pakāpeniski. Manuprāt, papīra formāts varētu saglabāties tikai kā “informatīvs biļetens”, kurš nevis publicētu tekstus pilnībā, bet tikai dotu pārskatu par informāciju, kas atrodama šajā vienotajā elektroniskajā valsts oficiālās informācijas vietnē, piemēram, publicētu izsludināto likumu nosaukumus, uzskaitītu reģistrētos komersantus utt. Bet pilna informācija būtu pieejama elektroniski.

Ja kāds šo oficiālo elektronisko informāciju gribētu lasīt uz papīra, viņš pats to izdrukātu un šim mērķim lietotu savu papīru un printeri. Šādu izdrukai gan būtu tikai informatīva nozīme – oficiāla būtu elektroniskā publikācija (pretēji šai brīža situācijai). Tādā veidā valsts būtiski ietaupītu līdzekļus.

Iespējams, lai labāk varētu orientēties elektroniskajā “Latvijas Vēstnesī”, katram dokumentam vajadzētu piešķirt savu identifikācijas numuru, kas parādītos uz dokumenta izdruckas papīra formātā. Tad gadījumā, ja kāds šo papīru izdrucku kaut kur izmantotu, pēc identifikācijas numura varētu viegli pārbaudīt, vai tā atbilst ziņām, kas publicētas “Latvijas Vēstneša” portālā.

Oficiālās informācijas izsludināšana ir valsts funkcija un pienākums, tādēļ šāda vienota elektroniska vietne internetā ir jāuztur un jākontrolē valstij. Protams, izmaksām ir jābūt pēc iespējas mazākām. Varbūt atsevišķus tehniskus ārpakalpojumus varētu pirkt no privātiem uzņēmumiem.

Ja valsts oficiālās informācijas portāla uzturēšana ir racionāli organizēta, tad var pamatot saprātīgas valsts nodevas iekasēšanu no uzņēmējiem par sludinājuma ievietošanu šādā valsts portālā.

Šobrīd uzņēmēju vidū brīžiem dzirdamā diskusija par to, ka oficiālā publikācija būtu jānodod privātās rokās, nav pamatota. Jārūnā skaidra valoda – tā ir dažu biznesmeņu interešu agresīva lobēšana un nekas vairāk. ■



Foto: Māris Kaparkalējs, "LV"

Dr.iur. RINGOLDS BALODIS,
Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs

Publikācijas subjektam jābūt apveltītam ar publisku varu

1. Jāpiekrīt, ka, pirms tiek izstrādāta koncepcija šajā jomā, nepieciešams noskaidrot, ko ietver jēdziens "oficiālā publikācija" un kādas pašreiz ir problēmas šī jēdziena izpratnē. Izvērtēšanai izvirzāmas trīs izpratnes.

Pirmkārt, oficiālā publikācija ir tikai tā informācija, kuru publicē publisko tiesību subjekts, pildot savus uzdevumus (normatīvie akti, biedrību un nodibinājumu reģistrs, tiesu izpildītāju, zvērinātu notāru paziņojumi).

Otrkārt, oficiālā publikācija ir informācija, kuras publicēšana rada tiesiskas sekas trešajām personām (normatīvo aktu publicēšana saistīta ar to spēkā stāšanos, komercreģistra informācija ar publikācijas brīdi kļūst saistoša, kapitālsabiedrības likvidatora paziņojums par sabiedrības darbības izbeigšanu un aicinājums kreditoriem pieteikt savus prasījumus, informācija par pilnvaras atsaukumu, paziņojumi par publisko akciju sabiedrību akcionāru sapulcēm).

Treškārt, oficiālā publikācija ir tikai tā informācija, kuru publicē publisko tiesību subjekts un kura rada tiesiskas sekas trešajām personām (komercreģistra informācija, normatīvie akti).

Ar oficiālo publikāciju Amerikas Savienotajās Valstīs saprot, piemēram, Patentu un preču zīmju biroja iknedēļas publikāciju, ka ir iesniegts preču zīmes reģistrācijas pieteikums un preču zīme varētu tikt reģistrēta. Minētais paziņojums sniedz iespēju ikvienam, kura tiesiskās intereses varētu tikt skartas, reģistrējot šādu preču zīmi, 30 dienu laikā no publikācijas dienas iebilst. Ja iebildumi tiek

saņemti, preču zīmes pieteicējam tie ir jāatspēko vai jāatsakās no preču zīmes reģistrācijas pieteikuma. Ja iebildumi tiek atspēkoti vai iebildumi nav iesniegti, preču zīme tiek reģistrēta.

"Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis" ir tiesību aktu oficiālais avots. Turklāt šajā izdevumā tiek publicēti gan Eiropas Savienības tiesību akti, gan Eiropas Kopienu tiesas un Pirmās instances tiesas nolēmumu apkopojumi, Eiropas Parlamenta sēžu protokoli, aicinājumi interesēties par projektiem un programmām, paziņojumi par amatu konkuršiem Eiropas Savienības institūcijās, paziņojumi par publiskajiem iepirkumiem, noslēgtajiem līgumiem, paziņojumi Eiropas ekonomisko interešu grupām.

Lai strādātu pie kāda varianta ieviešanas, saprotams, ka virzāmi būtu tikai divi, tie, kuri uzsver publikācijas subjektu. Lai publikācija būtu oficiāla, publikācijas subjektam ir jābūt ar publisku varu apveltītam (oficiālam). Tajā pašā laikā oficiālās publikācijas vietne nevar pārvērsties par uzzīņu biroju, kurā publicēta jebkāda publisko tiesību subjekta informācija (piemēram, sporta spēļu fotogrāfijas).

Turklāt sabiedrībai būtu jāsaņem informācija par pārvaldes procesiem publiskajās institūcijās (atklātība, laba pārvaldība), t.sk. informācija par Ministru prezidenta rīkojumiem, iestāžu iekšējiem normatīviem.

2. Jāsāk ar oficiālās publikācijas pieejamību. Publikācija nav pašmērķis. Publikācijas mērķis ir sabiedrības informēšana. Līdz ar to šai publikācijai ir jābūt sabiedrībai pieejamai (elektroniskai, ņemot vērā šā brīža informācijas sabiedrības attīstību, bez maksas, ērtai informācijai vienā elektroniskajā vietnē). Būtu izvērtējama oficiālās publikācijas veidošana papīra formātā vienā eksemplārā, ņemot vērā valsts arhīva fonda aspektu.

3. Oficiālajai publikācijai jābūt atrodamai vienā elektroniskajā vietnē. Taču, lai ievērotu funkciju nedublēšanās principu oficiālās publikācijas nodrošinātāju vidū, šī vietne varētu būt tāda, kurā ir atsauces uz citām oficiālo publikāciju vietnēm, ko savukārt administrē pašī oficiālo publikāciju radītāji.

4. Oficiālās publikācijas uzdevums varētu tikt deleģēts privāto tiesību subjektam. Atbildības par iespējamajiem riskiem kontekstā nav nozīmes, vai publicē publisko tiesību subjekts vai privāto tiesību subjekts. Visi iespējamie riski ir jāparedz līgumā, kas tiktu slēgts starp publisko tiesību subjektu un privāto tiesību subjektu.

Lai nerastos pārpratumi, tas, ka privāto tiesību subjektam būtu deleģēts oficiālās publikācijas uzdevums, nenozīmē, ka sistēmai – elektroniskai vietnei, kas nodrošinātu publikāciju, arī būtu jāpieder privātam uzņēmumam. Pārlicīga sasaistīšanās ar privāto sektoru ir otra galējība, no kuras būtu jācenšas izvairīties. Privātā partnerība nozīmē sadarbību, kas vislabāk iespējama ar līdztiesīgiem nosacījumiem. Skatoties no Latvijas Republikas interešu skata punkta, domāju, ka vislabākais risinājums būtu valstij (lasīt – Uzņēmumu reģistram) piederoša sistēma (kā tas ir ar citām valsts nozīmes informācijas sistēmām, piemēram, VID informācijas sistēma, Tiesu informatīvā sistēma u. c.), kuru, balstoties uz privātās partnerības nosacījumiem, varētu apkalpot jebkurš godīgā, atklātā konkursā uzvarējis komersants.■



Foto: Māris Kaparkalējs, "LV"

JĀNIS ENDZIŅŠ,
Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras
valdes loceklis, juridiskais direktors

Oficiālās informācijas publiskošana ir valsts pienākums

1. Informācija pati par sevi ir tikai informācija, tāpēc oficiālu statusu tā var iegūt tikai ar diviem nosacījumiem: *pirmkārt*, šāds statuss jāpiešķir ar ārēju normatīvo aktu, *otrkārt*, tai jābūt iegūtai no normatīvajos aktos noteiktā avota un izsludinātai noteiktajā kārtībā. Šobrīd varam atrast vairāk par 200 normatīvajiem aktiem, kur ir norādīts uz informācijas oficiālo statusu.

No tiesisko seku viedokļa sistematizējot normatīvajos aktos paredzēto publiskojamu oficiālo informāciju, var konstatēt, ka pastāv vairākas oficiālās informācijas grupas:

1) *ar publikācijas brīdi rodas vai izbeidzas noteiktas tiesības vai pienākumi* (piemēram, Biedrību un nodibinājumu likuma 65. panta trešajā daļā noteiktas biedrības kreditoru tiesības pieteikt savus prasījumus triju mēnešu laikā pēc paziņojuma par biedrības darbības izbeigšanu un tās likvidāciju publicēšanas dienas, ja biedru sapulces lēmumā vai tiesas nolēmumā par biedrības darbības izbeigšanu nav noteikts garāks kreditoru prasījumu pieņemšanas termiņš);

2) *ar publikācijas brīdi tiek iegūts vai zaudēts noteikts statuss* (piemēram, atbilstoši likuma "Par kultūras pieminekļu aizsardzību" 14. panta otrajai daļai objekts iegūst valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa statusu nākamajā dienā pēc attiecīgās informācijas publicēšanas laikrakstā "Latvijas Vēstnesis");

3) *ar publikācijas brīdi informācija stājas spēkā un sāk darboties prezumpcija, ka visi ir iepazinušies ar informāciju* (piemēram, Komerclikuma 12. panta pirmajā daļā noteikts, ka ieraksti komercreģistrā ir spēkā attiecībā uz trešajām personām ar to izsludināšanas dienu);

4) *publikācijas brīdis ir atskaites punkts, no kura aprēķina informācijas stāšanās spēkā* (piemēram, likuma "Par pašvaldībām" 45. pantā noteikts, ka Republikas pilsētas dome saistošos noteikumus publicē laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" un tie stājas spēkā nākamajā dienā pēc to pilna teksta publicēšanas laikrakstā, ja saistošajos noteikumos nav noteikts vēlāks spēkā stāšanās laiks);

5) *informācijas publiskošanai nav tiešu tiesisku seku, vienīgi – izpildīts pienākums padarīt informāciju par publiski pieejamu*. Tiesību normu izdevējs noteicis publikācijas nepieciešamību, ņemot vērā sabiedrības locekļu intereses tikt informētiem par jautājumiem, kas viņus var skart kā pilsoņus, darbiniekus, nodokļu maksātājus, kreditorus, potenciālos studentus utt. (piemēram, licencēto augstākās izglītības programmu saraksts, vēlēšanu iecirkņu saraksts u. tml.).

2. Raugoties vēsturē, jāsecina, ka oficiālās informācijas izsludināšanai ir bijusi tendence piemēroties pastāvošajām efektīvākajām izsludināšanas iespējām. Sākotnēji oficiālo informāciju izziņoja vietās, kur varēja cerēt uz iespējami lielāko auditoriju – tirgus laukumos un pie baznīcām. Izmaiņas sekoja, parādoties drukas iespējām, un tika radīta labā prakse valstī izveidot oficiālo laikrakstu. Pēdējo gadu desmitu laikā ir radītas modernās tehnoloģijas, kuras informācijas pieejamībai ir radījušas jaunas kvalitatīvas iespējas. Apskatot pasaules praksi, redzams, ka šīs iespējas pārsvarā arī cenšas izmantot. Ņemot vērā minēto, uzskatu, ka arī mums noteikti šīs iespējas jāizmanto un jānostiprina tieši elektroniski izsludinātās informācijas oficiālais statuss, sekojot Dānijas, Portugāles un Austrijas paraugam.

Jautājums – vai paralēli jāizdod arī papīra versija, manuprāt, ir jāskata caur ekonomikas prizmu.

Informācijas pieejamība šī jautājuma visdažādākajos aspektos ir nozīmīga demokrātiskā valstī, tāpēc būtu jācenšas nodrošināt bezmaksas pieeju oficiālajai informācijai.

3. Oficiālās informācijas pieejamības nodrošināšanā ir jāņem vērā arī vairāki praktiski aspekti, to skaitā: 1) oficiālajai informācijai jābūt skaidri nošķirtai no tādas informācijas, uz kuru nevar droši paļauties, 2) oficiālajai informācijai jābūt viegli atrodamai. Ievērojot minēto, esmu pārliecināts, ka visa oficiālā informācija ir jāizsludina vienuviet. Domāju, ka arī no ekonomiskā viedokļa šis ir visracionālākais risinājums.

4. Nešaubīgi – oficiālās informācijas publiskošana ir valsts pienākums. Deleģēšanas izvērtēšana, manuprāt, ir ne tik daudz juridisks jautājums, cik politiski ekonomisks jautājums. No vienas puses, funkciju deleģēšana privātajam sektoram ir atbalstāma konceptuālā pieeja, no otras puses, funkciju deleģēšanas izvērtēšanā vienmēr ir rūpīgi jāizanalizē visi iespējamie riski un jārada to vadības sistēma. ■



Foto: Māris Kaparkalējs, "LV"

AIGARS STRUPIŅŠ,
Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors

Oficiālās informācijas izziņošana ir un paliks valsts funkcija

1. Domāju, ka ar jēdzienu "oficiālā informācija" ir jāsaprot informācija un dokumenti, kuru publicēšanu kā

obligātu nosaka likums. Ir ziņas un dokumenti, kuru publicēšanu likums nosaka kā obligātu priekšnoteikumu, lai rastos tiesiskas sekas. Piemēram, lai stātos spēkā normatīvais akts, tas ir jāpublicē; lai komercreģistra ziņas iegūtu saistošu raksturu, tās jāpublicē.

Citos gadījumos tiesiskas sekas iestājas bez publicēšanas, tomēr, ņemot vērā vispārējos tiesību principus, likums vienalga nosaka obligātu publicēšanu (piemēram, Satversmes tiesas spriedums stājas spēkā ar pasludināšanu, tomēr likums nosaka obligātu publicēšanu, jo spriedumam ir vispārsaistošs spēks, tādēļ visiem jānodrošina iespēja ar to iepazīties).

2. Uzskatu, ka ideālā variantā oficiālajai informācijai ir jābūt pieejamai bez maksas. Internets, protams, ir optimāls variants no ērtības viedokļa (meklēšanas iespējas u. tml.). Tomēr jādomā arī par pieejamību. Publiskās bibliotēkas ir visiem pieejamas, bet internets diez vai.

3. No lietotāja viedokļa, ja oficiālā publikācija tiek veikta elektroniskā vidē, tai, vēlams, jābūt pieejamai vienā interneta adresē. Iespējams, ka tehniski tas var atrasties arī dažādās vietnēs, taču ir jābūt vienai centralizētai mājaslapai, kurā būtu pārskatāma visa sistēma un no kuras ērti varētu nokļūt visās pārējās.

4. Lai gan es personiski neesmu liels pārvaldes uzdevumu nodošanas piekritējs, tomēr domāju, ka oficiālo ziņu publicēšana ir tā sfēra, kur šāda nodošana varētu notikt, jo šī joma neskar nekādu piespiedu līdzekļu piemērošanu u. tml.

Oficiālās informācijas izziņošana ir un jebkurā gadījumā arī paliek valsts funkcija. Par valsts funkciju izpildi atbild tikai valsts, pat tad, ja tā ir nodevusi attiecīgos pārvaldes uzdevumus privātajam partnerim. Valsts savu atbildību nevar nodot. Ja kādam rodas zaudējumi no nepienācīgas pārvaldes uzdevumu izpildes, par tiem primāri atbildēs valsts. Tālāk valsts var šos zaudējumus piedzīt no privāta partnera, ja tas pārkāpis likumu vai līgumu. ■

JURIS RUDEVSKIS,
Panteona-Sorbonas universitātes doktorants

Piezīme par apgalvojumu ievadrakstā

Paldies par aicinājumu sniegt atbildes uz jautājumiem par oficiālo publikāciju, bet saistībā ar šiem jautājumiem sniegtu vienu kopēju atbildi. Vēlos izteikt nelielu piezīmi (labojumu) sakarā ar problēmas aprakstu, kurā teikts: "Ar šo principu ir cieši saistīts arī ikviena pienākums sekot līdz publicēšanai oficiālajā laikrakstā: no valsts pienākuma informēt personas savukārt izriet pieņēmums, ka persona ir iepazīsinies ar šo informāciju. Ja kāda informācija ir bijusi ievietota oficiālajā laikrakstā, vairs nav iespējams atsaukties uz jebkādiem apstākļiem, kuru dēļ persona nav varējusi ar to iepazīties."

Tomēr ne vienmēr tā ir. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) tieši šādu Latvijas valdības argumentu noraidīja 2007. gada 31. maija spriedumā lietā "Miholapa pret Latviju" (Nr. 61655/00). Šajā lietā bija runa par pieteicējas tiesībām uz taisnīgu tiesu kādā civillietā: konkrēti – Zemgales priekšpilsētas tiesai bija pieejama Miholapas jaunā adrese, bet tiesas pavēste tik un tā tika nosūtīta uz bijušo adresi (kur viņa objektīvi nemaz nevarēja būt, jo viņa no tā dzīvokļa bija izlikta ar tās pašas tiesas spriedumu). Tiesa publicēja pavēsti "Latvijas Vēstnesī" un, kad pieteicēja neieeradās, izskatīja lietu bez viņas.

► 17.lpp.



Foto: no personīgā arhīvā



Foto: Māris Kaparkalējs, "LV"

ARVĪDS DRAVNIĒKS,
Tiesībsarga biroja Labas pārvaldības
departamenta vadītājs

Vispārobligātās tiesību normas izsludināšana ir klasisks valsts uzdevums

1. Par oficiālo informāciju noteikti uzskatāmas visas vispārobligātās tiesību normas, jo bez izsludināšanas tās nevar stāties spēkā. Steidzami jāatjauno pašvaldību saistošo noteikumu izsludināšana.

Būtu vēlams šajā vienā oficiālajā avotā publicēt visu informāciju par tiesību avotiem, it īpaši par to spēku laikā un telpā. Pie tiem pieder arī vispārēji tiesību principi un parašas. Satversmes tiesas nolēmumi ir saistoši. Interpretā-

cijai nozīmīga ir tiesu judikatūra. Šajā vienā oficiālajā avotā paziņojami vispārīgi administratīvie akti un publicējami iekšēji normatīvi tiesību akti par tiesību avotu piemērošanu (juridiskas instrukcijas).

Likumdevējs var noteikt arī citas oficiālās informācijas grupas, kurām jābūt pieejamām tieši šajā vienā oficiālajā avotā:

- a) valsts pārvaldes izdoti iekšēji normatīvi tiesību akti, it īpaši par rīcības brīvības izmantošanu (ieteikumi jeb vadlīnijas);
- b) informācija par valsts pārvaldes iestādēm un amatpersonām;
- c) juridisko statusu iegūšana, zaudēšana un pilnvarojumi;
- d) komersantiem būtiska informācija, kas domāta trešās personas tiesību aizsardzībai;
- e) valsts iepirkumi un piešķirumi;
- f) tiesu, notāru un citu valsts iestāžu paziņojumi;
- g) jebkura cita informācija par valsts pārvaldi, it īpaši, ja tās publicēšana veicina labu pārvaldību.

Iespējams, ka informācija, kas nav nepieciešama jebkurai personai, var tikt publicēta citādi.

2. Par informācijas saņemšanu lietotājam ērtā formā varētu prasīt mērenu samaksu. Par oficiālo informāciju nebūtu prasāma maksa. Saprātīgam lietotājam būtu jāmaksā to atrast bibliotēkā vai tīmeklī bez īpašas piepūles.

Datubāzes veidošana un publicēšana jāfinansē no valsts budžeta.

Papīra formāts jāsaģlabā. Vismaz katrā bibliotēkā un tiesā. Kamēr to prasa kaut viens procents pilsoņu. Drošībai ir ne tikai tehniska, bet arī psiholoģiska dimensija.

Ērtāk strādāt ar digitalizētu informāciju. Jautājums tikai, cik maksā drošība. Praksē derētu gan jaunas kolīziju normas, gan ērtas autentifikācijas procedūras.

3. Globālajā tīmeklī datu glabātāja vietai nav nozīmes. Vietnes iekārtojuma ir divi kritēriji – informācijas drošība un lietotāja ērtība.

4. Vispārobligātās tiesību normas izsludināšana ir klasisks valsts uzdevums. Kārtībai jābūt ilgaicīgai un jāraisa uzticība. Par deleģēšanu var lemt tikai Saeima. Cita oficiālā informācija varētu tikt publicēta speciālajos izdevumos, ja tas lietotājam ir ērtāk. Deleģēšanas kritēriji, kārtība un atbildība regulēti Valsts pārvaldes iekārtas likumā. Mantiskus zaudējumus un personisko kaitējumu atlīdzina no valsts budžeta. Ja nevar nodrošināt pienācīgu padotību, deleģēšana nav iespējama. Piemērotāka juridiskā forma izsludinātajam/publicētajam būtu aģentūra. ■

◀ 16.lpp.

To Miholapa uzskatīja par savu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. Kad lieta nonāca ECT, Latvijas valdība argumentēja, ka pavēste taču bija publicēta oficiālajā laikrakstā.

Miholapa iebilda: "22. [...] Starp citu, kas attiecas uz to (t. i., uz "Latvijas Vēstnesi"), pieteicēja atgādina, ka tā izplatība ir ierobežota, ka to lielākoties lasa juristi, nevis plaša publika un ka vidusmēra pilsonim tādēļ ir ārkārtīgi grūti uzzināt jebko ar šī laikraksta starpniecību."

Eiropas Cilvēktiesību tiesa valdības argumentu noraidīja ar šādu formulējumu: "29. Kas attiecas uz pavēstes publicēšanu oficiālajā laikrakstā, tiesa uzskata, ka šeit runa ir par izņēmuma līdzekli, kas var tikt piemērots tikai ārkārtēji, ja visi pārējie paziņošanas līdzekļi ir izrādījušies neveiksmīgi. Taču šajā gadījumā (Zemgales priekšpilsētas) tiesas rīcībā bija pietiekami daudz informācijas, lai tā varētu nogādāt pieteicējam pavēsti pēc tās adreses, kur viņa dzīvoja."

Tādējādi Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja, ka Latvija ir pārkāpusi Miholapas tiesības, kas garantētas Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta pirmajā daļā, kas tomēr vairs nepieļauj tik stingras prezumpcijas piemērošanu, kāda šeit ir iepriekš minēta: "Ja kāda informācija ir bijusi ievietota oficiālajā laikrakstā, vairs nav iespējams atsaukties uz jebkādiem apstākļiem, kuru dēļ persona nav varējusi ar to iepazīties." Vispār, ja runājam par tiesiskām prezumpcijām, atgādināšu, ka tās var būt divu veidu: a) prezumpcija *iuris tantum*, kas ir spēkā tikai tiktāl, ciktāl tā nav apgāzta, pierādot pretējo; un b) prezumpcija *iuris et de iure*, kas nekādā gadījumā nav apgājama. Ja runājam par ieinteresētās personas informēšanu par tai nozīmīgu juridisku faktu vai notikumu caur publikāciju oficiālajā preses izdevumā, šis otrais prezumpcijas veids noteikti nav pieļaujams.

Ceru, ka šī nelielā informācija noderēs, varbūt pat, tālāk attīstot, dos augsni kādai svarīgai domai. ■

Diskusija

Oficiālā publikācija Eiropas valstīs: forma, saturs, administrēšana un finansējums

Eiropas oficiālo izdevēju foruma informācija (uz 18.02.2009.)

Oficiālie portāli un datubāzes, oficiālie laikraksti tiešsaistē

	Eiropas Savienība																									Citas valstis								
	Beļģija	Bulgārija	Čehija	Dānija	Vācija	Igaunija	Īrija	Grieķija	Spānija	Francija	Itālija	Kipra	Latvija	Lietuva	Luksemburga	Ungārija	Malta	Nīderlande	Austrija	Polija	Portugāle	Rumānija	Slovēnija	Slovākija	Somija	Zviedrija	Apvienotā Karaliste	Islande	Lihtenšteina	Norvēģija	Šveice	Horvātija	Makedonija	Turcija
Oficiāls portāls							?				?					?																		
Oficiāls laikraksts tiešsaistē																																		
Oficiālā datubāze																																		
nekonsolidētie teksti							?				?				3	?	?		?							3	4	4	3	?				
konsolidētie teksti							?	1									?				2						5	5						

1. Konsolidētu tekstu izlase

2. Attīstības stadijā

3. Tas pats, kas oficiālais laikraksts tiešsaistē

4. Tikai sekundārā likumdošana

5. Tikai primārā likumdošana

Normatīvo aktu sistematiska konsolidēšana

	Eiropas Savienība																							Citas valstis												
	Eiropas Savienība	Beļģija	Bulgārija	Čehija	Dānija	Vācija	Igaunija	Īrija	Grieķija	Spānija	Francija	Itālija	Kipra	Latvija	Lietuva	Luksemburga	Ungārija	Malta	Nīderlande	Austrija	Polija	Portugāle	Rumānija	Slovēnija	Slovākija	Somija	Zviedrija	Apvienotā Karaliste	Islande	Lihtenšteina	Norvēģija	Šveice	Horvātija	Makedonija	Turcija	
Sistemātiska konsolidēšana					1					2								?				1						3	3					1	1	
Oficiāls vai “daļēji” oficiāls statuss																?		?																		
Tiešsaistes versija																		?																		
Papīra versija																																				
CD/DVD versija																																				

1. Tūlītēja (*ad hoc*) konsolidācija

2. Tikai daļa tiek konsolidēta

3. Tikai primārā likumdošana

Oficiālās publikācijas realizācija

	Eiropas Savienība																							Citas valstis											
	Eiropas Savienība	Beļģija	Bulgārija	Čehija	Dānija	Vācija	Igaunija	Īrija	Grieķija	Spānija	Francija	Itālija	Kipra	Latvija	Lietuva	Luksemburga	Ungārija	Malta	Nīderlande	Austrija	Polija	Portugāle	Rumānija	Slovēnija	Slovākija	Somija	Zviedrija	Apvienotā Karaliste	Islande	Lihtenšteina	Norvēģija	Šveice	Horvātija	Makedonija	Turcija
Oficiālā izdevēja aktivitātes																																			
Oficiāls laikraksts papīra versijā	1																				2														
Oficiāls laikraksts tiešsaistes režīmā																																			
Likumdošanas datubāze																	?	?								?								?	
Konsolidācija																3		?																	
Citi oficiālie dokumenti																									?	?		?	?			?	?		
Grāmatas																										?									
Grāmatu veikals																										?									
Palīdzības dienests																										?	?					?			
Citi pakalpojumi																										?	?								

1. Papīra kopijas tiek drukātas tikai pēc pieprasījuma

2. Papīra versija tikai abonentiem

3. Kopā ar citām ministrijām

Oficiālie žurnāli un laikraksti: statuss un piekļuve

	Eiropas Savienība																										Citas valstis									
	Eiropas Savienība	Beļģija	Bulgārija	Čehija	Dānija	Vācija	Igaunija	Īrija	Grieķija	Spānija	Francija	Itālija	Kipra	Latvija	Lietuva	Luksemburga	Ungārija	Malta	Nīderlande	Austrija	Polija	Portugāle	Rumānija	Slovēnija	Slovākija	Somija	Zviedrija	Apvienotā Karaliste	Islande	Līhtenšteina	Norvēģija	Šveice	Horvātija	Maķedonija	Turcija	
Oficiāla publikācija								1																		1	1									
Viens oficiālais laikraksts																																				
Atsevišķas oficiālās avīzes																																				
Tiešsaistes versija																									3											
Saistošs statuss									4																			10				4				
Bezmaksas						5																5		9												
Drukšanas versija																																				
Oficiāli netiek izplatīta		2																		2		8														
CD/DVD versija																																				
Pieejama													6		7																					

1. Nav oficiāla žurnāla vai laikraksta

2. Papīra kopijas tiek drukātas tikai pēc pieprasījuma

3. Tikai datubāzē

4. Autentiskas, bet nav saistoša rakstura

5. Ierobežots piekļuves laiks

6. Sagatavošanas procesā

7. Tiesiski saistošs raksturs

8. Papīra versija tikai abonentiem

9. Abonēta versija piedāvā papildu iespējas

10. Tikai oficiāls raksturs

Oficiālās publikācijas administrēšana

	Eiropas Savienība																										Citas valstis									
	Eiropas Savienība	Beļģija	Bulgārija	Čehija	Dānija	Vācija	Igaunija	Īrija	Grieķija	Spānija	Francija	Itālija	Kipra	Latvija	Lietuva	Luksemburga	Ungārija	Malta	Nīderlande	Austrija	Polija	Portugāle	Rumānija	Slovēnija	Slovākija	Somija	Zviedrija	Apvienotā Karaliste	Islande	Lihtenšteina	Norvēģija	Šveice	Horvātija	Maķedonija	Turcija	
Organizācija																																				
Ārējs (nevalsts) orgāns																																				
Organizācijas forma																																				
Valsts iestāde																																				
Uzņēmums																																				
Atbildīgais																																				
Premjerministrs																																				
Tieslietu ministrs																																				
Iekšlietu ministrs																																				
Parlaments																																				
Cits																																				
Finansējums																																				
Valsts budžets																																				
Pārdošana un citas aktivitātes						**																														

ir
 nav
 ? nepietiekama informācija

Materiālus un viedokļus diskusijai "Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.
 Oficiālā publikācija: forma, pieejamība un lietderība" (4.–19.lpp.) apkopoja un
 sagatavoja: Dina Gailīte, Sannija Matule, Leonards Pāvils un Jānis Pleps

Skaidrojumi. Viedokļi

**Koncentrēšanās
uz detaļām aizēno
lietas būtību**

Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.² panta piemērošana Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā

Dr.iur. JĀNIS NEIMANIS,
Augstākās tiesas Senāta
Administratīvo lietu departamenta
senators, Latvijas Universitātes
Juridiskās fakultātes docents



Foto: Boriss Koļesņikovs, "LV"

Ar šo rakstu dodu iespēju plašākai publikai iepazīties ar tiesneša lēmumu par administratīvās lietvedības izbeigšanu (sk. komentāra beigās). Jāteic, ka sākotnēji tiesneša lēmums izraisīja smaidu, tad šaubas, vai lēmums nav humoristiska kompilācija, bet, noskaidrojot, ka tas ir īsts un ka tādi Rīgas Centra rajona tiesā 2009. gadā pieņemti vairākkārt, – šoku par šādiem tiesnešu lēmumiem. Manuprāt, šādu lēmumu redakcija demokrātiskā un tiesiskā valstī nav pieļaujama, jo kaitē tiesas un tiesneša autoritātei. Taču viens ir emocionālais aspekts, bet otrs – juridisks lēmumu izvērtējums. Emocionālo reakciju atstāju katra lasītāja ziņā, bet komentāru veltīšu lēmumu kritikai no tiesību viedokļa.

1. Lietu apstākļi

[1] 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Centra iecirkņa Kārtības policija veica pārbaudi Rīgas naktsklubos "Lord Pub", "Temple", "Mary", "Saxon" un "Monroe"¹ un konstatēja, ka naktsklubu organizētājiem nav pašvaldības izsniegtas atļaujas izklaides organizēšanai. Policijas darbinieki sastādīja administratīvā pārkāpuma protokolus un iesniedza tos Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā, lai tiesa izskatītu administratīvo lietu un piemērotu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.² pantā noteikto administratīvo sodu.

[2] No Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesnešu A. Celma, I. Dzeņa un I. Stuberovskas lēmumiem konstatējams, ka administratīvā pārkāpuma protokolā policija fiksējusi, ka pārbaudītajā izklaides vietā, kurai nav pašvaldības atļaujas intīmās izklaides vietas darbībai, nenoskaidrotas sievietes dejoja uz skatuves pie stieņa, atkailinot kājas, dibenu un krūtis. Tiesneši šādu pierādījumu atzinuši par nepietiekamu. Tiesneši norādījuši, ka policijai bija jāfilmē notikuma vieta, jānoskaidro, kas ir dejojātāja, vai dejojātāja ir izklaides vietas darbiniece vai viņa dejojusi privāti, vai dejojātāja ir sniegusi intīma rakstura pakalpojumus, vai dejojātāja saņēmusi samaksu vai samaksu saņēmis izklaides vietas

organizētājs, bija jāiegūst dejojātās paskaidrojums, līdz visbeidzot, tiesneša A. Celma ieskatā, jāpaskaidro protokolā, kas, pēc policijas darbinieku domām, ir intīmpakalpojums un dzimumorgāni Ministru kabineta noteikumu izpratnē u. tml. Attiecībā uz pēdējo jāpiebilst, ka tiesnesis pats šo aspektu ir vērtējis padziļināti, lai nonāktu pie secinājuma, ka kājas, dibens un krūtis nav dzimumorgāni.

[3] Šajās līdzīgajās lietās laikā no 16. marta līdz 1. aprīlim tiesnesis A. Celms un I. Dzenis visos gadījumos administratīvo lietvedību izbeidza, bet tiesnese I. Stuberovska vienā dienā (!) vienā lietā ar identisku pamatojumu piemēroja administratīvo sodu Ls 1500, bet otrā – izbeidza adminis-

trātīvo lietvedību. Lēmumi ir sastādīti līdzīgā redakcijā, izmantojot vienu un to pašu lēmuma formu, ar gramatiskām un sintakses kļūdām un pamatojumu, vienīgi tiesneši I. Dzenis un I. Stuberovska nav padziļināti lēmumā pievērsušies dzimumorgānu uzbūves un funkcionēšanas argumentēšanai.

2. Tiesiskais sastāvs

[4] Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.² pants paredz administratīvu atbildību par vairākiem pārkāpumiem komercdarbībā:

1) komercdarbības uzsākšanu bez reģistrēšanas vai bez speciālās atļaujas (licences), izziņas vai atļaujas, ja tās nepieciešamību nosaka likums vai Ministru kabineta noteikumi,

2) komercdarbības veikšanu, pārkāpjot speciālajā atļaujā (licencē), izziņā vai atļaujā minētos nosacījumus,

3) par komercdarbības turpināšanu pēc speciālās atļaujas (licences), izziņas vai atļaujas atņemšanas, anulēšanas vai tās termiņa izbeigšanās vai komersanta izslēgšanas no Uzņēmumu reģistra,

4) komersanta darbības turpināšanu pēc rīkojuma par tā darbības apturēšanu.

[5] Valsts ar likumu var ierobežot komercdarbības brīvību, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.² Norma paredz tiesisku seku piedraudējumu par šādu valsts noteiktu ierobežojumu pārkāpšanu komercdarbībā, jo ierobežojuma īstenošana bez piespiedu sekām būtu neefektīva.

[6] Viens no komercdarbības veidiem ir intīma rakstura izklaižu organizēšana. Par šo komercdarbības veidu Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta otrā daļa paredz, ka izklaides vietas un pasākumu norises vietas, kurās notiek nosegtu vai nenosegtu dzimumorgānu apzināta demonstrēšana, jāsaskaņo ar vietējo pašvaldību.

[7] Atļaujas sistēmas ieviešanas priekšvēsturē redzams, ka ilgu laiku erotiska rakstura izklaides vietu darbībai trūka tiesiskā regulējuma. 2006. gada vidū likumdevējs konstatēja, ka ir aktivizējušies erotiska rakstura izklaižu vietu izveide un erotiska rakstura pasākumu rīkošana, kā arī

ir saņemtas daudzas iedzīvotāju, it īpaši Rīgas iedzīvotāju, sūdzības par sabiedriskās kārtības traucēšanu un sabiedrības tikumības apdraudējumu. Daudzo erotiska rakstura izklaides vietu atrašanās Rīgā un to neierobežotā darbība tika atspoguļota dažādos starptautiskos plašsaziņas līdzekļos, kas, likumdevēja ieskatā, neapšaubāmi veicināja Latvijas kā erotiskā tūrisma valsts tēla izveidošanos. Pašvaldības nespēja nodrošināt savas autonomās funkcijas – apkarot netiklību – izpildi, jo to rīcībā nebija pietiekamu juridisku instrumentu šo jautājumu risināšanai. Atsevišķas pašvaldības, it īpaši Rīgas pašvaldība, vērsa uzmanību uz nepieciešamību paredzēt tiesības pašvaldībām noteikt erotiska rakstura izklaides vietu un pasākumu darbības un organizēšanas ierobežojumus, ievērojot katras konkrētās pašvaldības administratīvās teritorijas īpatnības.³ Lai novērstu Latvijas kā erotiskā tūrisma valsts tēla kultivēšanu un apmierinātu sabiedrības vajadzības, Ministru kabinets ierosināja Saeimai noteikt tiesisko regulējumu erotiska rakstura izklaides vietu darbībai un pasākumu organizēšanai.

[8] Sistēmiski Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. pants, Komerclikuma 4. panta pirmā daļa un likuma "Par pašvaldībām" 15. panta pirmās daļas 12. punkts, kā arī uz Pornogrāfijas ierobežošanas likuma pamata izdoto Ministru kabineta 2008. gada 2. septembra noteikumu Nr. 704 "Intīma rakstura izklaides ierobežošanas noteikumi" normas veido vienotu intīma rakstura izklaižu organizēšanas tiesisko regulējumu.

[9] Šāda regulējuma mērķis ir novērst Latvijas kā erotiskā tūrisma valsts tēla kultivēšanu un apmierināt sabiedrības vajadzības pēc sabiedriskās kārtības, un novērst apdraudējumu tikumībai, tostarp bērnu tikumībai.

[10] Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta otrā daļa noteic, ka ar vietējo pašvaldību saskaņo tādas izklaides vietas un pasākumu norises vietas, kurās notiek nosegtu vai nenosegtu dzimumorgānu apzināta demonstrēšana. Sākotnēji bija iecerēts sniegt likumā intīmo izklaižu vietu definīciju pēc pazīmēm, kas vispārīgi raksturo izklaižu ietvaros sniedzamo priekšnesumu darbības (dzimumorgānu demonstrēšana, glāsti, skūpstī un tamlīdzīgas darbības, ja tam nav

mākslinieciskas vērtības), taču galīgajā redakcijā likumdevējs atteicās no detalizēta uzskaitījuma, aprobežojoties ar vienīgo pazīmi – nosegtu vai nenosegtu dzimumorgānu apzinātu demonstrēšanu.

[11] Jāatzīst, ka ieslīgšana šīs pazīmes detaļās ir pilnīgi lieka, jo, pirmkārt, pats likumdevēja izvēlētais formulējums nav īsti veiksmīgs. Pirmkārt, pazīmju "nosegtu" vai "nenosegtu" vienlaicīgs lietojums pēc būtības ir liekvārdība. Otrkārt, pazīme izsmēloši neaprasa attiecīgo izklaidi, jo neviens tā uzreiz šādā pasākumā ar saviem dzimumorgāniem nemonstrējas. Treškārt, tas neatspoguļo likumdevēja mērķi – ierobežot izklaides vietas, kurās demonstrē erotiskos priekšnesumus vai seksa ainas, kuras veicinātu apmeklētājos iekāri un seksuālo uzbudinājumu. Vispazīnāms, ka parasti šādi priekšnesumi ietver dejas ar izģērbšanās elementiem vai erotisko teātri speciāli tam atvēlētās pieaugušo izklaides vietās.⁴ Tādēļ tiesnešu pārliekā koncentrēšanās uz dzimumorgānu demonstrēšanas pazīmi ir novedusi tos pie kļūdainiem lēmumiem, jo tie nav vērtējuši izklaides pasniegšanas izpausmes kopsakarā.

3. Faktiskais sastāvs

[12] Administratīvā pārkāpuma protokolā policija bija fiksējusi, ka pārbaudītajā izklaides vietā, kurai nav pašvaldības atļaujas intīmās izklaides vietas darbībai, nenoskaidrotas sievietes dejoja uz skatuves pie stieņa, atkailinot kājas, dibenu un krūtis. Tiesneši šādu pierādījumu (protokolu, policijas darbinieka paskaidrojumu, dienesta ziņojumu) atzinuši par nepietiekamu. Tiesneši norādījuši, ka policijai bija jāfilmē notikuma vieta, jānoskaidro, kas ir dejojātāja, vai dejojātāja ir izklaides vietas darbiniece vai viņa dejojusi privāti, vai dejojātāja ir sniegusi intīma rakstura pakalpojumus, vai dejojātāja saņēmusi samaksu vai samaksu saņēmis izklaides vietas organizētājs, bija jāiegūst dejojātājs paskaidrojums.

[13] Lai noskaidrotu lietas faktisko sastāvu, no minētajiem apstākļiem ir nodalāmi būtiskie lietas apstākļi, t. i., tie, kuri noteic tiesību normas tiesiskā sastāva pazīmju realizēšanos konkrētajos apstākļos un tiesisko seku iestāšanos.

Skaidrojumi. Viedokļi

[14] Tā, piemēram, no Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta otrās daļas tiesiskā sastāva pazīmju viedokļa, nebūtiski faktiskie apstākļi ir dejotājas identitāte, vai dejotāja ir izklaides vietas darbiniece vai arī viņa dejojusi privāti, vai dejotāja ir sniegusi intīma rakstura pakalpojumus, vai dejotāja saņēmusi samaksu vai arī to saņēmis izklaides vietas organizētājs. Taču pat ja būtu kluba paskaidrojums, ka dejotājas viņi nepazīst, tās dejo privāti un samaksu klubs nav saņēmis, šādas ziņas būtu vērtējamas kritiski, jo šķiet visai neticami, ka jebkurš var aiziet uz šādu klubu un uzdejojot, un vēl patstāvīgi iekasēt no apmeklētājiem samaksu, klubam par to neko nemaksājot.

[15] Būtiski Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta otrās daļas piemērošanai ir, vai izklaides vietā notiek nosegtu vai nenosegtu dzimumorgānu apzināta demonstrēšana. Kaut gan jau iepriekš norādīju, ka šāds likumdevēja sniegtais izklaides vietas darbības apraksta formulējums ir neveiksmīgs, tas nav pamats, lai tiesību piemērotājs ieslīgtu sholas tikā. Ir jāvērtē priekšnesums kopsakarībā: gan priekšnesuma elementi, gan priekšnesuma mērķis, gan vieta. Manuprāt, sievietes (vīrieša) dejas uz skatuves pie stieņa vai bez tā, demonstratīvi atkailinot kājas, dibenu un krūtis (jeb, izmantojot šādas dejas vispārējo apzīmējumu, – “topless”, “go-go” vai “striptīzs”), īpaši tam paredzētā nakts izklaides vietā pietiekami raksturo šo vietu kā intīmas izklaides vietu. Un visai ticams, ka dejas vai erotiskā teātra priekšnesumā notiek nosegtu vai nenosegtu dzimumorgānu apzināta demonstrēšana.

4. Faktiskā sastāva pierādīšana

[16] Nenoliedzami, tiesnesis ir tiesīgs novērtēt pierādījumus administratīvā pārkāpuma lietā pēc savas iekšējās pārliecības, un šis raksts nav vērsts uz šādas pārliecības kritizēšanu. Tomēr Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 244. pants noteic, ka tiesneša iekšējā pārliecība nevar veidoties patvaļīgi, jo tai ir jābūt pamatotai uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi

izpētiem visiem lietas apstākļiem to kopumā, pēc likuma un tiesiskās apziņas.

[17] Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 243. pants par pierādījumu administratīvā pārkāpuma lietā atzīst jebkurus faktus, uz kuru pamata institūcijas (amatpersonas) likumā noteiktajā kārtībā nosaka administratīvā pārkāpuma esamību vai neesamību, pie administratīvās atbildības sauktās personas vainu un citus apstākļus, kam ir nozīme lietas pareizā izlemšanā.

[18] Šos faktus konstatē ar šādiem līdzekļiem: ar protokolu par administratīvo pārkāpumu, ar administratīvā pārkāpuma vietas apskates protokolu, ar tās personas paskaidrojumiem, kuru sauc pie administratīvās atbildības, ar cietušā un liecinieku liecībām, citu personu paskaidrojumiem, eksperta atzinumu, lietiskajiem pierādījumiem, protokolu par priekšmetu un dokumentu izņemšanu, citiem dokumentiem, kā arī pārkāpumus fiksējošiem tehniskiem līdzekļiem (braukšanas ātruma noteikšanas mērierīces, mērierīces alkohola koncentrācijas noteikšanai izelpotajā gaisā, foto, video u. tml.).

[19] Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 243. panta otrā daļa atzīst protokolu par administratīvo pārkāpumu par pietiekamu pierādīšanas līdzekli, tādēļ nav izskaidrojams, kādēļ tiesnesis atsakās protokolā norādītos faktus uzskatīt par pierādītiem. Tāpat arī nepamatoti kā pierādījums nav vērtēts policijas darbinieka ziņojums.⁵ Vēl jo vairāk tādēļ, ka tiesnešu lēmumos neparādās šaubas par policijas darbinieku īpašo ieinteresētību norādīt protokolos nepatiesas ziņas. Tiesneši nepamatoti norādījuši, ka “stiprāks” pierādījums būtu pasākuma uzņemšana video vai fotogrāfijās.⁶ Mēs vienmēr varam vēlēties vairāk pierādījumu, precīzākus, skaidrākus, nepārprotamākus par tiem faktiem, kas jau ir savāktajos pierādījumos. Taču nevar arī savāktos pierādījumus noraidīt tikai tāpēc, ka ir šāda vēlme. Interesanti, ka, lai arī atsevišķās no izskatāmajām lietām tiesnesis kā liecinieci nopratināja dejotāju, uzklaušīja izklaides vietu pārstāvja paskaidrojumus, ieguva

policijas darbinieku papildu paskaidrojumus, tomēr tas nemainīja tiesneša lēmumu izbeigt lietvedību pierādījumu trūkuma dēļ.

Kopsavilkums

1. Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta otrā daļa ierobežo intīmo izklaides vietu darbību.

2. Lai novērtētu izklaides vietas atbilstību intīmās izklaides vietai, nav jālūkojas tikai pēc tā, vai tajā notiek nosegtu vai nenosegtu dzimumorgānu apzināta demonstrēšana, bet ir jāvērtē šādā vietā sniedzamie priekšnesumi kopsakarā. Likumdevēja mērķis ir ierobežot tādu izklaides vietu darbību, kurās demonstrē erotiskos priekšnesumus, kas ietver dejas ar izģērbšanās elementiem vai erotisko teātri, vai atklātas seksa ainas. Parasti šādi priekšnesumi notiek speciāli tam atvēlētās pieaugušo izklaides vietās.

3. Sievietes vai vīrieša dejas uz skatuves pie stieņa vai bez tā, demonstratīvi atkailinot kājas, dibenu un krūtis (jeb, izmantojot šādas dejas vispārējo apzīmējumu, – “topless”, “go-go” vai “striptīzs”), īpaši tam paredzētā izklaides vietā raksturo to kā intīmas izklaides vietu.

4. No Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta otrās daļas tiesiskā sastāva pazīmju viedokļa, nebūtiski faktiskie apstākļi ir dejotājas identitāte, vai dejotāja ir izklaides vietas darbiniece vai arī viņa dejojusi privāti, vai dejotāja ir sniegusi intīma rakstura pakalpojumus, vai dejotāja saņēmusi samaksu vai arī to saņēmis izklaides vietas organizētājs.

5. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 243. panta otrā daļa atzīst protokolu par administratīvo pārkāpumu par pierādīšanas līdzekli, tādēļ, ja protokolā ir fiksēta darbība, kura atbilst administratīvā pārkāpuma pazīmēm, nav pamatoti norādīt, ka ar šādu pierādījumu nepietiek.

6. Tiesneša lēmuma motīvu daļā argumenti izklāstāmi secīgi, pieturoties pie tiesiskā sastāva un faktiskā sastāva analīzes. Vispārzināmas patiesības nav argumentēti jāizvērs. Lēmums sastādāms literārā latviešu valodā, ievērojot gramatikas un sintakses noteikumus.

J.Neimaņa rakstā “Koncentrēšanās uz detaļām aizēno lietas būtību. Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 11. panta un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.² panta piemērošana Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā” analizētais lēmums publicēts oriģinālajā tiesas pieņemtajā redakcijā, bez stila un pareizrakstības labojumiem. Ar citiem rakstā minētajiem lēmumiem var iepazīties “Jurista Vārda” elektroniskajā versijā – www.juristavards.lv

Lietas Materiāli 1-27023809/4. 1-238/4.

LĒMUMS

Rīgā, 2009.gada 18.martā

Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesnesis A.Celms,
SIA Impērija H.G. pilnvaroto pārstāvi I.G.

atklātā tiesa sēdē izskatīja administratīvā pārkāpuma lietu attiecībā pret Sabiedrību ar ierobežotu atbildību “IMPĒRIJA H.G.” (lēmuma visās daļās SIA IMPĒRIJA H.G.) ar reģ. nr. 40003814832, ar juridisko adresi Bērzupe ielā 21,

konstatēja:

2008.gada 30.12. VP RRP Rīgas Centra iecirkņa inspektors V.Z. sastādījis administratīvo protokolu Nr. PA309727, ka Rīgā, Kaļķu ielā 20 SIA IMPĒRIJA H.G. naktsklubā “Temple” publiskā vietā ticis konstatēts, ka noteikts intīma rakstura izklaidē(apzināta nasegtu, nenasegtu dzimumorgānu demonstrēšana), bez atļaujas ar vietējo pašvaldību, kā noteikts Ministru kabineta noteikumos Nr. 704 no 02.09.2008. gadā “Intīma rakstura izklaidē ierobežošanas noteikumi” punktā 2.

Uzskatot, ka atbildība par šiem pārkāpumiem paredzēta LAPK 166.² panta.

Tiesas sēdē SIA Impērija H.G. pilnvarotā pārstāve I.G. paskaidroja, ka viņi neveic naktsklubā intīma rakstura izklaidi nekāda veida. Dejotājas ir meitenes, ka dejo Go-Go stilā, jeb disko stilā, apģērbs meitenēm ir pieklājīgs un meiteņu dejošanas laikā nav iespējams ieraudzīt neko tādu, kas atbilstu protokolā minētam, tāpēc arī nekāda veida atļaujas netika prasītas no pašvaldības.

Lieciniece D. D. būdama brīdināta par kriminālatbildību liecināja, ka meitenes dejo disko stilā tā kā visos klubos, drēbes ir visām dejotājām dejotājas un viņa nekādas intīmas izklaidē neveic.

Uzskatu, ka minētais administratīvais materiāls neatbilst minētā protokola administratīvā pārkāpuma sastāvam, uzskatu, ka policijas inspektora A.L. dienesta ziņojums ir vērtējams kritiski, jo meitenes ietērs, atkailinātās kājas un dibens, krūtis nav apzināta nasegtu, nenasegta dzimumorgānu demonstrēšana, jo šis ķermeņa daļas neatbilst anatomijas terminam dzimumorgāni, nav arī atzīstams, ka kāju, dibena, krūšu atkailināšana būtu tas pats, kas demonstrēšana.

Sekojošu apsvērumu dēļ:

1) Dzimumorgāni: Latīņu val.: orgāna genitalia vairošanās orgāni. Virieša un sievietes DZIMUMORGĀNI iedala iekšējos un ārējos. Virieša iekšējie DZIMUMORGĀNI ir sēklinieki, sēklinieku piedēkļi, sēklvadi, sēklas pūslīši, sēklas izviedējvadi, priekšdziedzeris un urīnizvadkanāla sīpoliņa dziedzeri. Sēkliniekos attīstās vīrišķās dzimumšūnas - spermatozoīdi, kā arī dzimumhormoni, kas nosaka sekundāro dzimumpazīmju attīstību. Spermatozoīdi caur sēklinieka piedēkļiem nonāk sēklvados. Tie beidzas mazajā iegurnī un veido sēklvada paplašinājumus, kas izstrādā sekrētu. Tas sajaucas ar spermatozoīdiem. Sēklas pūslīši, kas atrodas virs priekšdziedzera, izstrādā iedzeltenu, staipīgu šķidrumu, kas

arī ir spermas sastāvdaļa. Sēklas pūslīšu izvadkanāli ar sēklvadu paplašinājumiem veido apm. 2 cm garus sēklas izviedējvadus, kas atveras urīnizvadkanālā. Sperma dzimumakta laikā nonāk urīnizvadkanālā, pa kuru tiek ievadīta sievietes dzimumceļos. Urīnizvadkanāla atveras priekšdziedzera izvadi un starpenē esošie urīnizvadkanāla sīpoliņa dziedzeri, un arī to sekrēts sajaucas ar sēklas šķidrumu. Virieša ārējie DZIMUMORGĀNI ir sēklinieku maisiņš (tajā atrodas sēklinieki, to piedēkļi un sēklvadu sākmudāļas) un dzimumloceklis. Sievietes iekšējie DZIMUMORGĀNI ir olnīcas, olvadi, dzemde un maksts. Olnīcās attīstās sievišķās dzimumšūnas — olšūnas, kā arī dzimumhormoni, kas nosaka sekundāro dzimumpazīmju attīstību. Olvados olšūna, virzoties uz dzemdi, tiek apauglota. Dzemdē attīstās auglis. Dzemdes apakšējo daļu — kaklu aptver maksts, kas savieno dzemdi ar ārējiem DZIMUMORGĀNI. Sievietes ārējos DZIMUMORGĀNI veido lielās un mazās kaunuma lūpas, maksts priekštelpa un kuteklis. Lielās kaunuma lūpas ir 2 paralēlas, viļņveidīgas, apmatotas un pigmentētas ādas krokas, kas no abām pusēm norobežo dzimumspraugu. To iekšējā virsma ir gluda, valga, līdzīga gļotādai, bet satur daudz tauku un sviedru dziedzeru. Starp lielajām kaunuma lūpām atrodas mazās kaunuma lūpas; tās ir līdzīgas gļotādai, un to pamatā atrodas biezs venozu asinsvadu tīkls. Spraugā starp mazajām kaunuma lūpām — maksts priekštelpā — priekšpusē atrodas urīnizvadkanāla ārējā atvere, bet mugurpusē, priekštelpas dziļumā — maksts atvere. Maksts priekštelpas sānos atveras lielo maksts priekštelpas (Bartolina) dziedzeru izvadkanāli, kuru sekrēts padara valgu maksts priekštelpu. Mazo kaunuma lūpu priekšējā gali sadalās 2 krokās, kas aptver kutekli. Tas pēc uzbūves līdzīgs virieša dzimumloceklim, tikai daudz mazāks (dažus cm garš). Cilindriskais veidojums. Kuteklis beidzas ar galviņu, kuras ādā daudz jušanas nervu galu. To kairinājums rada dzimumuzbudinājumu. (Avots- Medicīnas enciklopēdija).

Tāpēc secinu, ka kājas, dibens krūtis nav dzimumorgāni.

Tādejādi uzskatu, ka SIA IMPĒRIJA H.G. darbības nav administratīvā pārkāpuma sastāva, jo nav ne subjektīvās puses, ne objektīvās. Ne tiesas sēdē, ne lietas materiālos nav iegūti pārliecinoši pierādījumi pretējām.

Lai fiksētu un pierādītu, ka dejotāja ar savām dejām veic intīmo izklaidi nepieciešams bija izmantot tehniskos līdzekļus, kā arī paņemt paskaidrojumu no minētās dejotājas par viņas darbībām un identificēt viņu.

Vadoties no APK 239.panta,-

Nolēmu:

administratīvo lietvedību pret SIA Impērija H.G. ar reģ. nr. 40003814832, izbeigt, jo notikumā nav administratīvā pārkāpuma sastāva.

Lēmumu var pārsūdzēt 20 dienu laikā Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu kolēģijā sūdzību iesniedzot Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā.

Tiesnesis (paraksts) A.Celms

¹ Ar kluba “Monroe” darbības profilu var iepazīties mājaslapā: www.monroe.lv.

² Sal. Latvijas Republikas Satversmes 116. pants.

³ Sk. Erotikas un pornogrāfijas ierobežošanas likuma anotācijas 1. punktu. Pieejams: http://www.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1872_0

⁴ Klubs “Monroe” šos priekšnesumus ir nosaucis par sieviešu horeogrāfiju un plastiku (precīzāk angļu v. – “erotic dances”) visas nakts garumā. Sal.: www.monroe.lv/information-lat.html un www.monroe.lv/information-eng.html

⁵ Senāts, interpretējot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 243. pantu, jau bija secinājis, ka par pierādīšanas līdzekli administratīvā

pārkāpuma lietā atzīstams jebkurš dokuments (rakstveida pierādījums), tostarp policijas amatpersonu dienesta ziņojums, ja tas satur informāciju par attiecīgajā lietā noskaidrojamiem apstākļiem. Sk. Senāta 2007. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-248/2007 19. punktu.

⁶ Administratīvā pārkāpuma fakta esamību var pierādīt ar dažādiem likumā pieļaujamiem pierādīšanas līdzekļiem, ne tikai videoierakstiem un fotouzņēmumiem. Sk. Senāta ALD 2008. gada 12. novembra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKA-647/2008, izvēluma formā publicēts arī: Jurista Vārds, Nr. 2, 13.01.2009.

Juridiskā literatūra

Ceļvedis tiesību filozofijā

Biznesa augstskola "Turība" izdevusi asociētā profesora Dr.phil. Jāņa Broka grāmatas "Tiesības filozofija" otro pilnveidoto un papildināto izdevumu (Broks J. Tiesības filozofija. Doktrīnas, koncepcijas, diskursi. Otrais pilnveidotais un papildinātais izdevums. Rīga: Biznesa augstskola "Turība", 432 lpp.). Autors izklāstījis cilvēces intelektuālajā pieredzē izveidotos priekšstatus par tiesību dabu, cilvēcisko jēgu un perspektīvām. Grāmatā sniegts ieskats nozīmīgākajās tiesiski filozofiskajās doktrīnās, koncepcijās un diskursos, aprakstot to tapšanas vēsturi, kā arī sniedzot ziņas par attiecīgo koncepciju autoriem. Dažādās teorijas ir mēģināts sagrupēt galvenajos strāvojumos, kā arī tos salīdzināt un konfrontēt, lai lasītājam veidotos priekšstats par tiesisko domu tās dinamikā un lai vēsturiskajā kontekstā aktualizētos arī mūsdienu problemātika.

Tiesību filozofija dažu pēdējo gadu laikā kļuvusi ne tik daudz par vienu no daudziem priekšmetiem, kas jāapgūst, lai iegūtu jurista kvalifikāciju, bet arī gana praktisku rīku ikdienas jurista darbā. Gan Satversmes tiesā, gan arī administratīvajās tiesās pieteicēji arvien biežāk līdztekus likuma normām un tiesību principiem atsaucas arī uz filozofiskiem konceptiem un kategorijām. Radbruha formula, Kanta kategoriskais imperatīvs, Dvorkina *one right answer thesis* (vienas pareizas atbildes tēze) un daudzas citas atziņas ir gandrīz kļuvušas par juridiskās ikdienas elementu.

Taču līdztekus labi zināmajiem konceptiem un domājumiem tiesību filozofijas attīstībā ir bijuši arī daudzi citi viedokļi un uzskati par tiesībām, kuri dažādu iemeslu dēļ nav kļuvuši tik populāri. Grāmata "Tiesības filozofija" piedāvā lielisku iespēju gūt precīzu un sistemātisku ieskatu gan labi zināmās, gan mazāk populārās filozofu koncepcijās par tiesībām.

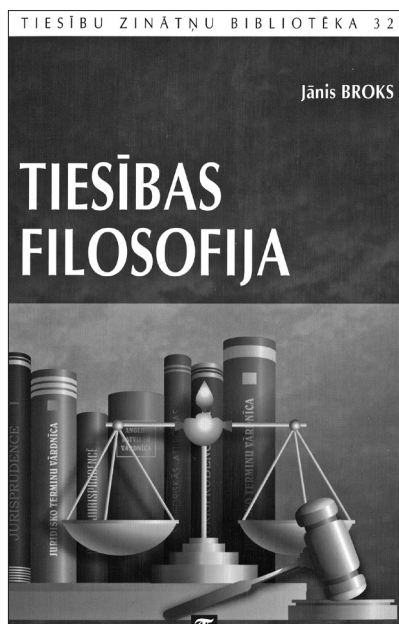
Grāmatā aplūkotas dabisko tiesību, vēsturiskās tiesību skolas, tiesību pozitīvisma, marksistisko tiesību un psiholoģiskās tiesību skolas atziņas.

Tāpat daudz vietas veltītas socioloģiskās tiesību skolas, tiesību reālisma un analītisko tiesību pētījumu apskatam. Raugoties uz aptverto laiku, grāmatā var atrast atziņas gan no Senās Indijas un Senās Ķīnas kultūrām, gan arī antīkās pasaules, viduslaikiem un jaunajiem laikiem. Daudz uzmanības veltīts tiesību filozofijas attīstībai pagājušajā gadsimtā. Analizēti Gustava Radbruha, Maksa Vēbera, Hansa Kelzena, Karla Šmita, Herberta Harta, Ronalda Dvorkina un citu filozofu viedokļi un koncepcijas.

Grāmata lielākoties orientēta uz tiesību filozofijas atziņu attīstību pasaules kontekstā. Tas arī lielā mērā noteicis darba mazo daļu, kas veltīta Latvijas tiesību filozofiem.

Atsevišķās sadaļās aplūkotas Pētera Stučkas atziņas par marksistisko tiesību skolu un psiholoģiskās tiesību skolas ietekme Latvijā, minot Kārli Dišleru un Kārli Ducmani.

Iespējams, varēja aplūkot arī Jāņa



Pliekšana (Raina), Lotāra Šulca, Makša Lazersona filozofiskās koncepcijas. Arī Kārļa Dišlera grāmatās un rakstos ir gana daudz filozofisku atkāpju, lai, iespējams, viņa devums tiesību filozofijā tiktu aplūkots patstāvīgi, nevis viņu pieminot tikai kā Leona Petražicka skolnieku.

Būtu bijis interesanti vērot, kā Latvijas tiesību filozofijas atziņas iekļaujas globālajā kontekstā, iezīmējot arī domnējošās tiesību koncepcijas Latvijā.

Autors grāmatā aplūkojis reliģijas un tiesību, kā arī tiesību un politikas mijiedarbību. Jāuzsver, ka izdotā grāmata ir tiesību filozofijas grāmata, nevis grāmata par tiesību filozofijas vēsturi.

Uz šādu autora pieeju norāda pats grāmatas nosaukums. Tā nav vis tehniska kļūda, bet gan autora pārliecība – lietot jēdzienu "tiesības filozofija" ierastā jēdziena "tiesību filozofija" vietā. Diskusija par filozofijas rakstību latviešu valodā, lietojot izskaņu "sofija", nevis "zofija", ir gana sena un sakņojas grieķu valodas vārdu atveidē, bet lasītāju sākumā varētu muldināt konsekventā vārda "tiesība" lietošana vienskaitlinieka formā.

Taču jau pašā grāmatas pirmajā nodaļā autors sniedz plašu un argumentētu pamatojumu tam, kāpēc tiesību filozofijas kontekstā pareizāk ir runāt par tiesību, nevis par tiesībām.

Iespējams, tas varētu būt vēl viens no šīs grāmatas ieguldījumiem, proti, rosinot Latvijas juristu saimē diskusiju par vārdu "tiesības" un "tiesība" lietojumu. Atsevišķi autori lieto tiesības tikai kā daudzskaitlinieku, citiem tiesības ir izmantotas gan vienskaitlinieka, gan daudzskaitlinieka formā, taču nošķiršanas kritēriji, kura forma kad izmantojama, vēl acīmredzot varētu būt diskusijas objekts.

Šķiet, tieši ar šādām diskusijām par it kā vienkāršām, bet tajā pašā laikā dziļi komplicētām lietām sākas tiesību filozofijas atziņu integrēšanās praktiskajā jurisprudencē un jurista ikdienā.

Tādēļ jaunā grāmata varētu būt labs ievads, ceļvedis tiesību filozofijas pasaulē, lai gūtu jaunas idejas un atziņas.

Jānis Pleps

Desmitgades aktuālāko rakstu krājums

Akadēmiķa, profesora un Augstākās tiesas senatora Kalvja Torgāna jaunākā grāmata "Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes" ir īpaša vairāku iemeslu dēļ. Kā jau vēsta tās nosaukums, autors lasītāju vērtējumam nodod savu viedokli par katras attiecīgās jomas aktualitātēm, līdztekus to bagātinot ar vispārēju izziņas materiālu. Turklāt šis izdevums lasītājam ne vien rada iespēju uzzināt K. Torgāna – zinātnieka un praktiķa – viedokli dažādos juridiskajos jautājumos, bet arī ļauj vairāk iepazīt pašu autoru, tostarp koncentrēti ieskicējot viņa līdzšinējo devumu tiesību zinātnei.

Šajā "Tiesu namu aģentūras" izdotajā grāmatā, kuras kopējais apjoms ievērojami pārsniedz sešus simtus lappušu, ir atlasīti K. Torgāna raksti, kas publicēti laikā no 1999. gada marta līdz 2008. gada nogalei un aptver galvenos autora zinātniskās darbības virzienus attiecīgajā periodā. Līdz ar to šajā izdevumā vienkopus ir pieejamas daudzas K. Torgāna publikācijas, kas turpmāk vairs nav atsevišķi jāmeklē to pirmavotos. Turklāt daļa no tagad grāmatā apkopotā materiāla iepriekš publicēta ārpus Latvijas – Igaunijā, Lietuvā, Austrijā, Krievijā, ASV, Itālijā – un tamdēļ interesentiem nav nemaz tik viegli atrodamā. Kā tas norādīts izdevuma priekšvārdā, šie citviet publicētie raksti dod labu iespēju uzzināt par Latvijas juristu, to skaitā K. Torgāna, ieguldījumu tiesību teorijas un likumu tālākveidošanā pasaulē, īpaši Eiropas Savienībā. Tā, piemēram, sākotnēji Itālijā publicēts tagad arī vietējai juristu saimei pieejamais raksts par banku līgumu juridisko dabu. Tas gatavots sakarā ar diskusiju par iespējamu atsevišķu nodaļu topošajā Eiropas Līgumu tiesību kodeksa projektā un ir pirmais Latvijas tiesību zinātnē par bankas kontu sakarā sniegto pakalpojumu juridisko kvalifikāciju.

Ne mazāk būtiski, ka jaunizdotajā grāmatā ietvertas arī vairākas pirmpublicācijas. Viena no tām – "Judikatūras veidošana civilīetās – Senāta ikdiena" ievada apjomīgo rakstu krājumu, lasītājiem atklājot zinātnieka un Augstākās tiesas senatora skatījumu uz judikatūras veidošanās aspektiem. "Augstākās tiesas judikatūra nav sastingusi, uz mūžīgiem laikiem par nemainīgu uzskatāma. Judikatūras pagriezienus, protams, var attaisnot tikai īpaši svarīgos apstākļos (nav vēlami), taču, ja jautājums ir par to, vai turpināt iesīkstējušu, vecum vecu praksi, pret kuru izvirzīti pēdīgi argumenti, vai arī parādīt elastīgumu par labu attīstībai, tad nešauboties priekšroka dodama pēdējam aspektam," secina autors.

Pie pirmpublicācijām vēl pieder arī krājumā iekļautais raksts par cēlonisko sakaru kā civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumu, kam (cēlonībai), pēc autora domām, Latvijas civiltiesībās veltīts maz uzmanības, un vēl citi.

Tāpat grāmatā publiskoti vairāki K. Torgāna atzinumi, kas sākotnēji gatavoti par praksē aktuāliem jautājumiem. To skaitā autors izvērtējis gan overdrafta juridisko dabu, gan arī jautājumu par regresa prasību OCTA apdrošināšanā. Tā, piemēram, attiecībā uz pēdējo autors analizē: "Ja Latvijā ar likumu ieviesta obligāta civiltiesiskās atbildības apdrošināšana

sībām Eiropas Savienības kontekstā. Tālāk seko raksti, kas veltīti komerciesībām un to pilnveidošanai, tostarp analizējot, kādēļ Komerclikumā ir jāiestrādā Eiropas līgumu tiesību principu normas.

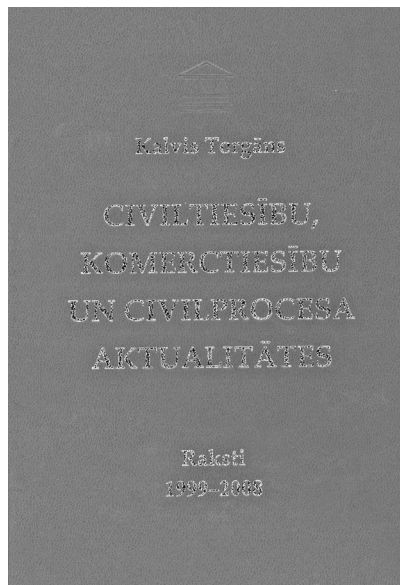
Grāmatas saturā visnotaļ liela daļa atvēlēta arī atsevišķu civiltiesību institūtu apskatam: līgumu brīvība un kredītiestāžu līgumu regulējums Latvijā un citās valstīs; vainas vai attaisnojumu meklējumi civiltiesībās; vairāki zaudējumus (kaitējumu) izraisīti cēloņi; *force majeure* skaidrojums u. c.

Atsevišķa daļa rakstu krājumā veltīta arī civilprocesam un šķīrējtiesām. "Pie manis kā profesora vairākkārt ir griezušies bijušie studenti un citi kolēģi ar jautājumiem augstas teorētiskas abstrakcijas līmenī, ar noslēdzošo jautājumu – "vai šķīrējtiesa ir tiesīga tā spriest?" Un man vairākkārt ir nācies atbildēt: "Nekādā ziņā! Tā ir vai nu elementāra tiesību neizpratne, vai ļaunprātība!" Tā nu šķiet, ka nav domu bez uguns," secina autors, savā rakstā plaši iztīrājot apsvērumus, kuri objektīvi liecina par izmaiņu nepieciešamību šķīrējtiesu tiesiskajā regulējumā.

Kā jau ievadā minēts, šī grāmata ļauj izziņāt ne tikai zinātnieka un praktiķa K. Torgāna skatījumu uz daudzām civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātēm, bet arī caur tajā apkopotajām intervijām un publicistiku lasītājam atklāj autora personību un viedokli par lietām, kas atrodas ārpus juridiskās zinātnes. To papildina arī plašais fakto materiāls – K. Torgāna dzīves gājuma apraksts un bibliogrāfija.

Rezumējot grāmatas atvēršanas svētkos izskanējušo vērtējumu no kolēģiem, jaunizdotais rakstu krājums, kas citastarp ietērpts 2009. gada aktuālās modes krāsas – violetos – vākos, ir neatsverams juridiskās literatūras papildinājums un ieguvums gan studentiem, gan praktiķiem.

Sannija Matule



un kāds jautātu, kuru atbildību tā skar, par vieglu, rupju neuzmanību vai nolūku, droši var atbildēt: apdrošināšana neaptver tiši nodarīto kaitējumu, bet par atbildības dalīšanu pēc pazīmes "rupjas vai vieglas neuzmanības dēļ" likums nekādas atrunas nesatur, tādēļ jāsecina, ka atbild par abām neuzmanības formām."

Kopumā grāmatai ir astoņas daļas, kas norāda uz tās satura daudzveidību. Pirmā daļa atvēlēta judikatūras veidošanas jautājumiem, bet otrajā apkopoti raksti par Latvijas privāttie-

Akadēmiskā dzīve



Foto: Boriss Koļesņikovs, "LV"

Jauns izaicinājums studentiem: tiesas izspēle civiltiesībās

Eiropas Tiesību studentu asociācija Latvijā (*ELSA Latvija*), kas 10 gadus ir veiksmīgi organizējusi profesora Kārļa Dišlera konstitucionālā tiesas procesa izspēles, šogad pirmo reizi organizē tiesas procesa izspēli civiltiesībās. Kāzuss ir tapis sadarbībā ar izspēles patronu, Latvijas Universitātes profesoru un Augstākās tiesas senatoru Kalvi Torgānu. Izspēlēs piedalīties aicināti ir tiesību bakalaura un maģistra studiju programmu studenti no visām Latvijas augstskolām, kurās iespējams apgūt tiesību zinātņi. Rakstveida kāzusa analīze jānosūta elektroniski līdz 2009. gada 17. maija 23:59 uz e-pastu: ELSA.latvija@gmail.com vai lelde.broka@gmail.com. Izspēles mutiskā daļa norisināsies LU Juridiskās fakultātes telpās 2009. gada 30. maijā. Izsoles nolikums un kāzusa teksts ir pieejams LU Juridiskās fakultātes studentu pašpārvaldes mājaslapā (www.casus.lv). Atbildes uz visiem interesējošiem jautājumiem var uzziņāt, sazinoties ar ELSA Latvija valdi pa e-pastu ELSA.Latvija@gmail.com.

Lelde Broka, ELSA Latvija prezidente

Kāzuss tiesas procesa izspēlei

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

2009. gada 21. aprīlī

Rietumu apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija

tiesnese A. Vējiņa

ar tiesas sēdes sekretāri V. Ziemeli,

piedaloties prasītājas Skaidrītes Liepiņas pārstāvim N.N., atbildētāja Visvalža Krama pārstāvim N.N., atbildētājas Vilmas Galviņas pārstāvim N.N., izskatīja atklātā tiesas sēdē civillietu Skaidrītes Liepiņas prasībā pret Visvaldi Kramu, Vilmu Galviņu, ar trešajām personām Mairu Kramu un Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrāciju par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašumu.

Aprakstošā daļa

[1] Skaidrīte Liepiņa, pamatojoties uz Civillikuma 5., 927., 1032., 1470., 2004., 2007., 2031. pantu, 2009. gada 4. februārī cēla tiesā prasību pret Visvaldi Kramu un Vilmu Galviņu par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašumu Nr. 17 Bundzinieku ielā 12, Tāpavā, un dzīvokļa īpašuma nostiprināšanu zemesgrāmatā uz viņas vārda, norādot, ka 2008. gada 8. jūnijā ar pirkuma līgumu nopirka no Visvalža Krama iepriekš minēto dzīvokli; puses parakstīja arī nostiprinājuma līgumu, bet sakarā ar nepieciešamību atrasties komandējumā Austrālijā laikus neierakstīja savas īpašuma tiesības uz dzīvokli zemesgrāmatā; 2009. gada janvārī, kad gribēja korborēt savas īpašuma tiesības, uzzināja, ka uz dzīvokli vērsta piedziņa sakarā ar Visvalža Krama uzturlīdzekļu parādu, un dzīvoklis izsolē pārdots. Pra-

sītāja uzskata, ka dzīvoklis pieder viņai, jo viņa pirmā nopirka dzīvokli, tajā dzīvo, ir samaksājusi pirkuma summu, kā arī ir veikusi dzīvokļa kapitālo remontu. Sakarā ar uzzināto, prasītāja vienlaikus ar prasības celšanu lūdza nodrošināt prasību, ierakstot aizlieguma atzīmi zemesgrāmatā. Ar Rietumu apgabaltiesas Civillietu kolēģijas tiesneses 2009. gada 9. februāra lēmumu prasība nodrošināta, ierakstot zemesgrāmatā dzīvokļa īpašumam Nr. 17, Bundzinieku ielā 12, aizlieguma atzīmi.

[1.1] Tiesas sēdē prasītāja pārstāve uzturēja prasību un paskaidroja, ka saskaņā ar Civillikuma 1478. pantu pirkuma līgums, ar kuru prasītāja nopirka dzīvokli, nav zaudējis spēku, pirkuma maksu pircēja ir samaksājusi, pirkuma līgums un tiesas lēmums par izsoles akta apstiprināšanu ir vienlīdzīgi dokumenti, tiesas lēmumam nav prioritātes, prioritāte ir prasītājas pirkuma līgumam un nostiprinājuma līgumam, jo tie sastādīti pirmie; saskaņā ar Civilprocesa likuma 1479. pantu tiesas lēmums par izsoles akta apstiprināšanu neradīja Vilmai Galviņai īpašuma tiesības uz dzīvokli, jo viņa nav ierakstīta zemesgrāmatā par dzīvokļa īpašnieci; dzīvoklis atrodas prasītājas valdījumā un likums apsargā valdījumu; prasītāja par dzīvokli maksājusi nekustamā īpašuma nodokli un komunālos maksājumus; atbildētāja Vilma Galviņa nav apstrīdējusi pirkuma līgumu un nav cēlusi īpašuma prasību; prasība apmierināma saskaņā ar Civillikuma 5. pantu.

[2] Atbildētāja Visvalža Krama pārstāvis neatzina prasību. Atbildētājs uzskata, ka prioritāte ir dzīvokļa pārdošanai izsolē, jo izsolē par dzīvokli samaksāja krietni vairāk, nekā bija noteikta cena par pirkuma līgumu.

[3] Atbildētājas Vilmas Galviņas pārstāvis neatzina prasību un paskaidroja, ka saskaņā ar Civillikuma 993., 994. pantu prasītāja ar pirkuma līgumu neieguva īpašuma tiesības uz dzīvokli, prasītāja gandrīz pusotru gadu neregistrēja savas īpašuma tiesības zemesgrāmatā un tas nav saprātīgs termiņš, Vilma Galviņa nopirka dzīvokli publiskajā izsolē, izsoles akts apstiprināts ar tiesas lēmumu, kas ir spēkā; Vilma Galviņa ir labticīga ieguvēja; prasītāja, lai vilcinātu tiesas lēmuma stāšanos spēkā, iesniedza tiesā prasību, lūdzot arī prasības nodrošinājumu, tāpēc Vilma Galviņa nepaspēja nostiprināt savas īpašuma tiesības zemesgrāmatā.

[4] Trešā persona Maira Krama iebilda pret prasības apmierināšanu un paskaidroja, ka uzturlīdzekļu parāds viņai ir Ls 875 un viņa grib šo naudu saņemt.

[5] Trešās personas Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas pārstāve paskaidroja, ka administrācijai nav iebildumu pret prasības apmierināšanu, fonds pēc izsoles apstiprināšanas jau saņēma no tiesu izpildītājas Ls 700 parāda dzēšanai.

Motīvu daļa

Tiesa atzīst, ka prasība noraidāma tālāk norādīto apstākļu dēļ.

[6] 2004. gada 1. februārī Visvaldis Krams ierakstījis zemesgrāmatā par dzīvokļa īpašuma Nr. 17, Bundzinieku ielā 12, Tāpavā, īpašnieku. 2008. gada 8. jūnijā prasītāja Skaidrīte Liepiņa un Visvaldis Krams noslēdza pirkuma līgumu, saskaņā ar kuru Skaidrīte Liepiņa nopirka no Visvalža Krama iepriekš minēto dzīvokļa īpašumu par Ls 2000 un tajā pašā datumā puses parakstīja pie notāra lūgumu par Skaidrītes Liepiņas īpašuma tiesību uz dzīvokli nostiprināšanu zemesgrāmatā. Taču Skaidrīte Liepiņa iesniedza zemesgrāmatā iepriekš minēto nostiprinājuma lūgumu tikai 2009. gada janvārī. Ar Tāpavas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2009. gada 18. janvāra lēmumu nostiprinājuma lūgums atstāts bez ievēribas sakarā ar to, ka zemesgrāmatā dzīvokļa īpašumam 2008. gada 20. decembrī ierakstīta piedziņas atzīme Ls 885 apmērā. Par visiem iepriekš minētiem faktiem lietā strīda nav.

[7] Prasītājas arguments par to, ka viņa neierakstīja dzīvokļa īpašumu zemesgrāmatā uz sava vārda agrāk objektīvo šķēršļu un attaisnojošo iemeslu dēļ, ir nepamatots. Tiesa nevar atzīt prasītājas komandējumu par šķērslī nostiprinājuma lūguma iesniegšanai zemesgrāmatā. Prasītāja nenoliedz, ka viņas rīcībā bija visi dokumenti, lai ierakstītu sevi par dzīvokļa īpašuma īpašnieci zemesgrāmatā. Līdz ar to tiesa atzīst, ka prasītāja līdz 2009. gada janvārim bez attaisnojošiem iemesliem negriezās zemesgrāmatā darījuma korroborācijai.

[8] Saskaņā ar Tāpavas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma datorizdruku 2008. gada 20. decembrī zemesgrāmatā strīdus dzīvokļa īpašumam ierakstīta piedziņas vērsšanas atzīme Ls 885 apmērā par labu Mairai Kramai. 2009. gada 4. janvārī notika dzīvokļa īpašuma izsole, kurā dzīvokļa īpašumu par Ls 13 770 nopirka Vilma Galviņa. Ar Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009. gada 20. janvāra lēmumu apstiprināts izsoles akts. Kā paskaidroja trešās personas Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas pārstāve, tiesu izpildītāja jau pārskaitīja Uzturlīdzekļu garantiju fondam no izsolē iegūtām summām parāda samaksai Ls 700.

[9] Prasītāja cēla tiesā īpašuma prasību, jo viņa lūdz atzīt īpašuma tiesības un, saskaņā ar Civillikuma 1044. panta noteikumiem, tas ir īpašuma prasības mērķis. Sakarā ar to, ka pirkuma līgums starp prasītāju un Visvaldi Kramu nav korroborēts, un saskaņā ar Civillikuma 1478. panta, 1479. panta, 994. panta otrās daļas noteikumiem prasītāja nevar izlietot īpašuma tiesību vai kādu citu lietu tiesību, bet var tikai celt

personīgu prasību, kuras priekšmets ir korroborācija. Līdz ar to prasītāja nevarēja celt īpašuma prasību, un viņas atsauce uz Civillikuma 927. pantu kā pamatu prasības apmierināšanai ir nepamatota.

[10] Prasītāja lūdz arī nostiprināt dzīvokļa īpašumu zemesgrāmatā uz viņas vārda. Līdz ar to atzīstams, ka viņa faktiski izteica arī prasījumu par darījuma korroborāciju. Saskaņā ar Civillikuma 1478. panta prasītāja prasījumu par darījuma korroborāciju var celt tikai pret atbildētāju Visvaldi Kramu, jo viņš ir atsavinātājs. Prasītājas prasījums par korroborāciju pret Visvaldi Kramu nevar būt apmierināts, jo zemesgrāmatā uz dzīvokļa īpašumu ierakstīta piedziņas atzīme.

[10.1] Prasītājai nav tiesību uz personīgu prasību par pirkuma darījuma korroborāciju pret Vilmu Galviņu vai Mairu Kramu un Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrāciju, jo darījums noslēgts starp prasītāju un Visvaldi Kramu, un saskaņā ar Civillikuma 1478. panta noteikumiem personīgo prasījumu var celt tikai pret atsavinātāju, kā arī saskaņā ar Civillikuma likuma 994. panta otro daļu līdz ierakstīšanai zemesgrāmatā nekustamā īpašuma ieguvējam pret trešajām personām nav nekādu tiesību, viņš nevar izlietot nevienu no priekšrocībām, kas saistītas ar īpašumu.

[11] Prasītājas atsauce uz Civillikuma 912. pantu par valdījuma aizsardzību un uz dzīvokļa atrašanos prasītājas valdījumā nevar būt par pamatu prasības apmierināšanai, jo saskaņā ar Civillikuma 993. panta pirmo daļu valdījums nenodibina īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu, un saskaņā ar Civillikuma 994. panta pirmo daļu par nekustama īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatā.

[12] Prasītāja dzīvokli ir veikusi remontu. Lietā nav strīda par šo faktu. Prasītāja vannas istabā vannas vietā ierīkoja dušas kabīni un tualetes istabā uzstādīja klozetpodu. Iepriekš minētie apstākļi, kā arī dzīvokļa atrašanās prasītājas valdījumā, tas, ka prasītāja nopirka dzīvokli pirms piedziņas atzīmes ierakstīšanas un dzīvokļa pārdošanas izsolē, nevar būt par pamatu prasības apmierināšanai uz Civillikuma 5. panta pamata, ņemot vērā lietas faktiskos apstākļus, proti: piedziņas vērsšanu uz dzīvokļa īpašumu, dzīvokļa pārdošanu izsolē, ar tiesas lēmumu izsoles akta apstiprināšanu un dzīvokļa īpašuma nostiprināšanu uz atbildētājas Vilmas Galviņas vārda, parāda samaksu piedziņējam Uzturlīdzekļu garantiju fondam no izsolē iegūtajiem līdzekļiem, kā arī prasītājas vilcināšanos bez attaisnojošiem iemesliem dzīvokļa īpašumu ierakstīt zemesgrāmatā uz sava vārda.

[13] Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, tiesa atzīst, ka Skaidrītes Liepiņas prasība par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašumu Nr. 17 Bundzinieku ielā 21, Tāpavā, un dzīvokļa īpašuma nostiprināšanu zemesgrāmatā uz viņas vārda ir nepamatota un noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 189., 190., 193. pantu, tiesa

nosprida:

Noraidīt pilnīgi Skaidrītes Liepiņas prasību pret Visvaldi Kramu un Vilmu Galviņu par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašumu.

Spriedumu var pārsūdzēt 20 dienu laikā no pilna sprieduma sastādīšanas dienas Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā, iesniedzot apelācijas sūdzību Rietumu apgabaltiesā.

Pilns spriedums sastādīts 2009. gada 27. aprīlī

* Tiek pieņemts, ka trešā persona nav ieradies uz tiesas sēdi neattaisnojošu iemeslu dēļ.

Tiesību prakse

Darba devēja uzteikuma patiesās dienas noteikšana; darba ņēmēja uzteikuma tiesiskais raksturs un sekas

Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums

Lietā Nr. SKC-49
2009. gada 11. februārī

Izlemjot jautājumu par to, kad ir izdarīts darba devēja uzteikums darba tiesisko attiecību izbeigšanai, noteicošā nozīme ir nevis uzteikuma sastādīšanas datumam, bet dienai, kad uzteikumu ir saņēmis darbinieks, tikai pēc uzteikuma saņemšanas darbinieks spēj realizēt Darba likumā šim gadījumam paredzētās tiesības un noteiktās garantijas.

Darbinieka uzteikums atbilstoši Darba likuma 100. panta pirmajai daļai ir viņa gribas brīvs izpauzums un šī vienpusēji izteiktā griba ir obligāta darba devējam. Darbinieka uzteikuma izvērtējumam ir piemērojamas vispārējās saistību tiesību normas par gribas izteikumu un īstumu.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs senators referents V. Jonikāns, senators Z. Gencs, senatore S. Lodziņa, atklātā tiesas sēdē izskatīja atbildētājas SIA "Rīgas Finanšu grupa" kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2007. gada 2. novembra spriedumu V.F. prasībā pret SIA "Rīgas Finanšu grupa" par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, par darba attiecību izbeigšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Starp SIA "Rīgas Finanšu grupa" kā darba devēju un V.F. kā darbinieci 2004. gada 5. maijā noslēgts darba līgums par administratores darba pienākumu veikšanu.

[2] 2006. gada 14. jūlijā ārste J.D. izsniedza darbnespējas lapu par V.F. atbrīvojumu no darba laikā no 2006. gada 4. jūlija līdz 17. jūlijam. 2006. gada 19. jūlijā ārste L.V. izsniedza darbnespējas lapu par V.F. atbrīvojumu no darba laikā no 2006. gada 19. jūlija līdz 31. jūlijam. Ārsts T.T. 2006. gada 1. augustā izsniedza darbnespējas lapu par V.F. atbrīvojumu no darba laikā no 2006. gada 1. augusta līdz 14. augustam un vēlāk vēl vienu – no 2006. gada 15. augusta.

[3] Ierakstītā sūtījumā 2006. gada 18. jūlijā V.F. SIA "Rīgas Finanšu grupa" nosūtījusi darbinieka uzteikumu ar šādu saturu: "Ar šo uzteicu noslēgto ar SIA "Rīgas Finanšu grupa" darba līgumu ar 2006. gada 18. augustu. Gadījumā, ja jūs vēlaties vienoties par agrāku darba līguma izbeigšanu, lūdzu rakstveidā informēt mani."

[4] Ārste J.D. izdoto darbnespējas lapu V.F. (4. jūlijs – 17. jūlijs) ar savu 2006. gada 24. jūlija paziņojumu atzinusi par neesošu.

[5] Atsaucoties uz ārstes J.D. paziņojumu, SIA "Rīgas Finanšu grupa" 2006. gada 31. jūlijā nosūtījusi V.F. uzteikumu par darba tiesisko attiecību pārtraukšanu pēc 10 dienām no uzteikuma saņemšanas dienas, pamatojot to ar Darba likuma 101. panta pirmās daļas 1. punktu (neierašanās darbā).

[6] SIA "Rīgas Finanšu grupa" 2006. gada 9. augustā izdevusi rīkojumu atlaist no darba un ar 2006. gada 14. augustu izbeigt darba tiesiskās attiecības ar administratori V.F. pēc Darba likuma 101. panta pirmās daļas 1. punkta sakarā ar to, ka darbinieks bez attaisnojoša iemesla būtiski pārkāpis darba līgumu un amata apraksta noteikto darba kārtību.

[7] Ar Medicīniskās aprūpes un darbības ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcijas atzinumu ārstes J.D. atzinums par darbnespējas lapas atzīšanu par neesošu anulēts, atzīstot, ka darbnespēja V.F. laikā no 2006. gada 4. jūlija līdz 17. jūlijam noteikta pamatoti. Savukārt ar Medicīniskās aprūpes un darbības ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcijas 2006. gada 30. novembra lēmumu ārsta T.T.

izsniegtās darbnespējas lapas par laiku no 2006. gada 1. augusta atzītas par spēkā neesošām.

[8] 2006. gada 28. augustā V.F. vērsusies tiesā ar prasības pieteikumu par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu un darba attiecību izbeigšanu. Pieteikumā ietverti prasījumi samaksai par darba piespiedu kavējumu no 2006. gada 14. augusta līdz 2006. gada 14. septembrim, par darba attiecību izbeigšanu pēc Darba likuma 100. panta ar tiesas sprieduma pieņemšanas brīdi, kā arī pienākuma uzlikšanu atbildētājai apmaksāt trīs darbnespējas lapas.

Prasītāja norādījusi, ka atbildētāja, uzsakot darba līgumu, ir pārkāpusi Darba likuma 101. panta trešo daļu un 109. panta trešo daļu, jo 2006. gada 14. augustā darbnespēja turpinājās.

Ņemot vērā to, ka prasītāja darba attiecības pie atbildētājas turpināt nevēlās, viņa lūgusi izbeigt darba attiecības pēc Darba likuma 100. panta. Savam prasības pieteikumam kā pielikumu prasītāja pievienojusi SIA "Rīgas Finanšu grupa" adresētu darba uzteikumu, kas datēts ar 2006. gada 18. jūliju.

[9] Ar rajona tiesas spriedumu apmierināti gandrīz visi V.F. prasījumi, izņemot prasību daļā par slimības naudas izmaksu par laiku no 2006. gada 1. augusta līdz 2006. gada 14. augustam.

[10] Izskatot lietu apelācijas kārtībā, prasības apmierinātā daļā pēc SIA "Rīgas Finanšu grupa" apelācijas sūdzības ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas spriedumu prasība apmierināta:

- SIA "Rīgas Finanšu grupa" 2006. gada 31. jūlija uzteikums un 2006. gada 9. augusta rīkojums par V.F. atlaišanu no darba ar 2006. gada 14. augustu atzīts par spēkā neesošu;

- darba tiesiskās attiecības starp SIA "Rīgas Finanšu grupa" un V.F. izbeigtas ar tiesas sprieduma pieņemšanas brīdi – 2007. gada 2. novembrī;

- no SIA "Rīgas Finanšu grupa" par labu V.F. piedzīta darba samaksa par darba piespiedu kavējumu par laiku no 2006. gada 14. augusta līdz 2007. gada 13. februārim – Ls 2222,67.

[10.1] Tiesas secinājums par Darba likuma 109. panta trešās daļas pārkāpumu pamatots gan ar to, ka uzteikums 2006. gada 31. jūlijā izdarīts V.F. pārejošās darbnespējas laikā, gan ar to, ka ārstei J.D., atsaucot izsniegto darbnespējas lapu, V.F. darba kavējumu nevarēja atzīt par neattaisnotu, vismaz līdz apstākļu noskaidrošanas brīdim.

[10.2] Atbildētājas norādījumu, ka pati prasītāja 2006. gada 18. jūlijā uzteica darbu un ar 18. augustu izbeidza darba attiecības ar atbildētāju, un darba piespiedu kavējums konkrētajā gadījumā nav konstatējams, tiesa noraidīja, minot šādu argumentu: "Atbrīvojot V.F. no darba pēc Darba likuma 101. panta pirmās daļas 1. punkta, ka darbinieks bez attaisnojoša iemesla būtiski pārkāpis darba līgumu vai noteikto darba kārtību, nav

atzīstama par samērīgu ar V.F. izteikto gribu beigt darba attiecības ar atbildētāju pēc Darba likuma 100. panta.”

[11] SIA “Rīgas Finanšu grupa” kasācijas sūdzībā lūdz tiesas spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai, minot šādus argumentus:

[11.1] tiesa nepareizi nosprieda izbeigt darba tiesiskās attiecības ar sprieduma pasludināšanas dienu, jo pati prasītāja nosūtīja atbildētājam darbinieka 2006. gada 18. jūlija uzteikumu, realizējot savas Darba likuma 100. pantā paredzētās tiesības. Šis uzteikums netika atsaukts un vēl joprojām ir spēkā;

[11.2] tiesa nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas (Darba likuma 126. pants) jautājumā par atlīdzības izmaksu par darba piespiedu kavējumu, jo no pašas prasītājas darbībām izrietēja vēlēšanās darba attiecības izbeigt. Tā kā nav darba piespiedu kavējuma, Darba likuma 126. pantā noteiktās atlīdzības piedziņa atzīstama par prettiesisku. Šo savu atziņu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 5. panta sesto daļu, atbildētāja pastiprinājusi ar atsauci uz Senāta spriedumiem (lietas SKC-420/2003, SKC-440/2003).

[12] Uz tiesas sēdi neviens no lietas dalībniekiem nebija ieradies. Ņemot vērā to, ka gan prasītājam un viņas pārstāvim, gan atbildētājam par tiesas sēdi ir paziņots likumā noteiktajā kārtībā, Senāts atzina par iespējamu izskatīt lietu bez aicināto personu klātbūtnes, jo piedalīšanās kasācijas tiesas sēdē lietas dalībniekiem nav obligāta.

Motīvu daļa

[13] Atbildētāja apelācijas sūdzībā, iebilstot pirmās instances tiesas secinājumam par Darba likuma 109. panta trešās daļas pārkāpumu, bija norādījusi – lai gan uzteikums bija datēts ar 2006. gada 31. jūliju, kas bija prasītājas pēdējā darbnespējas diena, prasītāja to saņēmusi 2006. gada 4. augustā, kad viņa bija darba spējīga. Tas, atbildētājas ieskatā, izslēdz minētās likuma normas pārkāpumu.

Izskatot lietu sakarā ar iesniegto apelācijas sūdzību atbilstoši Civilprocesa likuma 426. pantam tādā apjomā kā lūgts apelācijas sūdzībā, tiesai argumentēti bija vai nu jāpievienojas atbildētājas izteiktajiem iebildumiem, vai arī tie jānoraida. Lai gan apelācijas tiesas spriedumā ir norāde uz šiem iebildumiem, nekādu viedokli šajā jautājumā tiesa pretēji Civilprocesa likuma 426. panta prasībai nav izteikusi. Apelācijas instances tiesa līdzīgi pirmās instances tiesai atkārtojusi to, ka darbs uzteikts prasītājas darbnespējas laikā – 2006. gada 31. jūlijā, kas, tiesas ieskatā, nozīmē Darba likuma 109. panta trešās daļas pārkāpumu un ir pamats tā atzīšanai par spēkā neesošu.

[14] Lai arī kasācijas sūdzībā nav tiešas norādes uz Darba likuma 109. panta trešās daļas nepareizu iztulkošanu, Senāts uzskata to par principiālu jautājumu, kas raisa nepieciešamību noskaidrot šīs normas saturu.

[14.1] Izšķirot strīdu par to, kura diena atzīstama par darba līguma uzteikuma dienu, Darba likuma 109. panta trešā daļa ir interpretējama sistēmiski ar Darba likuma 103. panta pirmo daļu, kas nosaka darba devēja uzteikuma termiņus, ar šā panta otro daļu par iespēju uzteikuma termiņā neieskaitīt darbinieka pārejošas darbnespējas laiku, kā arī ar Darba likuma 111. pantu, kas gadījumā, ja darba līgums uzteikts pēc Darba likuma 101. panta pirmās daļas 6., 7., 8., 9. vai 10. punkta, paredz laiku jauna darba meklēšanai. Uzteikuma mērķis ir darbinieka informēšana par paredzamo darba attiecību izbeigšanu, lai atkarībā no atlaišanas pamatojuma darbinieks atbilstoši Darba likuma 103. panta pirmajai daļai varētu iegūt laiku attiecīgi 10 dienas vai vienu mēnesi,

kas viņam ļautu sagatavoties atlaišanai, kā arī izmantot citas šādam gadījumam likumā garantētās tiesības.

Tā kā darbinieks šīs tiesības var realizēt tikai pēc tam, kad ir uzzinājis par paredzamo atlaišanu, Senāts atzīst, ka par darba līguma uzteikuma dienu atzīstama diena, kad darbinieks ir saņēmis darba devēja uzteikumu.

[14.2] Izšķirot līdzīgu tiesisko strīdu, Senāts jau ir norādījis, ka gadījumā, ja par uzteikuma dienu atzītu uzteikuma sastādīšanas un parakstīšanas dienu, tad būtu pietiekami, ja šo uzteikumu darbiniekam izsniegtu (paziņotu) dienā, kad viņš tiek atlaists (lieta SKC-372/2008). Nepārprotami, ka šādā situācijā tiktu ignorētas darbinieka likumiskās garantijas un tas būtu pretrunā likuma normu mērķim aizsargāt darbinieku.

[14.3] To, ka, piemērojot Darba likuma 109. pantu “Darba devēja uzteikuma aizliegumi un ierobežojumi”, ir jāvadās pēc uzteikuma saņemšanas dienas, apstiprina arī Darba likuma 122. pants, kura pirmajā teikumā ir noteikts, ka darbinieks var celt tiesā prasību par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu viena mēneša laikā no uzteikuma saņemšanas dienas. Minētā likuma norma apstiprina atziņu, ka noteicošais, izlemjot jautājumu par darba devēja uzteikuma spēkā stāšanos, ir fakta konstatējums par dienu, kad darbinieks uzteikumu ir reāli saņēmis.

Tādējādi, ievērojot, ka apelācijas instances tiesa prasību apmierinājusi, balstoties vienīgi uz Darba likuma 109. panta trešo daļu un to nepareizi iztulkojusi, spriedumu nevar atzīt par tiesisku un tas ir atcelams.

[15] Kasācijas sūdzības pamatarguments ir tas, ka tiesa, apmierinot prasību, nav ņēmusi vērā prasītājas 2006. gada 18. jūlija uzteikumu (sk. šā sprieduma 3. p.) un nav izvērtējusi, vai gadījumā, ja darba devējas uzteikums būtu prettiesisks, bija pamats izbeigt darba attiecības uz tiesas sprieduma pamata ar vēlāku laiku, nekā to atbilstoši savam uzteikumam bija lūgusi prasītāja. Atbildētāja uzskatījusi, ka laiku pēc 2006. gada 19. augusta tiesa nepamatoti atzinusi par darba piespiedu kavējumu un nepamatoti noteikusi kompensācijas izmaksas pienākumu.

Senāts šādu atbildētājas argumentu atzīst par pamatotu.

Apelācijas instances tiesa savā spriedumā ir norādījusi, ka nepiekrīt SIA “Rīgas Finanšu grupa” motīviem, ka pati V.F. nevēlējās turpināt darba attiecības, pamatojoties uz viņas 2008. gada 18. jūlija uzteikumu. Tiesa ir norādījusi, ka saskaņā ar Darba likuma 100. panta ceturto daļu, darbiniekam un darba devējam vienojoties, darba līgumu var izbeigt arī pirms uzteikuma termiņa izbeigšanās, bet starp pusēm šādas vienošanās nebija.

Tiesas secinājums par šo jautājumu noslēdzas ar jau citēto atziņu: “Atbrīvojot V.F. no darba pēc Darba likuma 101. panta pirmās daļas 1. punkta, ka darbinieks bez attaisnojoša iemesla būtiski pārkāpis darba līgumu vai noteikto darba kārtību, nav atzīstama par samērīgu ar V.F. izteikto gribu beigt darba attiecības ar atbildētāju pēc Darba likuma 100. panta.”

Šāds tiesas secinājums ir grūti izprotams un ļauj tikai izteikt minējumus, vai tiesa Darba likuma 100. panta ceturtajā daļā minēto vienošanos, kad ir iespējams pārtraukt darba tiesiskās attiecības pirms viena mēneša termiņa izbeigšanās, nav saņēmusi ar Darba likuma 114. pantā paredzēto darbinieka un darba devēja vienošanos kā darba tiesisko attiecību izbeigšanās pamatu vai ir vēlējusies vērtēt prasītājas gribas istumu, vai arī šādam secinājumam bijuši citi apsvērumi.

[16] No tiesas sprieduma izriet, ka tiesa pēc būtības nav izskatījusi jautājumu par sekām, kādas radīja prasītājas uzteikums.

Darbinieka uzteikums atbilstoši Darba likuma 100. panta pirmajai daļai ir viņa gribas brīvs izpaukums

Tiesību prakse

un šī vienpusēji izteiktā griba ir obligāta darba devējam. Darbinieka uzteikuma izvērtējumam ir piemērojamas vispārējās saistību tiesību normas par gribas izteikumu un īstumu.

Ja prasītāja ar 2006. gada 18. augustu darba līgumu bija uzteikusi un pēc minētā datuma viņa darbu nav turpinājusi, tiesai atzīstot, ka tomēr ir noticis darba piespiedu kavējums un darba attiecības izbeidzamas ar tiesas sprieduma pieņemšanas brīdi – 2007. gada 2. novembri, bija jāargumentē, uz kādiem apstākļiem un uz kādu tiesību normu pamatojoties savu spēku ir zaudējis vai beidzis darboties prasītājas kā darbinieces uzteikums.

[17] Senāts uzskata, ka konkrētajā situācijā jautājuma izvērtējums par darba devēja uzteikuma tiesiskumu nav saistāms ar jautājumu par prasītājas kā darbinieces uzteikumu. Katram no šiem uzteikumiem ir savs tiesiskais pamatojums, darbības laiks un atšķirīgs tiesiskais mehānisms, kā tas tiek realizēts. Vērā ņemams, ka darba līgumu pirmā 2006. gada 18. jūlijā uzteica prasītāja, norādot 2006. gada 18. augustu kā darba līguma izbeigšanas termiņu, un no tiesas sprieduma neizriet, ka prasītājas griba pārtraukt darba attiecības būtu prettiesiski ietekmēta.

[18] Sakarā ar pieļauto kļūdu materiālās tiesību normas interpretācijā, kā arī ņemot vērā trūkumus sprieduma argumentācijā, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspiešanas, Senāts atzīst, ka spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

Apmierinot iesniegto kasācijas sūdzību, SIA "Rīgas Finanšu grupa" atbilstoši Civilprocesa likuma 458. panta otrajai daļai atmaksājama iemaksātā drošības nauda.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 2. punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

nosprieda

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2007. gada 2. novembra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā tiesas sastāvā.

Atmaksāt SIA "Rīgas Finanšu grupa" iemaksāto drošības naudu Ls 50 (piecdesmit latu). Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators V. Jonikāns
Senators Z. Gencs, senatore S. Lodziņa

Par atlīdzinājuma saņemšanu

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums

Lietā Nr. SKA-466
2008. gada 2. jūlijā

Izmaksas, kas saistītas ar juridisko palīdzību, ietilpst mantiskā zaudējuma kategorijā, jo, izmantojot juridisko palīdzību, personai rodas izdevumi, kas saistīti ar juridiskās palīdzības sniedzēja darba apmaksu. Turpretim par mantisko zaudējumu nav uzskatāms laiks un pūles, ko privātpersona pati veļējusi konkrētas lietas risināšanai, jo šādā gadījumā personai izdevumi nerodas. Tādēļ izskatīšanai nav pieņemams personas prasījums par šādu izdevumu atlīdzināšanu.

Personas pašas veikts darbs lietas atrisināšanai nav arī darbs darba tiesisko attiecību izpratnē, jo persona tikai sagatavo dokumentus savu interešu aizsardzībai, nevis tiek nodarbināta citas personas labā. Tādēļ šādā gadījumā nav piemērojamas tiesības bez jebkādas diskriminācijas saņemt līdzīgu apmaksu par līdzīgu darbu.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā: senatore J. Briede, senatore V. Krūmiņa, senators A. Laviņš, rakstveida procesā izskatīja B.K. blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 17. aprīļa lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2008. gada 31. janvāra lēmums daļā, ar kuru atteikts pieņemt B.K. pieteikumu daļā par atlīdzinājuma 80 latu apmērā piedziņu no Latvijas Republikas.

Aprakstošā daļa

[1] B.K. vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu, kurā izteikti prasījumi atzīt par prettiesisku Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2007. gada 21. decembra lēmumu Nr. 1/17-K/5681, kā arī piedzīt no Latvijas Republikas 80 latus kā taisnīgu atlīdzinājumu.

[2] Administratīvās rajona tiesas tiesnese ar 2008. gada 31. janvāra lēmumu nolēma pieņemt pieteikumu daļā par Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2007. gada 21. decembra lēmuma Nr. 1/17-K/5681 atzīšanu par prettiesisku, bet atteikt pieņemt pieteikumu daļā par atlīdzinājuma piedziņu. Lēmumā attiecībā uz atteikumu pieņemt pieteikumu daļā par atlīdzinājumu norādīti tālāk minētie argumenti.

[2.1] Pieteicējs uzskata, ka viņam pienākas atlīdzinājums kā samaksa par iesnieguma par administratīvā akta apstrīdēšanu un pieteikuma sagatavošanu un iesniegšanu tiesā – 50

lati, par gaidāmo piedalīšanos tiesas sēdē – 30 latu. Šādu aprēķinus pieteicējs pamato ar Ministru kabineta 2006. gada 6. novembra noteikumu Nr. 920 "Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidiem, maksimālo stundu skaitu, samaksas apmēru un kārtību" 7.2. un 7.5. apakšpunktu.

[2.2] No pieteikumā norādītajiem apstākļiem konstatējams, ka pieteicējs pats sastādījis apstrīdēšanas iesniegumu un pieteikumu. Tātad pieteicējam reāli izdevumi nav radušies. Prasījums par taisnīgu atlīdzinājumu 80 latu apmērā pēc būtības nozīmē, ka pieteicējs vēlas, lai viņa paša veiktās darbības viņa lietas virzībai iestādē un tiesā tiktu pielīdzinātas juridiskās palīdzības pakalpojumiem, kurus Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā noteiktajos gadījumos apmaksā valsts.

[2.3] Tiesību normas, kas nosaka valsts apmaksātas juridiskās palīdzības saņemšanas kārtību, nevar tikt attiecinātas uz gadījumiem, kad persona vēlas saņemt atlīdzinājumu par savu piedalīšanos administratīvajā procesā iestādē un tiesā.

[2.4] Administratīvā procesa likuma 92. pants paredz, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Minētā norma nav piemērojama attiecībā uz izdevumiem, kas radušies sakarā ar administratīvā akta apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu. Norma

paredz tikai tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti tieši ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

[2.5] Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7. panta ceturrtā daļa noteic, ka par mantisko zaudējumu neuzskata laiku un pūles, ko privātpersona veļtījusi konkrētās lietas risināšanai. Tātad likums neparedz iespēju privātpersonai atlīdzināt viņas pašas nemantisko ieguldījumu lietas risināšanā.

[2.6] Šādos apstākļos atzistams, ka pieteicēja prasījums par taisnīga atlīdzinājuma 80 latu apmērā piedziņu neatbilst Administratīvā procesa likuma 92. pantā noteiktajiem prasījumiem, līdz ar to tas nav skatāms Administratīvā procesa kārtībā.

[3] Izskatījusi pieteicēja blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneses lēmumu daļā, ar kuru pieteikumam atteikts pieņemt daļā, Administratīvās apgabaltiesa ar 2008. gada 17. aprīļa lēmumu atstāja negrozītu tiesneses lēmumu šajā daļā. Apgabaltiesas lēmums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Pirmās instances tiesas tiesneses lēmumā ietvertā argumentācija ir pareiza un pilnībā pietiekama, līdz ar to apgabaltiesa pievienojas tai.

[3.2] Ne Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolikuma 60. pants, ne kāds cits minētā nolikuma pants nenosaka, ka atlīdzināms juridiskais darbs, ko veicis pieteicējs pats.

[4] Pieteicējs iesniedza blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas lēmumu. Blakus sūdzība pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Administratīvās apgabaltiesas atzītais, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolikums neparedz atlīdzību par lietas vešanu, ko veicis pats pieteicējs, ir pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 27. augusta spriedumu lietā "*Philis pret Grieķiju*".

[4.2] Pieteicējs pats var vest savu lietu, un tādā gadījumā pieteicēja ieguldītais darbs ir atlīdzināms tāpat kā advokāta darbs. Pretējā gadījumā tiktu pārkāpta Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 23. panta otrā daļa, kas nosaka tiesības bez jebkādas diskriminācijas saņemt līdzīgu apmaksu par līdzīgu darbu.

[4.3] Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē vairākkārt ir bijuši gadījumi, kuros pieteicējs pats pārstāvējis savas intereses tiesā, un visos šajos gadījumos pieteicējam noteikts taisnīgs atlīdzinājums par veikto juridisko darbu.

Motīvu daļa

[5] Kā izriet no pieteikuma un pieteicēja blakus sūdzībām, pieteicējs prasījumu par taisnīgu atlīdzinājumu balstījis uz viedokli, ka laiks un pūles, ko pieteicējs veļtījis un nākotnē veļtīs šīs lietas risināšanai, ir pielīdzināmas juridiskās palīdzības sniedzēja darbam, tāpēc apmaksājamas tāpat kā juridiskās palīdzības sniedzēja (advokāta) darbs.

Atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7. panta trešajai daļai izmaksas, kas saistītas ar juridisko palīdzību, ietilpst mantiskā zaudējuma kategorijā.

Līdz ar to pieteicēja prasījums par taisnīgu atlīdzinājumu vērtējams kā prasījums par mantisko zaudējumu atlīdzinājumu.

[6] Paralēli regulējumam, ka izmaksas, kas saistītas ar juridisko palīdzību, ietilpst mantiskā zaudējuma kategorijā, likums (Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7. panta ceturrtā daļa) noteic, ka par mantisko zaudējumu neuzskata laiku un pūles, ko privātpersona veļtījusi konkrētās lietas risināšanai.

Šāds dalījums ir pašsaprotams, jo gadījumā, ja persona izmanto juridisko palīdzību, viņai rodas izdevumi, kas

saistīti ar juridiskās palīdzības sniedzēja darba apmaksu. Proti, viņai rodas zaudējumi. Savukārt, ja persona savu lietu risina pati, viņai šādi izdevumi nerodas. Ja izdevumi nerodas, tad nav pamata runāt par mantisko zaudējumu.

Tā kā pieteicējs konkrētajā gadījumā savu lietu risina pats, nevis apmaksā juridiskās palīdzības sniedzēja pakalpojumus, viņam izdevumi par juridisko palīdzību nerodas. Tāpēc nav pamata prasījumam par šādu izdevumu atlīdzināšanu. No Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7. panta ceturrtās daļas izriet, ka šāds prasījums nav pieņemams izskatīšanai.

[7] Senāts atzīst par nepamatotu pieteicēja atsauci uz Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 23. panta otrajā daļā paredzētajām tiesībām bez jebkādas diskriminācijas saņemt līdzīgu apmaksu par līdzīgu darbu.

Minētais Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas pants runā par darbu nodarbinātības nozīmē. Proti, par situāciju, kurā persona nodarbinātības attiecību ietvaros veic darbu citas personas labā, saņemot par to atlīdzību. Tādas attiecības ir darba attiecības, kas regulētas Darba likumā, dienesta attiecības, kas regulētas Valsts civildienesta likumā, kā arī citas līdzīgas attiecības, kurās ir identificējams darba devējs un darba ņēmējs (visplašākajā šo terminu nozīmē).

Pieteicējs konkrētajā gadījumā nav veicis darbu šādu attiecību ietvaros. Pieteicējs ir tikai sagatavojis dokumentus pats savu privāto interešu aizsardzībai. Līdz ar to pieteicējam nav pamata atsaukties uz tiesību normām, kas attiecas uz darbu (nodarbinātības) attiecībām.

[8] Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolikuma 60. pants, uz kuru atsaucies pieteicējs, regulē prasības par taisnīgu kompensāciju procesuālos priekšnoteikumus Eiropas Cilvēktiesību tiesā, nevis tiesvedību Latvijas tiesās. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 27. augusta spriedumā lietā "*Philis pret Grieķiju*" (iesnieguma Nr. 12750/87; 13780/88; 14003/88), uz kuru arī atsaucies pieteicējs, ir piemērots Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 50. pants (kopš konvencijas vienpadsmitā protokola stāšanās spēkā attiecīgs regulējums ietverts konvencijas 41. pantā), kas noteic taisnīgas kompensācijas piešķiršanas priekšnoteikumus Eiropas Cilvēktiesību tiesas procesā. Minētā norma neregulē prasījuma par atlīdzinājumu pieļaujamību Latvijas administratīvajā procesā.

Nemot vērā minēto, Senāts atzīst, ka pieteicēja atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolikumu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu nav attiecināmas uz konkrēto lietu. Tāpēc Senāts neanalizē šos pieteicēja argumentus pēc būtības.

[9] Senāts atzīst, ka Administratīvās apgabaltiesas lēmums ir tiesisks un pamatots, bet pieteicēja blakus sūdzība ir noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323. panta pirmās daļas 1. punktu un 324. panta pirmo daļu, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

nolēma

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 17. aprīļa lēmumu, bet B.K. blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Sēdes priekšsēdētāja senatore J. Briede
Senatore V. Krūmiņa, senators A. Laviņš

Informācija

Saeimas sesijas kopsavilkums

Laikā no šā gada 9. janvāra līdz 8. aprīlim Saeima ziemas sesijā pieņēmusi 11 jaunus likumus un grozījumus 69 likumos, tostarp apstiprinājusi sešus starptautiskus līgumus, informēja Saeimas preses dienests. Sesijas laikā Saeima sanākusi uz 15 sēdēm, no kurām divas bijušas ārkārtas sēdes. Izskatīšanai komisijās nodoti 96 jauni likumprojekti, no kuriem 70 iesniedzis Ministru kabinets, vienu – Valsts prezidents, bet 21 – Saeimas komisijas. Savukārt no atsevišķu deputātu iesniegtajiem 17 likumprojektiem četri likumprojekti turpinās savu virzību Saeimā, bet 13 ir noraidīti. Šā gada pavasara sesijā Saeimas komisijām būs jāturpina darbs ar 202 likumprojektu sagatavošanu izskatīšanai.

Pārmaiņas advokātu birojā

Zvērinātu advokātu biroja "Loze, Grunte & Cers" partneri pieņēmuši lēmumu reorganizēt biroju, izveidojot atsevišķus advokātu birojus "Loze, Tamberga & partneri" un "Grunte & Cers", 14. aprīlī informēja biroja "Grunte & Cers" sabiedrisko attiecību konsultants Mārtiņš Panke. Par biroja reorganizāciju partneri vienojušies, lai stimulētu abu biroju izaugsmes iespējas, pilnībā koncentrētos uz juridisko pakalpojumu attīstīšanu, kā arī turpinātu nodrošināt augstākās kvalitātes pakalpojumu Latvijas un ārvalstu klientiem.

Jaunā biroja "Loze, Tamberga & partneri" vadību uzņemsies ilglaicīgā biroja partnere Anita Tamberga, ar kuras palīdzību birojs kļuvis par vienu no Baltijas juridisko pakalpojumu tirgus līderiem. Līdzšinējais galvenais partneris Jānis Loze turpinās konsultēt "Loze, Tamberga & partneri" klientus un biroja vadībā nepiedalīsies līdz personisko uzņēmējdarbības projektu saistību nokārtošanai. Advokātu biroju "Grunte & Cers" turpmāk vadīs partneri Ivars Grunte un Gundars Cers, kuri kopā praktizējuši un jau 1992. gadā veiksmīgi izveidojuši vienu no Latvijā pirmajiem advokātu birojumiem, gadu gaitā iegūstot stabila un profesionāla biroja reputāciju.

Ivars Grunte, advokātu biroja "Grunte & Cers" partneris, norāda: "Lēmums kopā ar pieredzējušu un

spēcīgu advokātu komandu atjaunot vienu no vecākajiem advokātu birojumiem Latvijā – biroju "Grunte & Cers" – ir saistīts ar vēlmi nodrošināt esošajiem un jaunajiem klientiem vēl profesionālākus plaša spektra juridiskos pakalpojumus. Mūsu komandai ir degme rast risinājumus pat vissarežģītākajās tiesiskajās situācijās. Tāpat turpināsim attīstīt mūsu ciešo sadarbību ar Igaunijas, Lietuvas un citu valstu populārākajiem advokātu birojumiem, piedāvājot klientiem profesionālas pārrobežu juridiskās konsultācijas visās komercietišību nozarēs. Mūsu pieredze liecina, ka, konsolidējot jaunus spēkus, kompetenci, pieredzi un zināšanas, paveras plašākas iespējas nodrošināt aizvien kvalitatīvākus un klienta individuālajām prasībām piemērotākus juridiskos pakalpojumus."

Anita Tamberga, advokātu biroja "Loze, Tamberga & partneri" partnere: "Mūsu vietējie un starptautiskie klienti līdz šim augstu novērtējuši biroja komandas profesionālu konsultācijas tādās jomās kā banku un finanšu tiesības, komercietišības, konkurences tiesības, privātā partnerība u. c. 2009. gadā turpināsim attīstīt un pilnveidot mūsu iestrādes klientus interesējošās jomās, kā arī būsime aktīvi tirgū ar jaunu juridisko pakalpojumu produktu piedāvājumiem un nostiprināsim mūsu pozīcijas vadošo Baltijas advokātu biroju vidū. Reorganizācija neietekmēs abu advokātu biroju klientus, un tie turpinās saņemt visaugstākās kvalitātes juridiskos pakalpojumus."

Abu biroju advokāti ir specializējušies sarežģītos komerciālos jautājumos – uzņēmumu apvienošanā, uzņēmumu un to daļu pirkšanā un pārdošanā, darījumos, kas saistīti ar publisko un privāto partnerību, kredītiestādēm, nekustamo īpašumu, kā arī konkurences, tiesvedības, maksātnespējas, parādu un to nodrošinājumu pārstrukturēšanas un citos jautājumos. Advokātu birojums "Loze, Grunte & Cers" tika izveidots 2005. gadā, apvienojoties advokātu birojumiem "Grunte & Cers" un advokātu birojā "Loze & partneri".

Loskutovs uzņemts advokatūrā

Zvērinātu advokātu padome 14. aprīlī uzņēma advokatūrā bijušo Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieku Alekseju

Loskutovu. Par viņa uzņemšanu advokatūrā nobalsoja septiņi no klātesošajiem padomes locekļiem, bet pret bija viens. Par A. Loskutova uzņemšanu advokatūrā iepriekšējā sēdē netika izlemts tāpēc, ka padome bija saņēmusi vairāk nekā desmit kolēģu iebildumus. A. Loskutovam ir doktora grāds tiesību zinātnēs, tāpēc advokāta eksāmens viņam nebija jākārt. Bijušais Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieks plāno praktizēt krimināllietās.

Spēkā līgums par izdošanu

Ārlietu ministrs Māris Riekstiņš un ASV vēstniecības Latvijā pagaidu pilnvarotais lietvedis Brūss Rodžers 15. aprīlī parakstīja protokolu par Latvijas un ASV valdību līguma par izdošanu ratifikācijas apmaiņu, līdz ar to līgums ir stājies spēkā, informēja Ārlietu ministrijas preses centrs. Latvijas un ASV līgums par izdošanu paredz skaidrāku personu izdošanas kārtību, ja persona saskaņā ar abu valstu normatīvajiem aktiem ir veikusi kādu noziedzīgu nodarījumu. Latvijas un ASV izdošanas līgums noslēgts, pamatojoties uz 2003. gadā parakstīto Eiropas Savienības un ASV līgumu par izdošanu. Līdz ar Latvijas un ASV līguma par izdošanu spēkā stāšanos darbību izbeidz 1923. gada 16. oktobra abu valstu līgums par noziedznieku izdošanu un 1934. gada 10. oktobra papildu līgums par noziedznieku izdošanu.

Aktivitātes Rēzeknes augstskolā

Rēzeknes augstskolā 17. aprīlī notika Informācijas diena, kuras laikā studētgrībētāji tikās ar administrāciju, fakultāšu dekāniem, mācībspēkiem un guva informāciju par studiju iespējām augstskolā. Savukārt 14. un 16. maijā Rēzeknes augstskolā notiks 13. studentu zinātniskā konference "Mēs laikā, telpā, attīstībā". Tai būs vairākas sekcijas – "Vēsture, kultūras vēsture un filozofija", "Tiesību zinātne", "Pedagoģija un psiholoģija", "Karjeras konsultēšana" u. c. Konferences mērķis ir veicināt studentu zinātnisko darbību, nodibināt kontaktus, kā arī veicināt jauno zinātnieku iesaistīšanos zinātniskajā vidē. ■